Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Leja Verbič

Izzivi integracije skozi oči mater migrantk

Diplomsko delo

Ljubljana, 2024

Univerza v Ljubljani
Fakulteta za socialno delo

Leja Verbič

Izzivi integracije skozi oči mater migrantk

Diplomsko delo

Mentorica: dr. Jelka Zorn

Somentorica: Tanja Buda

Ljubljana, 2024

Zahvala

Iskrena hvala vsem sogovornicam, ki ste z menoj delile svojo zgodbo in me navdihnile, da delim vaš glas s širšo javnostjo. Brez vas in vaših izkušenj to diplomsko delo ne bi bilo mogoče.

Rada bi se zahvalila mentorici dr. Jelki Zorn, ki je podprla mojo idejo in mi strokovno svetovala o vsebini. Zahvala gre tudi somentorici Tanji Buda, ki mi je bila vedno v oporo, me usmerjala in delila izjemno pomembne nasvete, v prvi vrsti pa me je navdihnila za uporabo metode glas fotografije.

Najlepša hvala moji družini, fantu Mitji in vsem bližnjim, ki ste mi vedno stali ob strani, me podpirali in motivirali tako med študijem kot tudi ob pisanju diplomskega dela. Bili ste mi v veliko oporo in mi dajali ogromno motivacije tudi ob najzahtevnejših trenutkih. Hvala vsem prijateljicam in sošolkam, ki ste verjele v moje delo, me vedno motivirale in spodbujale.

Nihče ne more preživeti brez socialnih delavcev.

Nobody can survive without social workers.

Askush nuk mund të mbijetojë pa punonjësit socialë.
لا أحد يستطيع البقاء على قيد الحياة بدون أخصائيين اجتماعيين

PODATKI O DIPLOMSKI NALOGI

Ime in priimek: Leja Verbič
Naslov diplomske naloge: Izzivi integracije skozi oči mater migrantk
Mentorica: dr. Jelka Zorn
Somentorica: Tanja Buda
Kraj: Ljubljana
Leto: 2024
Število strani: 177
Število prilog: 8

Povzetek: V svojem diplomskem delu sem se osredotočila na izzive, s katerimi se spopadajo migrantke pri integraciji. V teoretičnem delu sem pisala o migraciji, pri čemer sem opredelila pojme in jih postavila v zakonski okvir. Navedla sem dejavnike integracije, ki so v literaturi najpogosteje omenjeni, in jih v nadaljevanju tudi podrobno predstavila. Nadaljevala sem s predstavitvijo vloge socialnega dela pri delu z migrantkami in opisom metode glas fotografije ter zaključila z etičnimi dilemami pri delu z uporabnicami. Izvedla sem kvalitativno raziskavo, pri kateri sem opravila polstrukturirane intervjuje in uporabila metodo glas fotografije. Intervjuje sem opravila z migrantkami, ki so bile pridruženi družinski član pri združitvi družine, v Sloveniji živijo najmanj eno leto in imajo vsaj enega otroka. Med intervjuji sem izvedela, s kakšnimi izzivi se pri integraciji srečujejo ženske, kateri so zanje pomembni dejavniki integracije ter kakšno vlogo imajo pri tem družina, skupnost in socialna mreža. Prav tako smo se pogovarjale o vlogi socialnega dela pri njihovi integraciji in o podpori, ki jo pri tem potrebujejo. Rezultati so pokazali, da se ženske srečujejo z veliko izzivi, in sicer diskriminacijo na podlagi njihove zunanjosti, vere, spola, običajev ali etničnosti, stanovanjsko segregacijo, zavračanjem lokalnega prebivalstva, osamljenostjo, samoto, nepoznavanjem zdravstvenega sistema, pritiski družbe, težavami pri orientaciji po mestu, neznanjem jezika ter finančno stisko. Hkrati so poudarile ključno vlogo socialnih delavk pri podpori, opolnomočenju in motiviranju za integracijo.

Ključne besede: integracija, migrantke, diskriminacija, izključevanje, skrbstvena vloga, socialno delo

GRADUATION THESIS INFORMATION
Name and Surname: Leja Verbič
Title of the Graduation Thesis: Integration challenges through the eyes of migrant mothers
Mentor: dr. Jelka Zorn
Co-mentor: Tanja Buda
Place: Ljubljana
Year: 2024
Nr. of Pages: 177
Nr. of Attachments: 8

Summary: In my thesis I focused on the challenges migrant women face in integration. In the theoretical part, I wrote about migration, defining the concepts and putting them in a legal framework. I wrote down the factors of integration that are most frequently used in the literature and presented them in detail. I continued with the role od social work in working with migrant women, presenting the photovoice method and concluded with ethical dilemmas in working with migrant women. I conducted qualitative research, where I conducted semi-structered interviews and used photovoice method. I wconducted interviews with migrant women who were part of family reunification, have been living in Slovenia for at least one year and have at least one child. During the interviews, I learned about the challenges women face in integration, the factors that are important to them and the role of family, community and social network. We also discussed the role of social work in their integration and the support they need in this process. The results showed that women face many challenges and obstacles in integration, discrimination based on their appearance, religion, gender, tradition or ethnicity, housing segregation, rejection by the local population, orientation in the city, lack of language skills and financial hardship. At the same time, they stressed the key role of social workers in supporting, empowering and motivating integration.

Keywords: integration, migrant women, discrimination, caring role, exclusion, social work

KAZALO:

1. TEORETIČNI OKVIR ... 1
1.1 MIGRACIJA ... 1
1.1.1 OPREDELITEV POJMOV ... 1
1.1.2 ZAKONSKA OPREDELITEV ... 1
1.1.3 ZDRUŽITEV DRUŽINE ... 2
1.1.4 DEJAVNIKI MIGRACIJE ... 4
1.1.5 ZAČETEK INTEGRACIJE ... 5
1.2 DEJAVNIKI INTEGRACIJE ... 6
1.2.1 NASILJE, DISKRIMINACIJA, VIKTIMIZACIJA IN NEENAKOST ... 6
1.2.2 IDENTITETA, JEZIK IN KULTURA ... 8
1.2.3 PATRIARHALNA DRUŽBA, DRUŽBENE VLOGE IN PRIČAKOVANJA ... 9
1.2.4 DRUŽINA IN DRUŽINSKO ŽIVLJENJE ... 10
1.2.5 LOKALNA SKUPNOST IN SOCIALNA MREŽA ... 11
1.3 VLOGA SOCIALNEGA DELA PRI DELU Z MIGRANTKAMI ... 12
1.3.1 METODA GLAS FOTOGRAFIJE (ANGL. PHOTOVOICE) V SOCIALNEM DELU ... 14
1.3.2 ETIČNE DILEME PRI DELU Z UPORABNICAMI ... 15
2. OPIS PROBLEMA IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA ... 17
3. METODOLOGIJA ... 18
3.1 VRSTA RAZISKAVE ... 18
3.2 MERSKI INSTRUMENTI ... 19
3.2.1 METODOLOŠKE ZAGATE ... 21
3.3 POPULACIJA IN VZOREC ... 21
3.4 NAČRT ZBIRANJA PODATKOV ... 22
3.5 NAČRT OBDELAVE PODATKOV ... 22
3.6 NAČRT DISEMINACIJE REZULTATOV ... 23
4. REZULTATI IN RAZPRAVA ... 24

4.1 VSAKDANJA OPRAVILA IN AKTIVNOSTI ŽENSK 24
4.2 VKLJUČENOST V DRUŽBO OZ. IZKLJUČENOST IZ NJE 25
4.3 DEJAVNIKI INTEGRACIJE 30
4.4 JEZIK 36
4.5 DOM..... 38
4.6 DRUŽINA 40
4.7 LOKALNA SKUPNOST 42
4.8 KULTURA 43
4.9 PRIJATELJI IN DRUŽENJE..... 44
4.10 SOCIALNO DELO 45
4.11 PODPORA 47
4.12 RAZSTAVA »ALI SLIŠIŠ MOJ GLAS?« 48
4.13 POVRATNE INFORMACIJE ŽENSK 51
5. SKLEPI 53
6. PREDLOGI 56
7. UPORABLJENA LITERATURA 58
8. PRILOGE 66
8.1 SLIKE UPORABLJENE V RAZISKAVI 66
8.2 VODILO ZA INTERVJU 73
8.3 INTERVJU Z ŽENSKAMA IZ BOSNE IN HERCEGOVINE (5 let v Sloveniji) TER PALESTINE (2,5 leta v Sloveniji)..... 74
8.4 INTERVJU Z ŽENSKO S KOSOVA (2 leti v Sloveniji, J) 95
8.5 INTERVJU Z ŽENSKO S KOSOVA (4,5 leta v Sloveniji)..... 104
8.6 INTERVJU Z ŽENSKO S KOSOVA (2 leti v Sloveniji, N)..... 117
8.7 INTERVJU Z ŽENSKO IZ SIRIJE (5 let v Sloveniji) 132
8.8 INTERVJU Z ŽENSKO IZ IRAKA (6 let v Sloveniji) 153

KAZALO SLIK:

Slika 1 (ženska s Kosova, 4,5 leta v Sloveniji) 32
Slika 2 (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji) 32
Slika 3 (ženska iz Bosne in Hercegovine, 5 let v Sloveniji)..... 33
Slika 4 (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N) 33
Slika 5 (ženska iz Palestine, 2,5 leta v Sloveniji)..... 34
Slika 6 (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji)..... 34
Slika 7 (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, J)..... 35
Slika 8 (razstava) 49
Slika 9 (vtisi) 50

1. TEORETIČNI OKVIR

1.1 MIGRACIJA

1.1.1 OPREDELITEV POJMOV

Človeštvo je v gibanju že od najzgodnejših časov. Nekateri ljudje se selijo zaradi iskanja dela, gospodarskih priložnosti ali študija, nekateri zato, da bi se pridružili družini. Drugi se selijo, da bi se izognili konfliktom, preganjanju, terorizmu ali kršitvam človekovih pravic. Tretji se selijo zaradi negativnih učinkov podnebnih sprememb, naravnih nesreč ali drugih okoljskih dejavnikov (IOM, b.d.). Vendar pa lahko meja zelo hitro postane ena izmed preprek. Odprtje meja bi lahko po eni strani omogočilo svobodno gibanje, hkrati pa bi to prispevalo k še večji neenakosti v razmerju med bogatejšimi in revnejšimi na globalni ravni (Jones, 2017, str. 215). Migracijske študije opisujejo migracije kot gibanje ljudi iz enega kraja ali države v drugo. Ta gibanja običajno trajajo dlje kot obiski ali turizem in lahko vključujejo kratkoročne oz. začasne ali dolgotrajne oz. stalne premestitve. S tega vidika so migracije časovno-prostorski pojav, ki ga določajo mejne razdalje in čas, zato lahko sklepamo, da so po svojem bistvu tudi geografske (King, 2012, str. 136). Po mnenju avtorja Halfacree (2012, str. 211) so migracije lahko nekakšna »stabilnost v gibanju«, pri čemer osebe, ki migrirajo, oblikujejo tako imenovano navezanost, geografsko pripadnost in prakse, ki se navezujejo na državljanstvo v določenem okolju.

Izraz »migrant« ni opredeljen v mednarodnem pravu in različne zainteresirane strani ga uporabljajo različno, hkrati pa imajo tudi zelo podobne definicije. Tradicionalno se beseda »migrant« uporablja za označevanje ljudi, ki se preselijo po lastni izbiri, in ne zato, da bi pobegnili pred spopadi ali preganjanjem. Običajno to presega državno mejo, na primer zato, da bi se pridružili družinskim članom, ki so že v tujini, da bi iskali boljše možnosti za preživetje ali zaradi drugih razlogov. Beseda se vse pogosteje uporablja kot krovni izraz za osebe, ki se odselijo iz kraja svojega običajnega prebivališča, bodisi znotraj države bodisi čez mejo, in ne glede na to, ali gre za »prisilno« ali prostovoljno selitev (UNHCR, b.d.).

1.1.2 ZAKONSKA OPREDELITEV

Zakon o tujcih (2011) opredeljuje tujca ali tujko kot osebo, ki nima državljanstva Republike Slovenije. Beseda migrant oziroma migrantka v zakonu ni posebej opredeljena, uporablja se zgolj v besedni zvezi dnevni delovni migrant.

Zakon o mednarodni zaščiti (2016) opredeljuje pojem družinski člani, in sicer: družinski člani prosilca so državljani tretje države ali osebe brez državljanstva, ki so skupaj s prosilcem v Republiki Sloveniji in so člani družine, ki je obstajala že pred prihodom v Republiko

Slovenijo. To so zakonec prosilca, registrirani partner ali partner, s katerim prosilec živi v dalj časa trajajoči življenjski skupnosti, pri čemer se v poligamni zvezi za družinskega člana šteje le ena oseba, in sicer tista, ki jo določi prosilec; mladoletni otroci prosilca ali osebe iz prejšnje alineje, če so neporočeni, ne glede na to, ali so bili rojeni v zakonski ali zunajzakonski skupnosti ali posvojeni; otrok prosilca, rojen v Republiki Sloveniji; oče, mati ali druga odrasla oseba, ki je za prosilca odgovorna, če je prosilec mladoleten in neporočen; mladoletni sorojenec prosilca, če je neporočen; drug sorodnik prosilca, če med njima obstoji življenjska skupnost, ki je v bistvenem podobna primarni družini oziroma ima enako funkcijo, kot jo ima družina, kar pomeni predvsem pristne družinske vezi med družinskimi člani, fizično skrb, varstvo, zaščito, čustveno podporo in finančno odvisnost.

V nadaljnjem besedilu bom večinoma uporabljala izraze migrant oz. migrantka in družinski član, saj so bile udeleženke raziskave tujke, ki so se preselile v Slovenijo na podlagi Zakona o tujcih, ki omogoča združitev družine.

1.1.3 ZDRUŽITEV DRUŽINE

Družinske migracije so obsežna oblika migracij, ki vključuje različne vrste gibanj, življenjskih ureditev, geografij in pravic. Študij družinskih migracij je dinamičen zaradi nenehnega spreminjanja tega, kar se razume (ali bi se moralo razumeti) z besedo »družina«. Spreminjanje družinskih oblik in diverzifikacija migracijskih vzorcev, ki vključujejo tako državljane Evrope kot državljane tretjih držav, potekata hitreje kot znanstveno raziskovanje, kar ustvarja raziskovalne vrzeli. Nekatere izmed njih so nove teme na tem področju, vključujejo pa razumevanje učinkov omejitev družinskih migracij po Evropi in opredelitev strategij, ki jih razvijajo družinski člani, izključeni zaradi (novih) določb o združevanju družin; proučevanje, kako »krčenje« družine zaradi migracij in ovir za združitev družine lahko povzroča stisko in čustveno odvisnost, hkrati pa ga nekateri doživljajo kot osvobajajočega v smislu avtonomije, samoizražanja, spolnih vlog in spolnosti (Kofman, Kraler, Kohli in Schmoll, 2011, str. 41–43); vključevanje bolj raznolikih družinskih in intimnih ureditev, kot so družine LGBT, v čezmejnih zakonskih zvezah (Chauvin, Robledo Salcedo, Koren in Illidge, 2021, str. 4) ter medsektorske pristope, ki upoštevajo razred, barvo kože, narodnost, starost v družinskih migracijah in vplivu politik, ter nadaljnje raziskovanje tega, kako se bo nadaljnji sprejem beguncev v Evropi razvil, ko se bodo begunske družine ponovno združevale (Kofman, Buhr in Fonseca, 2022, str. 144).

V Sloveniji je pravna podlaga za združitev družine *Zakon o tujcih* (2011). Tujcu, ki v Republiki Sloveniji (RS) prebiva na podlagi dovoljenja za stalno prebivanje, in tujcu, ki v RS zadnje leto prebiva na podlagi dovoljenja za začasno prebivanje in ima izdano dovoljenje za

začasno prebivanje z veljavnostjo najmanj enega leta, se ob pogojih in v skladu z Zakonom o tujcih prizna pravica do združitve, ohranitve in ponovne pridobitve celovitosti družine z družinskimi člani, ki so tujci. Dovoljenje za prebivanje zaradi združitve družine se izda in podaljšuje na prošnjo tujca, kar je opredeljeno na začetku odstavka, tujec pa mora priložiti dokazila o zadostnih sredstvih za preživljanje tistih družinskih članov, ki nameravajo prebivati v državi. Redna in zadostna sredstva za preživljanje družinskih članov so določena v višini osnovnega zneska minimalnega dohodka v Sloveniji. Znesek se usklajuje z indeksom rasti cen življenjskih potrebščin. Pravica do združitve družine se prizna tujcu, ki mu je v RS priznan status begunca na podlagi zakona, ki ureja mednarodno zaščito (v nadaljevanju: begunec), pod pogojem, da je družina obstajala že pred vstopom begunca v RS. Dovoljenje za stalno prebivanje se družinskemu članu begunca izda na prošnjo begunca. Ta mora prošnjo vložiti v 90 dneh od priznanja statusa begunca pri ministrstvu, pristojnem za notranje zadeve, ter priložiti listinske dokaze, ki izkazujejo družinsko vez in istovetnost njegovih družinskih članov. Če begunec ne poseduje listinskih dokazov za izkazovanje družinskih vezi, mora v prošnji navesti vsa dejstva o družinskih članih, s katerimi se želi združiti, zlasti njihova osebna imena, datume in kraje rojstev, naslov prebivališča ter podatke o tem, kje v času vložitve prošnje prebivajo. Prošnji mora priložiti tudi pisno soglasje, s katerim pristojnemu organu dovoljuje, da lahko za preverjanje družinskih vezi podatke o družinskih članih posreduje mednarodnim organizacijam, ki delujejo na področju migracij. Pred posredovanjem podatkov tem organizacijam pristojni organ pridobi pisno izjavo te organizacije, da bo podatke varovala pred organi izvorne države.

O združitvi družine govori tudi *Direktiva sveta EU 2003/86/ES* (2003), ki varuje družino in spoštuje družinsko življenje. Spoštuje tudi temeljne pravice in upošteva načela, opisana v *Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin* (1994), zlasti v 8. členu, ki specifično govori o tem, da ima vsakdo pravico do spoštovanja zasebnega in družinskega življenja, doma in dopisovanja. Po tej direktivi je združitev družine potrebna, da se omogoči družinsko življenje, hkrati pa pomaga ustvariti socialno in kulturno stabilnost, ki olajša vključevanje, to pa med drugim spodbuja tako ekonomsko kot tudi socialno kohezijo. Za združitev družine lahko zaprosijo državljani držav zunaj EU, ki imajo v eni od držav EU dovoljenje za prebivanje, veljavno vsaj eno leto, in pravno možnost za dolgoročno prebivanje. Družinski člani tujega državljana imajo pravico do dovoljenja za prebivanje za enako obdobje, ki velja tudi za osebo, ki so se ji pridružili, ter do izobraževanja, zaposlovanja in poklicnega usposabljanja pod enakimi pogoji, ki veljajo za to osebo.

Kljub temu, da je združitev družine ena izmed temeljnih pravic, jo nekateri veliko lažje uveljavijo kot drugi. Pokazalo se je, kako pogoji, vzpostavljeni za urejanje združevanja družin, omogočajo in dajejo prednost visokokvalificiranim migrantom, za katere velja, da so za države sprejemnice ekonomsko upravičeni. Hkrati se druge skupine migrantov srečujejo z velikimi ovirami, preden izpolnijo pogoje za združitev družine. Med privilegiranimi in neprivilegiranimi skupinami migrantov so pravne razlike (Jesse, 2014, str. 95). To kaže določeno hierarhijo: (1) evropski državljani in njihovi družinski člani, (2) iskani migranti iz tretjih držav in njihovi družinski člani ter (3) drugi migranti iz tretjih držav in njihovi družinski člani. Pogoji, ki jih je treba izpolniti za uresničevanje pravice do družinskega življenja, so posamezniku, uvrščenemu nižje na seznamu, težje dosegljivi (Jesse, 2014, str. 96). Po mnenju avtorjev Kofman, Phizacklea, Raghuram in Sales (2000, str. 198–99) lahko migracija predvsem za ženske pomeni priložnost za večjo osebno avtonomijo in beg pred nevzdržnimi pritiski, da se prilagodijo konvencionalnim vlogam. Navidezni razlog za selitev, kot ga opredeljuje status ob vstopu v državo, lahko zakriva druge motive ter ne upošteva sprememb v življenju migrantov in migrantk po vstopu. Vseeno pa v praksi ni vedno tako, saj ženske v večini primerov ne dosežejo avtonomije in imajo na poti do uspešne vključitve v družbo veliko več ovir.

1.1.4 DEJAVNIKI MIGRACIJE

V določenih trenutkih v življenju ljudi se združijo številni dejavniki, ki spodbudijo migracijske namere – te se lahko ob nekaterih dosegljivih možnostih preživetja končajo z začasno ali stalno selitvijo v drugo kraj v matični državi ali v tujino. Dejavniki, ki spodbujajo tako migracijske namere (in želje) kot dejanske migracije, so različni in večplastni. Poleg strukturno zakoreninjenih in zato večinoma počasi spreminjajočih se razlik v možnostih za preživljanje lahko posebni in nenadni dogodki, kot so nekatere hitre spremembe politike, spodbudijo in na koncu tudi sprožijo migracije. Makrostrukturni konteksti in razvoj lahko postanejo situacijski sprožilni dejavniki migracij, ki določajo dejanske razloge za migracije, to so lahko brezposelnost, ponudba dela, poroka, preganjanje, poplave itd. Poleg stopnje neposrednosti se lahko funkcije migracijskih dejavnikov razdelijo še na njihovo časovnost, selektivnost in geografijo (Czaika in Reinprecht, 2022, str. 50–56). Med glavnimi svetovnimi dejavniki za vse višje stopnje migracij so revščina in rast števila prebivalcev v državah v razvoju skupaj s še vedno visokimi stopnjami brezposelnosti, nenehni vojaški konflikti, lažja komunikacija in dostop do prometa, pa tudi nekateri učinki novih politik globalizacije (Jenny, 2001, str. 55). Izbira ciljne države je odvisna od več dejavnikov. Številni so povezani z zgodovinskimi, kulturnimi, geografskimi in institucionalnimi vezmi med izvorno in ciljno

državo. Hkrati pa se velikokrat zgodi, da migranti do ciljne države zaradi okoliščin, kot so revščina, državno nasilje, »pushbacki« in nasilje na mejah, sploh ne morejo priti. Nesorazmerno več migrantov prihaja iz nekdanjih kolonij. Ciljne države, v katerih govorijo isti jezik kot v državi izvora, so razmeroma bolj zanimive in zaželene za potencialno migracijo. Gosta mreža migrantov iz države izvora privablja še več migrantov iz istega kraja. Bolj oddaljene ciljne države sprejmejo manj migrantov kot tiste, ki so geografsko bližje. Migracije spodbujajo tudi dvostranski sporazumi, ki znižujejo stroške naselitve v partnerski državi (Beverelli, 2022, str. 188).

1.1.5 ZAČETEK INTEGRACIJE

Integracija je zelo pomemben pojem in predstavlja mehanizem, ki naj bi pomagal pri lažji vključitvi v družbo priselitve, v praksi pa gre bolj za mehanizem, ki ponovno vzpostavlja mejo vključenosti migrantov in migrantk (Favell, 2013, str. 56). A vendar vsak princip ne velja za vsakega, potrebe in želje v povezavi z integracijo se med posamezniki razlikujejo in vsak daje prednost določeni. Zelo močni dejavniki integracije so tako na eni strani ekonomska varnost, možnost zaposlitve in ustrezni prihodki ter na drugi strani učenje jezika in spoznavanje kulture nove države (Učakar, 2017, str. 62). Po drugi strani je integracija lahko otežena zaradi diskriminacije, nestrpnosti, ksenofobije, sovražnega govora in kulturne marginalizacije. Pri tem so pomemben dejavnik predvsem mediji in način, kako so migranti in migrantke še danes predstavljeni v javnem diskurzu in razpravah (Učakar, 2017, str. 187). Zelo podobne dejavnike navaja tudi avtor Schain (2009, str. 105–106). Kot poudarja, so med ključnimi standardi integracije zaposlitev, izobrazba, dostop do institucij, participacija v demokratičnem procesu in dojemanje integracije kot dinamičnega, dvosmernega procesa. V svojem besedilu omenja tudi Evropski pakt o imigraciji in azilu (European Pact on Immigration), sprejet med francoskim predsedovanjem Svetu EU, ki določa tri ključne kriterije za integracijo: poznavanje jezika države priselitve, poznavanje in predanost vrednotam ciljne družbe ter dostop do zaposlitve. Pakt med drugim omenja spoštovanje identitet držav članic ter Evropske unije in njenih osnovnih vrednot.

Naše razumevanje migracij na splošno ter še posebej bega in zatočišča bi moralo biti vključeno v vseobsegajoče razumevanje (čezmejne) prostorske mobilnosti. Priznavanje te raznolikosti nas vodi k pluralističnemu in interakcionističnemu razumevanju prihoda in vključevanja. To bi moral biti večplasten dinamičen pogajalski proces notranjih in zunanjih opisov glede lojalnosti, občutka doma, življenjskih perspektiv in življenjskih slogov. Vključevanje ni enosmerna ulica korakov, ki jih je treba opraviti, ampak je stalen in

večdimenzionalen proces gospodarskega, kulturnega, političnega in družbenega sodelovanja ter mobilizacije zmogljivosti vseh ljudi v danem družbenem prostoru. Prihod in integracija nista opredeljena le s sodelovanjem v enotnem lokalnem ali nacionalnem prostoru. Pomenita lahko tudi pluralno vključevanje na lokalni, nacionalni, nadnacionalni, globalni in/ali transnacionalni ravni (Pries, 2018, str. 188–189). Da se osebam omogočijo vključevanje v družbo in integracija ter občutek pripadnosti, hkrati pomeni, da je treba odpraviti medsektorske in zapletene ovire, povezane z različnim vključevanjem in izključevanjem. Te ovire so izključevanje ljudi zaradi »razlik«, kot so razred, spol, etničnost in druge kategorije, izključevanje migrantskih žensk ali oseb druge religije. To pa ne vključuje le izobraževanja in spodbujanja najboljših praks sodelovanja, temveč tudi zagotavljanje, da drugi deli politike ne spodkopavajo delov programa vključevanja (Anthias, 2014, str. 29–30). Pomembna je ustrezna uveljavitev dialoga o tem, kako najbolje razviti politični okvir za vključevanje migrantov in migrantk, in sicer tak, ki bo najbolj učinkovito in ustvarjalno vključeval tiste, ki jim je politika posebej namenjena, in vse, na katere to najbolj vpliva. To zajema vse skupnosti, tako na lokalni in regionalni kot tudi nacionalni ravni, in v tem smislu veljajo za "zainteresirane strani" (Trimikliniotis, 2014, str. 67).

1.2 DEJAVNIKI INTEGRACIJE

1.2.1 NASILJE, DISKRIMINACIJA, VIKTIMIZACIJA IN NEENAKOST

Migranti, migrantke, begunci in begunke nasilje doživljajo tudi na mejah, kjer se dogaja strukturno ali neposredno (policijsko) nasilje. Strukturno nasilje institucionalizira neenakost (Zorn, 2021, str. 168). Dialektika družbenega vključevanja in izključevanja se kaže v obliki delitve na »Nas«, kar predstavlja nacionalno državo, pri čemer se pozornost nenehno namenja obrambi meja, ki zamejujejo teritorij posameznih nacionalnih držav. Primarna funkcija meja je sporočanje identitetne razlike oz. t. i. ločnic med »mi« in »oni«. Pri tem razločevanju imajo ključno vlogo procesi družbenega vključevanja in izključevanja, ki temeljijo na nenehni sistemski (re)produkciji mejnih definicij »našega« in »tujega«. Zato sta tujec ali tujka velikokrat razumljena kot nekdo, ki pooseblja silo, ki nastopa proti nacionalnemu kolektivu, državi ter želi vanjo vnesti spremembe ali pa jo ogroža. Tujci so kljub priznanemu statusu ves čas pod drobnogledom ter izpostavljeni neenakostim in sumničenjem, za kar je izgovor njihova »drugačnost«. Nacionalne družbe si prav tako prizadevajo, da bi »tuje«, »drugo« in »drugačno« ohranile na varnostni razdalji, kar v praksi pomeni onemogočanje potrebe po komuniciranju, sodelovanju in medsebojnem usklajevanju. Prav ta »nacionalistična konstrukcija tujca« tem onemogoča aktivno vključitev v družbo ter jih hkrati izpostavlja nasilju, diskriminaciji, viktimizaciji in neenakosti (Kralj, 2008, str. 140–144). Kot je že bilo omenjeno, se velikokrat

uporabljata diskurz in sistem ukrepov, ki določeno kategorijo ljudi izključita, v tem primeru so to tujci, saj naj bi predstavljali nevarnost za kulturne vrednote, zdravje, trg dela, javno varnost in socialne transferje. To imenujemo varnostnizacija (Huysmans, 2000, str. 771). Diskriminacija in nasilje se v številnih primerih začneta že na meji države, ko ta kljub odločitvam o sprejemu večjega števila beguncev izvajajo nasilno politiko, zaznati pa je tudi nenehno izključevanje, tako na mejah kot tudi pri identitetnih kategorijah posameznikov, določenih na ravni države. Države se posledično tudi same odločajo, koliko beguncev bodo sprejele, nekatere jih tako sprejmejo precej manj, kot bi jih lahko, nekatere pa se temu celo izognejo. Definicija begunca je lahko zelo ozka v smislu, da migranti in migrantke, ki ne »ustrezajo tem merilom«, niso dobrodošli. Za dobrodošle štejemo zgolj tiste, ki bežijo pred političnim preganjanjem, ne pa tudi tistih, ki bežijo zaradi okoljskih ali ekonomskih razlogov (Jones, 2017, str. 35).

Izključevanje migrantov in migrantk s tem, da nimajo dostopa do trga dela in do politične participacije, lahko precej negativno vpliva na uspešno vključevanje v družbo. Med dejavniki izključevanja sta največkrat kulturna identiteta in etničnost, ki sta sicer odvisni od družbenega konteksta, a sta ključni del izključevanja. To je mogoče premagati z aktivno politiko države in sodelovanjem ciljnih skupin. Ker pa so te osebe izključene iz procesa politične participacije, jih tudi ne predstavljajo v javnosti, saj se njihove potrebe ne prenašajo iz skupine navzven, ampak ostajajo znotraj nje (Zavratnik Zimic, 2000, str. 832–845). Migranti in migrantke so velikokrat obravnavani kot »drugačni_e«, hkrati pa v ljudeh vzbujajo zaskrbljenost zaradi nacionalne identitete. Zato lahko te osebe velikokrat doživljajo različne oblike neenakosti in tudi diskriminacijo (Kostakopoulou, 2014, str. 57). Kljub ciljem delovnega vključevanja migrantov in migrantk so na voljo trdni dokazi o strukturnih silah, ki ohranjajo njihovo negotovost, kot so vzorci diskriminacije, geografska koncentracija, stanovanjska segregacija, večje tveganje za brezposelnost in prekarizacijo ter pomanjkanje priložnosti za prekinitev kroga prikrajšanosti. Pojavlja se tudi veliko ksenofobije, rasizma in poostrenega nadzora na mejah (Trimikliniotis, 2014, str. 73–77). Odpravljanje neenakosti na socialno-ekonomskem in izobraževalnem področju ter omogočanje dostopa do polnopravnega državljanstva ali ustreznega statusa sta nujni sestavini za uspešno naselitev in vključitev v družbo (Baubock, 2009, str. 15–16). S potrditvijo enakega človeškega dostojanstva in raznolikosti pluralistični pristop postavlja temelje za vključujoče skupnosti, ki migrante sprejemajo pravično in s tem tudi priznavajo, da je njihovo vključevanje dolgoročen in večplasten proces (Kostakopoulou, 2010, str. 838).

1.2.2 IDENTITETA, JEZIK IN KULTURA

Kulturni prehod, tako kot druge vrste prehodov, velja za proces, ki poteka skozi čas. Pomeni proces oz. prehod iz ene kulture v drugo in običajno ga spremlja geografska preselitev. Kulturni prehod vključuje vse spremenljivke v kulturi, kot so jezik, hrana, družbeni običaji, vedenje, pravila, zakoni, stališča in vrednote. Proces kulturnega prehoda poteka v treh fazah; separacija, mejnost in integracija, ki vodijo k boljšemu ali slabšemu počutju. Kazalniki izboljšanega počutja so povezave z etnično skupino, obvladovanje novih spretnosti in občutek upanja za prihodnost, ki se kaže z osebnimi cilji ter prepričanjem, da je te cilje mogoče doseči. Situacijski prehod beguncev je zaradi migracije prek več državnih meja zahteval, da se prilagodijo novim jezikom, hrani, družbenim vrednotam in strukturam v večkulturnih okoljih. Ugotovitve iz etnografske raziskave so pokazale, da je v izkušnjah migrantk prevladoval prav prehod med kulturami, hkrati pa je tudi najbolj vplival na njihovo dobro počutje in prilagajanje (Baird, 2012, str. 255–256). Migranti in migrantke ter lokalno prebivalstvo medsebojno vplivajo drug na drugega. Vsak od njih lahko vlaga v dejavnosti, ki spodbujajo ali ovirajo asimilacijo. Migranti in migrantke se lahko želijo asimilirati ali pa želijo ohraniti svojo kulturno identiteto. Lokalno prebivalstvo to sprejema ali pa temu ni naklonjeno (Epstein in Gang, 2010, str. 4). Izraz "skupna pripadnost" pomeni občutek spoštovanja sobivanja z nekaterimi drugimi na določenem kraju in splošno zavedanje, da smo v skupnosti. Pojavi se po medosebni komunikaciji, sodelovanju in vključevanju. Predpostavlja odnos odprtosti do drugega in pripravljenost sodelovati z njim kot z enakopravnim članom skupnosti (Kostakopoulou, 2014, str. 55).

V povezavi s tem se pojavlja tudi vprašanja identitete, ki se lahko v vsakdanjem življenju ves čas na novo aktualizira. Prek prostorske razporeditve tako političnih tokov kot meja se ustvarjajo in odsevajo naše identitete. Prostor lahko tako zelo hitro postane področje, ki ga spreminjamo z interakcijami. Pri migracijah se pojavlja predvsem vprašanje, kaj narediti s svojo identiteto oz. kako obdržati prejšnjo. Ali to pomeni, da jo je treba prilagoditi novim razmeram, jo zamenjati, spremeniti, razvijati? V modernem svetu je gibanje po eni strani zelo omejeno, saj na to vplivajo ekonomske, spolne, politične in kulturne identitete ter tudi pripadnosti. Sicer pa so vse identitete oblikovane prav zaradi razdelitve prostora, čemur se pridružuje še dejstvo, da identiteta ne more biti zares omejena (Medica, 2008, str. 9–16).

Jezik ima ključno vlogo pri družbenem statusu in je vstopna točka na trg dela. Hkrati ima ključno vlogo tudi pri (re)produkciji družbenih neenakosti v moderni družbi. Znanje vsaj še enega tujega jezika, poznavanje jezika večinskega prebivalstva in sporazumevanje v tem

jeziku s prijatelji so spremenljivke, ki precej močno vplivajo na družbeni položaj migrantov, hkrati pa se zdijo zelo pomembna jezikovna merila. Očitne razlike se lahko pojavijo v okviru družine, saj lahko neuporaba maternega jezika povzroči več negativnih posledic (Diekmann in Fröhlich, 2020, str. 695–701). Migranti se z velikimi težavami srečujejo zlasti pri opravljanju svojega prvotnega poklica, pogosto zato, ker njihove kvalifikacije niso priznane, nimajo potrebnega jezikovnega znanja ali pa sredstev za prekvalifikacijo. Pogoste so tudi ovire zaradi nepoznavanja jezika, na primer niso seznanjeni s svojimi pravicami in sistemom socialnega varstva (Kofman, Phizacklea, Raghuram in Sales, 2000, str. 132–152).

1.2.3 PATRIARHALNA DRUŽBA, DRUŽBENE VLOGE IN PRIČAKOVANJA

Klasične teorije migracij so najbolj osredotočene na ekonomski vidik, medtem ko sta družbeni in kulturni vidik iz raziskav bolj kot ne izključena. Hkrati so iz teh pogosto izključene tudi ženske in njihova morebitna specifičnost migracijske izkušnje. Ženske so večinoma postavljene v stereotipno vlogo matere in žene, pri čemer se ne predpostavlja, da bi lahko bile tudi brez družine oziroma samske. Od žensk se tako pričakuje zgolj to, da bodo doma in z otroki. Zgodi se lahko tudi to, da opravljajo družbeno »manjvredna« dela, za katera ni nujno, da se ujemajo z njihovo izobrazbo in poklicno kvalifikacijo (Cukut Krilić, 2009, str. 44). V eni od raziskav so ugotovili, da je mnenje javnosti usmerjeno na posledice za državo blaginjo ter na etnično identiteto migrantov in migrantk. Javnost v povezavi z uspešno integracijo najvišje vrednoti znanje slovenskega jezika, visoko izobrazbo in zaposlitev. Na splošno javno mnenje in diskurzi v javnosti zelo nihajo, saj je to odvisno tudi od socialno-ekonomskih razmer v državi, posledično pa nihata tudi sprejemljivost in »zaželenost« (Zavratnik Zimic, 2011, str. 65–68). Družbene vloge in pojem »ženska« so podrejeni sistemu patriarhalne družbe, v kateri prevladuje moški spol in ki je še vedno precej zakoreninjena tudi v Sloveniji. Posledica takšne družbe je med drugim ta, da je ženska podrejena na vseh področjih vsakdanjega življenja, tako v zasebni kot javni sferi. Deljenje sfer na javno (moško) in zasebno (žensko) še poglablja primarnost vloge ženske v zasebnosti in življenje v patriarhalni družini, v kateri »gospoduje« moški. Ženska je tako podrejena moškemu in njeno življenje je osredotočeno predvsem na družino, v kateri se mora uresničevati vse življenje. Ženske so sicer bile vključene tudi v javno sfero, a so bile tudi mnogokrat razvrednotene ter podvržene patriarhalnim praksam in miselnosti (Kožar Rosulnik, 2015, str. 26–27). Politika spola v migracijah se med državami močno razlikuje. V večini držav so ženske zgolj vektor migracije, pri čemer je poudarjena predvsem njihova družinska vloga, kot sta skrb in vzgoja naslednjih generacij. Za ženske se manj pogosto zdi, da pomenijo grožnjo zaposlovanju državljanov, saj so migrantke razumljene kot osebe, ki

ustvarjajo družino, in ne kot delavke. Po drugi strani pa je rasizacija izkušenj migrantk v političnih razpravah v nekaterih državah še posebej izrazita, saj se politike za migrantke osredotočajo predvsem na družbeno in ne na poklicno vključevanje (Kofman, 2003, str. 3). Sklad Združenih narodov za prebivalstvo (UNFPA) (2006, str. 70) poudarja pomen analize spola in ugotavlja, da so ženske pogosto odgovorne za vključevanje družine, hkrati pa je tudi verjetneje, da se bodo v državah izvora srečale z družbenimi in strukturnimi neenakostmi. Anthias (2014, str. 23) pa v ospredje postavlja predvsem potrebo po medsektorskem pristopu k preučevanju vključevanja, ki ugotavlja, kako spol, vera, etnična pripadnost in razred vplivajo na strukturne priložnosti in izkušnje žensk.

Položaj migrantov in migrantk v družbah, v katerih se naselijo ali začasno delajo, ureja ideološka podlaga, ki selektivno naredi (ne)vidno in/ali (de)valorizira tisto, kar velja za žensko in ženskost v primerjavi z moškim in moškostjo. Ženske so običajno segregirane v posebne poklice, ki so opredeljeni kot strukturno podobni njihovemu neplačanemu delu v družini ali pa so njihov podaljšek. Spolno pogojena narava družin se izraža v tem, da predpostavlja produktivno ali reproduktivno delitev dela, pri kateri ima moški vlogo delavca in ženska skrbstveno vlogo. Ženske v migrantskih tokovih v sedemdesetih letih prejšnjega stoletja so se srečale z zahodnjaško ideologijo, ki je oblikovala model moškega hranitelja družine. Zato so bile odvisne od moškega in njegovega zaslužka, kar se še vedno dogaja ponekod po svetu (Morokvasic-Müller, 2014, str. 173). Ženske so postavljene v skrbstveno vlogo, medtem ko so moški in njihovi sinovi velikokrat v dominantni vlogi, ki velja »za bolj pomembno in cenjeno« v družbi (Scheibelhofer, 2014, str. 198–199). Z družbeno vlogo je povezana tudi vloga, ki jo ima ženska v družini, to pa bo podrobneje razloženo v naslednjem razdelku.

1.2.4 DRUŽINA IN DRUŽINSKO ŽIVLJENJE

Prevzemanje družinskih nalog in vlog se lahko začne že zelo zgodaj. Temu so najbolj izpostavljena dekleta, predvsem najstnice. Fantom tako v nasprotju z dekleti ni treba opravljati gospodinjskih del in skrbeti za družino v smislu emocionalne podpore in skrbi, ampak bolj finančno in fizično, torej da družino ne živi v pomanjkanju in da opravijo težja fizična opravila. Medtem se od najstnic pričakuje, da bodo znale kuhati, pospravljati in skrbeti za mlajše sorojence. Te vloge je mogoče zelo kmalu zaznati v njihovem otroštvu, so pa tudi ključnega pomena za njihov nadaljnji razvoj in življenje (Zhong in J. Arnett, 2014, str. 263).

Čeprav se institucija družine spreminja in družba priznava čedalje več vrst družin, zakonodaja priseljence sili, da se prilagodijo najbolj tradicionalnemu tipu, pri čemer družino omejujejo na biološko družino ter ne priznavajo kohabitacije in drugih vrst partnerstva. Ženske

so velikokrat odvisne od moških, predvsem zaradi statusa, zato je razveza oz. ločitev zelo nevaren in malo verjeten korak. Čeprav nekateri ukrepi načeloma niso povezani s spolom, so različno namenjeni ženskam in moškim ter vplivajo na spol. Ženske niso le bolj verjetno družinski člani, ko gre za vstop v državo, ampak so tudi manj verjetno med »zaželenimi« visokokvalificiranimi migranti (Morokvasic-Müller, 2014, str. 171–172).

Ženska tudi ohranja svojo tradicionalno vlogo matere in skrbnice v družini. Za večino se predvideva, da sploh ne delajo oz. da je to drugotnega pomena, če že delajo. Moški je bil tako v preteklosti kot tudi danes v vlogi hranitelja družine in osebe, ki preskrbuje družinske člane. Čeprav se je to pogosteje pojavljalo v preteklosti, je skrbstvena vloga še vedno del vsakdanjega življenja številnih žensk, ki so pridobile pravico do združitve z družino in ki večino časa preživijo doma (Kofman, Phizacklea, Raghuram in Sales, 2000, str. 47). Ženske so običajno imele ključno vlogo pri zagotavljanju blaginje za svoje družine in skupnost, kar je bilo neplačano. Migrantke imajo pogosto obsežne mreže skrbstvenih odnosov, včasih tudi z družino prek državnih meja. Ne glede na to, da so podatki nekoliko starejši, ta vloga še vedno prevladuje v družbi in je prav tako aktualna, kot je bila pred leti (Mantu, 2022, str. 99–100). Izkušnje žensk z izolacijo so lahko posledica ostajanja v gospodinjstvu, kjer imajo omejene možnosti za povezovanje z novo skupnostjo ter pomanjkanje podpore širše skupnosti in družine. Kulturna razseljenost in izolacija sta opredeljeni kot ključna dejavnika za slabo duševno zdravje. Pomembna sta predvsem za ženske iz begunskih družin, ki se prav z njima srečujejo pogosto (Walker, Koh, Wollersheim in Liamputtong, 2015, str. 331–332). Tudi ženske, s katerimi sem opravljala intervjuje, so v večini primerov omejene na skrbstveno vlogo in kar nekaj se jih srečuje z izolacijo in osamljenostjo. Vse ženske so brezposelne, njihova prioriteta so predvsem otroci. Njihovo duševno zdravje zato vpliva tudi na otroke, s katerimi preživijo največ časa.

1.2.5 LOKALNA SKUPNOST IN SOCIALNA MREŽA

Socialna mreža se je pokazala kot eden izmed ključnih dejavnikov uspešnega vključevanja v družbo, pri čemer ne gre zgolj za pomoč pri urejanju dokumentov in iskanju zaposlitve, temveč tudi za emocionalno podporo. Ženske se lahko tako poistovetijo in dobijo občutek, da v tem niso same. Zavedanje, da je v tuji državi sama in brez vsake podpore, je zelo neugodno ter lahko povzroči strah in negotovost (Cukut Krilić, 2009, str. 157). Poznamo dve glavni vrsti povezav med mesti, vasmi ali regijami. Prva je sodelovanje lokalnih oblasti – upravnih organov, mestnih hiš ali političnih oddelkov – v državah izvora in ciljnih državah v okviru partnerstev med mesti ali med kraji. Vključeni organi (npr. oddelek za socialne zadeve, policija ali gasilci) običajno sodelujejo z drugimi organi lokalne uprave ali pa z nevladnimi

organizacijami (NVO) in zasebnim sektorjem. Druga vrsta povezovanja je tista, pri kateri lokalna vlada podpira skupni razvoj pobude nevladnih akterjev v svoji pristojnosti, ne da bi bila pri tem aktivno vključena v nadnacionalno izmenjavo. Ciljne skupine so lahko tudi posebne skupine, kot so mladi, ženske in določene etnične skupine. Poleg tega imajo organizacije za delo z migranti več vlog. Svojim članom lahko olajšajo vključevanje v ciljni državi, na primer z zagotavljanjem informacij o nastanitvi, dnevnem varstvu in zdravstvenih storitvah ter jezikovnih in integracijskih tečajih (včasih take tečaje tudi izvajajo). S povezovanjem migrantov in migrantk med seboj v ciljnih državah pomagajo graditi njihovo socialno mrežo (Ewijk in Nijenhuis, 2016, str. 129–135). Motivi, povezani z ustanavljanjem nevladnih organizacij za delo z migranti, zajemajo štiri kategorije: moralne, politične, ekonomske in filantropske. Moralne vezi so temelj številnih nadnacionalnih dejavnosti migrantskih organizacij. Migracije vplivajo na identiteto skupnosti in spreminjajo vloge ali status posameznikov, povezanih s to skupnostjo. Migracije ločujejo in povezujejo ljudi. Prebivalci mesta se lahko tako med seboj podpirajo z denarjem, ponudijo prenočišča in vzpostavijo sisteme oskrbe za tiste, ki ostanejo (Ewijk in Nijenhuis, 2016, str. 137). Raziskava (Berry, 2019, str. 200) je potrdila, kaj je za razvojno delo v skupnosti z ženskami, ki prosijo za azil ali so begunke, ključnega pomena. Sestavine so preproste: nekaj idej za ukrepanje, nekaj dobrih prostovoljcev in sodelavcev ter nekaj denarja. Delovanje se lahko začne z izmenjavo zgodb in izkušenj, kar je lahko za tiste, ki so manj politično usmerjeni, proces »ozaveščanja«. Sledi oblikovanje zahtev in strategij za usmerjanje na določeno občinstvo, bodisi šolske otroke bodisi nacionalne oblikovalce politik, kar lahko tudi preraste lokalno skupnost.

1.3 VLOGA SOCIALNEGA DELA PRI DELU Z MIGRANTKAMI

Socialni delavci in delavke s svojimi sposobnostmi spodbujajo socialno pravičnost za vse tiste, ki so doživeli neenakosti in diskriminacijo, hkrati pa imajo intervencije socialnega dela (ali njihovo pomanjkanje) ključne in dolgotrajne učinke na posameznike in družine, s katerimi delajo. Socialne delavke imajo napram uporabnicam pozicijo moči, zato je ključno, da to moč uporabljajo previdno, skrbno in z nenehnim razmislekom o nasprotujočih si mandatih, ki morda narekujejo in vodijo njihovo delo (Robinson in Masocha, 2017, str. 1520–1525). Socialni delavci in delavke imajo pomembno vlogo, ne le zaradi dolžnosti, določenih (ali zamolčanih) v zakonodaji in politiki, temveč tudi zaradi razsežnosti tega poklica, povezanih s socialno pravičnostjo. Čeprav vlogo socialnih delavk in delavcev pogosto določajo organizacijski procesi ter pravni in politični okviri, jo oblikujejo tudi sami kot praktiki. Socialni delavci in delavke niso zgolj izvajalci zakonodaje in politike, zato se ne morejo izogniti svoji

poklicni, kolektivni ali individualni odgovornosti do ljudi, ki jih je sistem priseljevanja prizadel. V praksi je velikokrat potrebno upiranje in rušenje vplivov sovražnega družbenega okolja. Socialni delavci in delavke zato delujejo ustvarjalno v okviru svojih vsakodnevnih vlog in ustvarjajo prostore, v katerih se lahko izkušnje izmenjajo, ljudje opolnomočijo, hkrati pa se opirajo na kolektivne glasove, da bi spodbudili spremembe. To so korenine, ki jih je treba razvijati in krepiti, če želimo, da se bo socialno delo bolj dosledno in učinkovito uprlo dehumanizirajočim diskurzom in izključevalnim praksam (Wroe, Larkin in Maglajlic, 2019, str. 269–273).

Socialni delavci morajo uvesti spremembe na osebni in institucionalni ravni, da bi spremenili porazdelitev moči in virov v družbi. V socialnem delu je antirasistična perspektiva zelo pomembna, še posebej pri delu z etničnimi manjšinami in priseljenci, vključno z begunci. Iz tega sta se razvili tako protidiskriminacijska kot tudi protizatiralska praksa. Socialnodelovna praksa se nanaša tudi na vrednote življenja, svobode, enakosti, nediskriminacije, pravičnosti, solidarnosti in družbene odgovornosti (Torode, Walsh in Woods, 2001, str. 15–25). Socialni delavci in delavke morajo imeti spretnosti aktivnega in poglobljenega poslušanja, prilagajanja srečanj in programov potrebam, ki se pojavijo, dobre komunikacijske sposobnosti ter željo po sodelovanju. Velik del socialnega dela obsega opolnomočenje žensk ter raziskovanje njihovih virov moči in samozavesti. Treba je ustvarjati in spodbujati varno okolje, vzpostavljanje vezi in mrež, zagotavljanje pravičnosti ter omogočati nastajanje novih identitet. Spretnosti socialnih delavcev in delavk so tudi posvetovanje in pogajanje z lokalno skupnostjo, fleksibilnost, vodenje s podpiranjem uporabnic in uporabnikov ter sodelovanje med različnimi sektorji in organizacijami (Whitaker, Hughes in Rugendyke, 2021, str. 1309–1311). Migrantom in migrantkam je treba zagotoviti vso popolno zaščito in podporo, zagotoviti pa je treba tudi sodelovanje v vseh socialnih politikah na vseh področjih družbenega življenja. Glede na spolno pogojeno naravo integracijskih procesov so potrebni spolno občutljivi ukrepi, ki bodo ženskam in njihovim otrokom zagotovili popolno vključenost. Če to ni zagotovljeno, grozi nevarnost, da bodo nekateri izmed njih, ki so že tako najranljivejša populacija v naši družbi, dolgoročno socialno izključeni. Prav te skupine so socialni delavci in delavke moralno dolžni zaščititi ter jih podpreti pri vključevanju v okolje (Cheung in Phillimore, 2017, str. 228).

Pri delu z migranti in migrantkami so pomembni tudi skupnostno delo, krepitev moči in to, da uporabljamo čim bolj vključujoče prakse dela. Prav tako je dobro, če stremimo k avtonomnemu socialnemu delu, pri katerem presegamo okvire pravnih statusov ter se zares povežemo z migranti in migrantkami. Dobro je, če socialni delavci in delavke delujejo solidarno

in tako ustvarjajo skupnost, ki te uporabnike sprejema, je utemeljena na antidiskriminaciji, protizatiralstvu in zagovarja solidarnostne vrednote (Zorn, 2020, str. 173–174).

1.3.1 METODA GLAS FOTOGRAFIJE (ANGL. PHOTOVOICE) V SOCIALNEM DELU

Glas fotografije ima tri glavne cilje: omogočiti ljudem, da zabeležijo in reflektirajo prednosti in skrbi svoje skupnosti, spodbujati kritični dialog in znanje o pomembnih vprašanjih skupnosti z razpravo o fotografijah v večjih in manjših skupinah ter doseči oblikovalce politik. V skladu s temi cilji lahko ljudje uporabljajo glas fotografije kot orodje za participativno raziskovanje (Wang in Burris, 1997, str. 369).

Metoda glas fotografije lahko krepi moč v družbi marginaliziranih udeležencev in udeleženk s tem, ko skupaj raziskujejo svoje življenje v novem okolju, si predstavijo življenjske možnosti in izboljšajo možnosti za družbeno delovanje. To opolnomočenje ne velja zgolj v času izvajanja študije, temveč naj bi imelo trajne učinke prek povezovanja udeležencev s tistimi, ki jih v tem procesu lahko ustrezno podprejo, da skupaj ustvarjajo spremembe v njihovih skupnostih. Postopek metode glas fotografije udeležencem omogoča, da delijo podrobnosti svojega življenja z drugimi ljudmi, ki so jim podobni, to pa pomaga ustvariti močnejšo skupino med sicer marginaliziranimi člani skupnosti. Ti se lahko povežejo in delajo skupaj, da bi izboljšali svoja življenja. Tudi v tej raziskavi so udeleženci pridobili občutek pomembnosti, samospoštovanja in ponosa, ker so lahko izrazili to, kar so dojemali kot pomembno, da to delijo z javnostjo (Cecil-Dyrkacz, 2011, str. 63–64). Sicer so lahko odzivi na metodo glas fotografije precej mešani. Nekateri udeleženci na primer posnamejo veliko fotografij in znajo izraziti razloge za fotografiranje določene stvari, medtem ko drugi posnamejo le malo fotografij ali pa jih sploh ne oz. težko razpravljajo o razlogih za svoje posnetke. Med udeleženci je ponavadi zaznati tudi različne stopnje ustvarjalnosti pri odgovorih in fotografskih spretnosti, kar je mogoče pričakovati pri vsaki populaciji (Humpage, Fozdar, Marlowe in Hartley, 2019, str. 3). Ta pristop daje prednost premalo zastopanim glasovom s parcipativnim raziskovanjem, ki se osredotoča na življenjske izkušnje migrantov in migrantk ter povečuje zmogljivosti te manjšinske populacije. Z uporabo metode glas fotografije udeleženci uporabljajo estetsko izražanje, da bi dekonstruirali in rekonstruirali pojme odpornosti (Pearce, McMurray, Walsh in Malek, 2017, str. 369). Metoda glas fotografije odpira prostor za izražanje in viharjenje možganov o rešitvah za skupne izzive vključevanja, hkrati pa zagotavlja tudi priložnost, da se udeleženci povežejo in uživajo. Udeleženke raziskave, omenjene v članku (Saskena in McMorrow, 2020, str. 542), so vrednost metode glas fotografije razumele kot metodo za krepitev socialne ozaveščenosti, podpore in spretnosti za vključevanje. Veliko jih je ta srečanja

razumelo kot način, da se učijo druga od druge, da znajo postavljati vprašanja raziskovalni ekipi in se zavzemati zase.

1.3.2 ETIČNE DILEME PRI DELU Z UPORABNICAMI

Delo z migrantkami je lahko zelo občutljivo, nujno je, da strokovni delavci uporabljajo občutljiv jezik in primerne pristope za delo. Pomembna je ozaveščenost o drugih kulturah in razumevanje širšega konteksta, iz katerega prihajajo uporabniki in uporabnice. Tudi ob morebitnih etičnih dilemah je potrebno celostno razumevanje in poznavanje konteksta. Zaradi pomanjkanja usposabljanj o kulturni ozaveščenosti in zakonsko predpisanih kratkih navodil, ki pogosto vključujejo delo z neprostovoljnimi strankami, so socialni delavci v zdravstvenih zavodih negotovi pri tem, kako ravnati z begunci in prosilci za azil v primerih, ko morajo preiskati domnevno zlorabo ali zanemarjanje otrok, nasilje v družini ali druge družinske konflikte. Kulturne občutljivosti ne smemo enačiti s »kulturnim relativizmom«, to pomeni, da priznavanje kulturnih razlik in različnih praks ne sme služiti kot opravičilo za nižje standarde nege in oskrbe strokovnih služb. Hkrati pa to ne sme pomeniti, da se določene kulturne prakse odobravajo samo zato, ker so del njihove kulture (Torode, Walsh in Woods, 2001, str. 80).

Pri metodi glas fotografije se prav tako lahko pojavijo etične dileme. Zelo pomembna je zasnova raziskave, poleg tega pa je nujno treba pridobiti vsaj ustno soglasje sogovornikov. V eni izmed študij sta ustrezen načrt in pravilna obravnava pripomogla k pridobitvi pomembnih izsledkov o določeni tematiki, ki lahko izpodbijajo stereotipe ter zmanjšujejo »ranljivost« migrantov in migrantk. Prav tako so raziskovalci pridobili odlično povratno informacijo o razstavljenih slikah, saj so udeleženci s fotografijami izražali izredno zadovoljstvo in ponos ob javni razstavi njihovih fotografij. Pomembno se je zavedati, da je treba z »ranljivejšimi« skupinami delati še s toliko večjo občutljivostjo in pozornostjo (Humpage, Fozdar, Marlowe in Hartley, 2019, str. 12). Prvotni namen uporabe metode glas fotografije je bil usmerjen v pravosodne ukrepe na ravni skupnosti. Pregled literature je pokazal, da je le malo študij namenjenih temu cilju in da se namesto tega spremembe dosegajo le na ravni posameznika, čeprav so bile izvedene raziskave, ki so temeljile na skupnostnem akcijskem raziskovanju. Glede na njen prvotni namen in teoretične temelje se metoda glas fotografije dobro ujema z družbeno pravičnostjo, ki poudarja spodbujanje pravičnih pogojev za posameznika in družbo ter dobro počutje skupnosti (Sanon, Evans-Agnew in Boutain, 2014, str. 222).

Kot raziskovalec moraš biti pozoren in občutljiv za travme udeležencev. Ukrepi, ki lahko onemogočijo ali pa vsaj zmanjšajo možnost retravmatizacije, so: varen prostor, ki je udoben in poznan, gradnja zaupanja, okrepitev vloge vrstniške podpore in sodelovalnega

odločanja, osredotočenost na moč in odpornost ter stara poznanstva, zaradi katerih je osebam lažje. Ob pojavu retravmatizacije sta potrebna profesionalni odziv ter usmeritev v nadaljnjo podporo in pomoč (Pichon, Teti in Brown, 2022, str. 6).

2. OPIS PROBLEMA IN RAZISKOVALNA VPRAŠANJA

Za pisanje diplomskega dela o tej tematiki sem dobila navdih med prakso v vseh štirih letih študija. Velikokrat sem delala z migrantkami, ki so prišle v Slovenijo in za vključitev v družbo potrebovale vsaj 5 let ali pa se vanjo sploh niso vključile. Hkrati sem opazila, da so ženske velikokrat nevidne tako v strokovnem delu kot tudi raziskovanju, prav zaradi tega, ker so večinoma doma in opravljajo skrbstvena dela. Zato sem želela s svojim diplomskim delom prispevati k njihovi aktivnejši vključitvi v družbo in temu, da ljudje slišijo njihov glas, ki je prevečkrat neslišan.

V tujini je bilo opravljenih veliko več raziskav o vključevanju in integraciji žensk v družbo. V Sloveniji je bilo izvedenih nekaj raziskav na temo vključevanja, vendar je bilo v nekaterih primerih posplošeno zgolj na besede, kot sta »tujci« in »migranti«, pri čemer okoliščine žensk niso bile posebej izpostavljene (Marolt, 2011; Trampuž, 2021). Ob udeležbi na poletni šoli v Gradcu sem se srečala z metodo glas fotografije. V trenutku se mi je zdela zelo primerna za raziskovanje v okviru migrantske populacije. Zato sem se odločila, da želim to prenesti tudi v slovenski prostor, saj skoraj ni raziskav, ki bi vključevale to metodo (Buda, 2019; Turk Niskač, 2012). Verjamem, da lahko z uporabo te metode skupaj z migrantkami odpremo marsikatero tematiko, ki se sicer morda ne bi odprla, če bi imela pripravljena samo vprašanja. S svojim diplomskim delom želim ustvariti prostor, v katerem se ženske lahko izrazijo in v katerem jih nekdo posluša ob pripovedovanju o tem, s čim vse se srečujejo v vsakdanjem življenju in kakšni so njihovi izzivi. Tako lahko na primeren način te izkušnje delimo s širšo javnostjo ter jih s tem opolnomočim in spodbudim k aktivnejši vključitvi v družbo. Šele ko vemo, s kakšnimi izzivi se srečujejo, in razumemo njihov kontekst, jih lahko ustrezno podpremo na njihovi poti integracije.

Moja raziskovalna vprašanja so:

1) S kakšnimi izzivi se migrantke soočajo pri integraciji?
2) Kateri so po mnenju migrantk dejavniki uspešne integracije ?
3) Kakšna je vloga družine, socialne mreže in skupnosti pri integraciji?
4) Kakšna je vloga socialnega dela v povezavi z uspešno integracijo migrantk?

3. METODOLOGIJA

3.1 VRSTA RAZISKAVE

Raziskava je kvalitativna (Mesec, 1998, str. 26–31), saj gradivo sestavljajo besedni opisi in pripovedi. Besedni opisi so tako moje osnovno izkustveno gradivo, ki ga zbiram skozi raziskovanje. Med raziskovanjem sem se usmerjala na vprašanja, ki so pomembna za udeležene, in s tem poskušala razkriti, kakšen odnos imajo do njih. Ker o tej tematiki še ni bilo izvedenih veliko raziskav, posebej takih, v katere bi bile vključene ženske, je ta raziskava tudi eksplorativna oziroma poizvedovalna (Mesec, 2009, str. 80). Skozi raziskavo sem odkrivala probleme in jih tudi formulirala ter pri tem uporabila več različnih postopkov za zbiranje gradiva. Eksplorativna je tudi zaradi metode glas fotografije, ki je v slovenskem prostoru še precej neraziskana in redko uporabljena. Raziskava je tudi empirična (Mesec, 2009, str. 84), saj sem s spraševanjem pridobila novo izkustveno gradivo migrantk.

Glas fotografije (angl. Photovoice)

Metoda glas fotografije ima tri glavne cilje: omogočiti ljudem, da zabeležijo in reflektirajo prednosti in skrbi svoje skupnosti, spodbujati kritični dialog in znanje o pomembnih vprašanjih skupnosti z razpravo o fotografijah v večjih in manjših skupinah ter doseči oblikovalce politik. V skladu s temi cilji lahko ljudje glas fotografije uporabljajo kot orodje za participativno raziskovanje. Gre za zelo prilagodljivo metodo, ki jo je mogoče prilagoditi posebnim ciljem sodelovanja, različnim skupinam in skupnostim ter ciljem na različnih področjih (Wang in Burris, 1997, str. 369–370). Metoda naj bi spodbudila opolnomočenje s trajnimi učinki, to pa naj bi ženske dodatno spodbudilo k ustvarjanju sprememb v njihovih skupnostih. Že vključitev v raziskavo je velik korak k spreminjanju okolja in vključitvi v družbo. Postopek udeležencem omogoča, da delijo podrobnosti svojega življenja z drugimi s podobnimi izkušnjami, to pa pomaga ustvariti močnejšo vez med sicer marginaliziranimi člani skupnosti – ti se lahko povežejo in delajo skupaj, da bi izboljšali svoje življenje. Poleg tega udeleženci te participativne metode pridobijo občutek pomembnosti, samospoštovanja in ponosa, saj lahko izrazijo to, kar dojemajo kot pomembno, in to delijo z javnostjo (Cecil-Dyrkacz, 2011, str. 63–64).

Za uporabo metode glas fotografije v raziskavi sem se odločila zato, ker je to eden izmed kreativnih načinov dela v socialnem delu. Čeprav je metoda v slovenskem prostoru precej redko uporabljena in zato še precej neznana, lahko veliko prispeva k obravnavani tematiki. Metoda glas fotografije se mi je zdela primerna zato, ker na ta način dobijo glas ženske, ki so v družbi

»nevidne« in neslišane, saj tako sploh dobijo možnost, da se izrazijo in pripovedujejo o svojem življenju skozi slike. Te so hkrati tudi mednarodni jezik. Hkrati želim tudi njim omogočiti, da skupaj z mano soustvarjajo gradivo na področju integracije migrantk in izpostavijo izzive, s katerimi se srečujejo. V tem primeru si želim, da so one same strokovnjakinje na tem področju, sama pa lahko kot raziskovalka skozi pogovore in slike odkrijem nevidna polja te tematike.

3.2 MERSKI INSTRUMENTI

Glas fotografije – fotografije v prilogi 2

Iz tujine poznamo kar nekaj raziskav na temo migracij, pri katerih je bila uporabljena metoda glas fotografije (Saksena in McMorrow, 2019; Kim, Hong, Ra in Kim, 2015; Pearce, McMurray, Walsh in Malek, 2016; Humpage, Fozdar, Marlowe in Hartley, 2019). Glas fotografije raziskovalcem omogoča vpogled v življenje in perspektivo sodelujočih, proces ustvarjanja teh podob potrjuje iznajdljivost in perspektivo najranljivejših skupin prebivalstva, vključno s tistimi, ki morda ne znajo brati ali pisati, lahko ohranja sodelovanje skupnosti v obdobju med koncem ocenjevanja potreb in začetkom izvajanja raziskave, omogoča ponovno potrditev ali ponovno opredelitev filozofije, strukture, pristopa, cilja in vrednot posameznikov, udeležencem omogoča, da v proces ocenjevanja vključijo pojasnila, zamisli ali zgodbe članov skupnosti, prinaša oprijemljive koristi ljudem in njihovim omrežjem, ljudem omogoča, da pokažejo ne le potrebe skupnosti, temveč tudi njene prednosti in vrline, fotografije pa lahko tudi spodbudijo reševanje problemov v skupnosti, organizacijah in družbenem delovanju (Wang in Burris, 1997, str. 384–385).

Po Wangu (1999, str. 187–188) ima metoda glas fotografije devet stopenj: izbiranje in rekrutiranje ciljne skupine poslušalcev, to so voditelji lokalnih skupnosti ali oblikovalci politike; rekrutiranje skupine udeležencev; predstavitev metode glas fotografije udeležencem in omogočanje skupinske razprave; pridobitev privolitve udeležencev; postavitev začetne teme za fotografiranje; razdelitev fotoaparatov udeležencem in opis njihove uporabe; udeležencem je treba zagotoviti čas za fotografiranje; srečanje za razpravo o fotografijah; skupaj z udeleženci naj se načrtuje oblika, kako se bodo fotografije in zgodbe delile v širši javnosti.

Sama sem te stopnje preoblikovala in prilagodila glede na okoliščine in namen raziskovanja. Moje stopnje so bile:

- izbiranje ciljne skupine poslušalcev;
- rekrutiranje in povabilo k sodelovanju skupine udeleženk;
- predstavitev metode glas fotografije udeleženkam;

- pridobitev privolitve udeleženk;
- oblikovanje tem in vprašanj za izvedbo intervjujev ter izdelavo kolaža;
- izbiranje fotografij z interneta, povezanih z integracijo, za izdelave kolaža;
- izvedba intervjujev in izdelava kolaža iz različnih fotografij, ki sem jih sama našla na internetu;
- obrazložitev poteka izbire fotografij in sestave kolaža;
- udeleženkam je bil zagotovljen potreben čas za izdelavo izdelka;
- skupaj z udeleženkami sem načrtovala, kako se bodo izdelki razstavili;
- nekaj besedila sem izbrala sama, del besedila pa so udeleženke že med intervjujem izpostavile kot pomemben;
- sodelovanje z udeleženkami pri pripravi prevodov, razstavljenih ob izdelkih;
- priprava in postavitev razstave Ali slišiš moj glas? na Fakulteti za socialno delo, sestavljene iz izdelkov iz kolaža fotografij in besedila iz intervjujev.

Z udeleženkami sem izvedla intervjuje, ki so vključevali tudi metodo glas fotografije. Sama sem izbrala fotografije, povezane z različnimi izzivi in prioritetami oseb ob integraciji. Fotografij je bilo 56, po 7 sem jih razvrstila v posamezno kategorijo: jezik; dom/hiša; družina v Sloveniji in drugod; izobrazba; služba/denar; socialna mreža (prijatelji), skupnost, aktivizem, kulturno udejstvovanje; lokalna skupnost (sosedje, občina); strokovni delavci (nevladne in vladne organizacije, predvsem socialne delavke).

Polstrukturiran intervju

Pri tej obliki intervjuja nimamo vnaprej pripravljenih vseh vprašanj, ampak zgolj vodilo z okvirnimi temami. Spraševalec naj bi omogočil spraševancu, da prosto pripoveduje, možna pa so tudi podvprašanja. Vprašanja se lahko sproti dodajajo in spreminjajo glede na okoliščine (Mesec, 2009, str. 80–82).

Izvedla sem pet intervjujev in eno fokusno skupino. Predvidena je bila izvedba dveh fokusnih skupin, a se je že pri prvi, na katero sta prišli le dve udeleženki, izkazala za precej neprimerno metodo. Zato sem se odločila, da je veliko bolje in kvalitetneje, če izvedem delno strukturirane intervjuje. Vnaprej sem imela pripravljeno vodilo, hkrati sem dodajala tudi podvprašanja. Vprašanja sem sestavila na podlagi prebrane literature. Intervjuji so trajali med 60 in 90 minut v slovenskem ali angleškem jeziku.

V čas intervjuja je bilo vključeno tudi individualno delo, pri katerem je vsaka ženska pregledala fotografije in iz njih sestavila »piramido« glede na pomembnost elementov pri njeni integraciji. V nadaljevanju je potekal pogovor o izbranih fotografijah, sledila sta argumentacija izbire fotografij in pogovor o temah, izpostavljenih med izdelovanjem »piramide«. Vprašanja so bila preprosta, odprtega tipa, med intervjujem sem jih prilagajala in dodajala. Ženskam, ki niso zmogle uporabljati slovenščine ali angleščine na kompleksnejši ravni, je bila omogočena uporaba Googlovega prevajalnika, kamor so lahko zapisovale odgovore na moja vprašanja.

3.2.1 METODOLOŠKE ZAGATE

Kot sem že omenila v prejšnjem odstavku, je bilo prvotno mišljeno, da izvedem manjše fokusne skupine. Na prvo fokusno skupino sta od štirih povabljenih žensk prišli le dve. Ena je govorila zgolj angleško in druga zgolj bosansko oz. malo slovensko. Zato je bilo potrebno prevajanje, ob tem pa skoraj ni bilo medsebojne interakcije, kar pa je med drugim namen fokusne skupine. Druga ovira je bil čas. Zaradi prevajanja in izdelovanja »piramide« ter dvojnega pogovora se je vse močno zavleklo. Na koncu sem sklenila, da bom kvalitetnejše odgovore pridobila s polstrukturiranimi intervjuji. Tretja ovira je bil jezik in posledično uporaba Googlovega prevajalnika za komunikacijo. Zavedam se, da odgovori niso tako kvalitetni, kot bi bili, če bi ženska odgovarjala v maternem jeziku, in da so nekatere teme zaradi slabših prevodov ostale v zraku. Hkrati pa želim poudariti, da je bila to najboljša alternativa, saj sem na ta način z uporabo sodobne tehnologije dosegla ženske, ki sicer verjetno ne bi nikjer sodelovale prav zaradi pomanjkljivega znanja slovenskega jezika. Pri tem se mi je zdelo pomembno, da jim omogočim to izkušnjo, da lahko še kdo sliši njihov glas, in jih na ta način opolnomočim, da delijo svojo zgodbo.

3.3 POPULACIJA IN VZOREC

V raziskavi populacijo predstavljajo migrantke, ki so se preselile v Republiko Slovenijo na podlagi Zakona o tujcih (glej str. 3) (so t. i. pridruženi družinski član), so si že ustvarile družino, kar pomeni, da imajo vsaj enega otroka, in so imele status tujca v Republiki Sloveniji v obdobju od 1. 12. 2022 do 1. 6. 2023.

V vzorec sem zajela sedem žensk, ki so pridruženi družinski člani. Vzorec je majhen, neslučajnostni in priložnostni, saj vsaka enota populacije ni imela enakih možnosti, da pride v vzorec. Intervjuje sem opravila z ženskami, ki so bile bolj dostopne (Mesec, 2009, str. 153).

3.4 NAČRT ZBIRANJA PODATKOV

Zbiranje izkustvenega gradiva je potekalo tako, da sem na praksi, ki sem jo med 21. 11. 2022 in 16. 12. 2022 opravljala na Slovenski filantropiji, navezala stike z ženskami, ki so bile združene z družinskim članom. Povezala sem se tudi z uporabnicami Društva Mozaik – društvo otrok, kjer sem opravljala študentsko delo. Sodelavke so mi posredovale predloge, katero izmed uporabnic bi lahko vključila, in mi pri zbiranju kontaktov pomagale tako, da so uporabnicam predstavile moj projekt in vprašale, ali želijo sodelovati, nekaj žensk pa sem tudi sama povabila k sodelovanju. Pred začetkom zbiranja podatkov sem izbrala prostor za intervjuje. Odločila sem se za učilnico Društva Mozaik – društva otrok, ker jo je večina žensk že poznala, v njej so bile sproščene in so se počutile varne. Pred začetkom sem vedno pripravila prostor in slike, da je intervju potekal sproščeno in dinamično. Prvotno je bilo mišljeno, da izvedem fokusno skupino, v kateri bi sodelovalo vseh sedem vključenih žensk, vendar se časovno ni bilo mogoče uskladiti. Zato sem se odločila za dve manjši skupini s po štirimi oziroma tremi osebami, a že pri prvi fokusni skupini dve nista prišli ob dogovorjenem terminu, zato je bil izveden intervju v paru. Med intervjujem se je izkazalo, da nisem izbrala ustrezne metode, zato sem se naknadno odločila za izvedbo polstrukturiranih intervjujev. Na začetku intervjuja sem imela s sogovornicami kratek klepet, nato pa sem razložila, kako bo potekal celoten intervju in približno koliko časa bo trajal. Sogovornice sem na začetku intervjuja prosila za dovoljenje za zvočno snemanje ter poudarila, da bodo posnetki služili zgolj za prepis in dokumentacijo pogovora. Hkrati sem izpostavila tudi to, da posnetkov ne bom delila z nikomer in da bodo prepisi anonimni. V času intervjuja je bilo izvedeno tudi individualno delo, pri katerem je vsaka ženska pregledala fotografije in iz njih sestavila »piramido« glede na pomembnost elementov pri njeni integraciji. V nadaljevanju je potekal pogovor o izbranih fotografijah, sledila sta argumentacija izbire fotografij in pogovor o temah, ki so jih izpostavile med izdelovanjem »piramide«. Vprašanja so bila preprosta, odprtega tipa, med intervjujem sem jih sproti prilagajala in dodajala. Intervjuji so potekali v slovenskem ali angleškem jeziku. Ženskam, ki niso zmogle uporabljati slovenščine ali angleščine na zahtevnejši ravni, je bila omogočena uporaba Googlovega prevajalnika, kamor so lahko zapisovale odgovore na moja vprašanja.

3.5 NAČRT OBDELAVE PODATKOV

Po opravljenih intervjujih je sledil njihov prepis. Zapisala sem jih v jeziku, v katerem je potekal intervju. Vsaki intervjuvanki sem dodelila svojo črko, da so lahko ostale anonimne. Sledila je diskurzivna analiza stavkov, ki so jih ženske izrekle pri intervjuju. Tako sem želela izluščiti najpomembnejše teme, ki so se pojavile, in strukturirano predstaviti povedi, ki se

nanašajo na določeno temo. Hkrati se pogosto zgodi, da med pogovorom razbereš določene stvari med vrsticami, čustva in dejansko počutje pa se velikokrat izgubijo med vsemi povedanimi stavki. Z omenjeno analizo sem želela predstaviti in osvetliti tudi take primere in jih prek rezultatov tudi nazorno prikazati. Začela sem s prvim intervjujem in iz njega izpisala vse teme, ki so se pojavile, zraven pa sem dopisala povedi, ki se nanašajo na posamezno temo oz. kategorijo. Pregledala sem še preostale intervjuje in jih analizirala po enakem postopku. Če se je pojavila nova tema, sem dodala novo kategorijo, v nasprotnem primeru pa sem jo dodala pod že zapisane teme. Tako sem pridobila seznam vseh tem, ki so se pojavile.

3.6 NAČRT DISEMINACIJE REZULTATOV

Izdelke sem nato pregledala in jim dopisala temo, na katero se nanašajo. Pregledala sem tudi intervjuje in iz njih izbrala tiste, ki so vsebinsko najbolj izstopali in ki so osvetlili določeno problematiko. Intervjuvane ženske so sodelovale pri prevajanju izsekov iz intervjujev v njihov materni jezik. S Fakulteto za socialno delo sem se dogovorila za postavitev razstave in jo maja tudi postavila. Razstava je bila na ogled do konca junija. Dve izmed intervjuvanih žensk sta si razstavo ogledali tudi v živo, preostalim pa sem poslala fotografije. Sledilo je pisanje poročila o raziskavi in zapisovanje rezultatov. V poročilu sem zajela bistvene ugotovitve in navedla predloge za možne izboljšave in spremembe na področju integracije v Sloveniji.

Rezultate bom predstavila sodelujočim v raziskavi, mentorici, komisiji in drugim prisotnim na zagovoru diplomskega dela. Poročilo o raziskavi bom delila tudi z Društvom Mozaik – društvom otrok, Slovensko filantropijo, Uradom vlade RS za oskrbo in integracijo migrantov, uredništvom revije Socialno delo, Društvom socialnih delavk in delavcev ter Društvom za razvijanje prostovoljnega dela Novo mesto.

4. REZULTATI IN RAZPRAVA

V nadaljevanju predstavljam rezultate raziskave. Rezultati so predstavljeni po temah, ki so se pojavile med intervjuji.

4.1 VSAKDANJA OPRAVILA IN AKTIVNOSTI ŽENSK

Vse ženske – razen ene, ki je dobila zaposlitev malo pred intervjujem, vendar je še ni začela opravljati, saj je bilo najprej treba vložiti dokumente za delovno dovoljenje–, s katerimi sem opravila intervjuje, so bile brezposelne oz. niso imele plačane zaposlitve. Več kot polovica žensk je imela več kot enega otroka, zato jim je velik del dneva predstavljala skrb za otroke in družino kot celoto. Večkrat je bila omenjena tudi skrb za moža, kar je ženskam zelo pomembno. Pri petih ženskah izstopa skrbstvena vloga, kar vključuje skrb za družinske člane in opravljanje gospodinjskih opravil, kot so kuhanje, pospravljanje, čiščenje in podobno. Medtem ko je šlo pri dveh ženskah predvsem za opravljanje gospodinjskih opravil, saj ne živita s svojimi otroki. Njihov vsakdan je zato podrejen dinamiki otrok in njihovim aktivnostim čez dan, kot pravi ena od žensk: *»Samo tukaj (na Društvo Mozaik – društvo otrok) pridem. Tukaj pridem na slovenščino, ker je za moj otrok priti tukaj. Popoldne za ne vem za obleke, za mašin, pralni stroj. Potem se malo igram z mlajšim sinom, igram skupaj, potem pomagam malo pri vprašanjih za domačo nalogo. Potem malo gledati televizijo skupaj, turški film in potem it spat« (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji).*

Ena od žensk je izpostavila, da dela stvari kot vsaka dobra ženska. Njena definicija dobre ženske je, da pospravlja, kuha, čisti in skrbi za svojega sina. Ženske so velikokrat pod pritiskom tako družbe kot partnerja, da »morajo biti dobre žene« in opraviti vse, kar naj bi jim bilo »predpisano«. To je omenila tudi ena od intervjuvank: »*Moj dan je običajen kot za vsaka dobro žensko, da sem z družino, da se spomnim na svojega sina. Čistim doma, sina peljem in poberem iz vrtca, da pripravim hrano, da se učim malo slovenščino, da sem s svojo družino. Skupaj tudi večerjamo« (ženska s Kosova, 4,5 leta v Sloveniji).*

Ženske dajejo veliko pozornosti tudi učenju slovenskega jezika in obisku nevladnih organizacij, kar ne vključuje zgolj izpolnjevanja dokumentov, ampak tudi druženje z drugimi ženskami, kar sem zasledila v intervjuju: »*Mogoče grem na Filantropijo ali na kakšno drugo organizacijo, da se srečam z ljudmi, da prevajam, da jih kaj vprašam« (ženska iz Palestine, 2,5 leta v Sloveniji).* Obisk v prostorih nevladnih organizacij za nekatere pomeni tudi edini izhod iz hiše in je njihova edina možnost, da zapustijo dom in se družijo. Ženska mi je rekla: »*Včasih sem tukaj na Mozaiku in kuham za moža in to je to« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, J).*

Njihova najpomembnejša opravila in aktivnosti so se med seboj razlikovala. Omenjene pa so bile naslednje: da so vesele pri učenju slovenskega jezika in tega, da so s sinom; da molijo in berejo Koran; da skrbi za sina; stiki z otroki, saj je ločena in je najmanj tri- do štirikrat na teden z njimi, sicer pa so ves čas v stiku prek telefona; to, da se učijo, ker je to zelo pomembno in hkrati zelo težko; da pripravijo hrano za hčerko. Iz tega je razvidno, da je ženskam skrbstvena vloga zelo pomembna in da ima skrb za otroke velik pomen v njihovem življenju. V družbi je skrb za družino visoko cenjena, zato je ženskam pomembna. Pomembno jim je, da »ustrezajo« merilom družbe, s tem pa tudi izpolnjujejo pričakovanja svojega moža. Njihov vsakdan pa je podrejen dinamiki družinskih članov.

4.2 VKLJUČENOST V DRUŽBO OZ. IZKLJUČENOST IZ NJE

Ženske so ob prihodu v Slovenijo doživele veliko sprememb in nanje so se morale prilagoditi, med drugim je ena povedala: *»Slovenski družbi sem se pridružila zelo pozno, ker nikomur nisem povedala. Dokler se nisem včlanila v Društvo Mozaik in spoznala veliko ljudi ter se veliko naučila. Drugače pa samo doma. Malo strah država. Druga država. Ne govoriš slovenski dobro« (ženska s Kosova, 4,5 leta v Sloveniji).* Vsem je skupni imenovalec želja po vključitvi v slovensko družbo in po tem, da bi se čutile del nje. V intervjuju so vse poudarile pomembnost integracije. Svojo vključenost v družbo opredeljujejo s tem, da obiskujejo nevladne organizacije, se učijo slovenskega jezika in da imajo prijatelje, s katerimi se družijo zunaj stanovanja. Med intervjuji sem opazila, da ženske tudi različno merijo vključenost v družbo. Za nekatere vključenost pomeni že to, da obiskujejo eno izmed nevladnih organizacij, imajo kakšno prijateljico in se učijo jezika. Ena od intervjuvank je rekla: *»Sem vključena. Ti si tista, ki mi je pomagala, da sem znala slovensko, in si tudi moja prijateljica. Preko tebe sem vključena v družbo. Tukaj si me predstavila mnogim ljudem. Tudi, ko sem šla v Koper, je bila to zame nova izkušnja, ki je prej nisem občutila samo s prijatelji. Ja, tudi Woop, ko smo bili, je bilo super. Še enkrat bi šla. Tu sprehod« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, J).*

Medtem ko druge lahko razumejo integracijo na drugačen način in pričakujejo višjo stopnjo integracije. S tem mislim predvsem na tekoče govorjenje slovenščine, slovenske prijateljice, službo, ena izmed sodelujočih je rekla: »*Mogoče, če bi delala, bi bila vključena« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N)*, enakopravnost in aktivno udejstvovanje v družbi, kar je ponazorila: »*Nisem integrirana. Sem zelo odprta oseba, tudi po videzu sem zelo podobna evropskim ženskam, kar naj bi mi pomagalo, ampak če sem iskrena, skupnost in ljudje v Sloveniji so zelo zaprti. Spoštujem razlike, da so vsi enakopravno zaščiteni. To pomaga pri integraciji. Prvi korak, ki bi mi pomagal k integraciji, je, da bi imela slovensko prijateljico, ker*

to je način, da si okej v tej državi in da komuniciraš z ljudmi« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji). Iz tega je razvidno, da ima vsaka posameznica svojo definicijo vključenosti, ki jo v praksi poskuša doseči.

Ženske, za katere bi v teoriji lahko rekli, da so precej dobro vključene, se verjetno ne bi strinjale s tem. Hkrati se ne želijo zadovoljiti zgolj z obiskovanjem ene organizacije, ampak si želijo več aktivnosti, kot omenjeno v intervjuju: »*Ko sem prišla sem, sem se naučila in grem ven. Ne sedim samo doma, ampak grem tudi ven, imam tudi prijatelje« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji)*, bolj aktivnega in vključujočega življenja, o čemer je ženska rekla: »*Grem na Filantropijo, na Rdeči križ, imam nekaj prijateljev. Na začetku me je sin peljal na znane turistične kraje, kot so Bled, Trst, Ljubljana. Tudi Filantropija je organizirala izlete« (ženska iz Palestine, 2,5 leta v Sloveniji)*, medtem ko nekaterim zadostuje to, da niso vsak dan samo doma in da se družijo z drugimi ženskami. Dobra praksa Društva Mozaik – društvo otrok je, da vsake počitnice organizirajo aktivnost za ženske in otroke. Gre za neformalno druženje ob bovlingu, v trampolinskem centru Woop, na izletu v Koper, ob kopanju na bazenu in podobnih aktivnosti, na katerih se ženske lahko družijo, klepetajo in imajo malo prostega časa.

Nekaterim ženskam bo tako zadovoljitev enega izmed zastavljenih ciljev dovolj, da se bodo čutile vključene v družbo. Pomembno je, da se kot strokovni delavci teh razlik zavedamo in da znamo osebe podpreti pri zastavljenih ciljih in željah. Prav tako žensk zaradi tega ne smemo primerjati, saj je treba nanje gledati individualno ter upoštevati vse dejavnike in ovire, ki vplivajo na uspešno integracijo.

Tako kot ženske dajejo velik poudarek integraciji, ji velik pomen dajejo tudi avtorji v literaturi. Favell (2013, str. 56) omenja, da je integracija pomemben pojem in da predstavlja mehanizem, ki naj bi pomagal pri lažji vključitvi v družbo priselitve. Učakar (2017, str. 62) izpostavlja dejavnike integracije, kot so ekonomska varnost, možnost zaposlitve, ustrezni prihodki, učenje jezika in spoznavanje kulture nove države. Izmed naštetih dejavnikov je bilo med intervjuji mogoče začutiti predvsem pomembnost učenja jezika, zaposlitve, o tem je ena izmed žensk dejala: »*Delo, služba, oboje je pomembno za integracijo. Včasih pogrešam nekaj, ker v Siriji sem delala 15 let v medicini. Pogrešam občutek zjutraj, ko greš v službo in delaš nekaj. Zdaj delam na Rdečem križu in učim otroke arabsko in počutim se zelo dobro, ker jim nekaj dajem« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji)*. Po mnenju udeleženk pa je bilo pomembno tudi spoznavanje kulture nove države, kar je bilo omenjeno tudi v intervjuju: »*Veliko stvari se je spremenilo, tako kot življenje in kultura, mi, kot vsaka država, imamo svojo tradicijo, svoje*

zakone, ki pa se razlikujejo od enega do drugega. Življenje, kultura« (ženska s Kosova, 4,5 leta v Sloveniji).

Kljub mnenju, da so vključene, se vsaka izmed intervjuvanih žensk srečuje z vsaj eno oviro, ki otežuje vključitev. Njihova integracija je otežena predvsem zaradi »razlik«, ki jih vidi večinsko prebivalstvo, pa naj bodo to zunanjost, vera, običaji, spol ali etničnost, kar je bilo izpostavljeno v enem od intervjujev: »*Ko se pogovarjam s kom in me vpraša, iz kje sem, in odgovorim iz Sirije, se vse takoj spremeni. Nekateri ljudje samo grejo. Zelo smo ločeni. Na levi strani so begunci in na desni Slovenci, kar je zelo slabo. Malo me je strah, ker ne želim, da moji otroci živijo ločeno od lokalne skupnosti, da so samo begunci v isti stavbi« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji).*

Anthias (2014, str. 29–30) navaja ovire pri vključevanju v družbo, kot so izključevanje zaradi »razlik«, kot so razred, spol, etničnost in druge kategorije. To so izpostavile tudi ženske, predvsem pri vprašanju etničnosti in spola. Kralj (2008, str. 140–144) v svojem besedilu omenja prav to delitev družbe na »mi« in »oni«, kar vpliva na nenehno sistemsko (re)produkcijo mejnih definicij »našega« in »tujega«.

Ženske so izpostavile, da jih ljudje zavračajo, ker niso Slovenke. Težje se tudi vključijo, ker nimajo prijateljic, kar je ena izmed njih opisala iz prve roke: *»Nisem vključena v družbo. Zdaj jaz 6 let živim tukaj in nimam prijateljice iz Slovenije. Samo eno, dve prijateljici imam, ki sta tudi iz Iraka, ampak z njima govorim arabsko, ne slovensko. Samo tukaj na Mozaik pridem na slovenščino« (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji)*. V stiski zelo težko prosijo za pomoč, je povedala ena od žensk: *»Na začetku sem živela s svojim sinom in je on vse delal za mene. Potem pa, ko sem se odselila, je na začetku bilo zelo težko. Pogovorila sem se sama s seboj in odločila, da tako ne gre več. Da moram spraševati ljudi in jih prositi za pomoč. Zdaj lahko vse delam sama« (ženska iz Palestine, 2,5 leta v Sloveniji).*

O osamljenosti in samoti so govorile tudi intervjuvanke, ki so izpostavile, da ni dobro, če si ves čas samo notri: *»Tukaj sem zelo osamljena in to ni dobro zame, ker ko si osamljen preveč razmišljaš. To pa ni dobro« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N).* Vse so izrazile željo po tem, da hodijo ven in se družijo, saj na ta način niso osamljene. Večina se jih tudi zaveda, da je osamljenost lahko velika težava, ki vpliva na njihovo mentalno zdravje.

Nekateri avtorji navajajo tudi dokaze o strukturnih silah, ki ohranjajo negotovost migrantov in migrantk, kot so vzorci diskriminacije, geografska koncentracija, stanovanjska segregacija, večje tveganje brezposelnosti in podobno (Trimikliniotis, 2014, str. 73–77).

Osamljenost je ena izmed posledic ostajanja v gospodinjstvu, kjer so možnosti povezovanja z novo skupnostjo omejene, primanjkuje pa tudi podpore širše skupnosti in družine. Vse omenjeno lahko vodi k poslabšanju duševnega zdravja, to pa tudi v hujše zdravstvene težave, česar se zavedajo tudi intervjuvane ženske (Walker, Koh, Wollersheim in Liamputtong, 2015, str. 331–332).

Vse intervjuvanke v Sloveniji živijo že vsaj eno leto in v tem času se je v njihovem življenju marsikaj spremenilo. Vse so začele popolnoma drugačno življenje, med drugim sta dve dobili otroka. Morda bi kdo rekel, da so spremembe, ki so jih izpostavile ženske, zanemarljive, a za vsako predstavljajo pomemben korak v njihovem življenju.

Spremembe, ki so jih doživele ženske:

- nekatere so postale matere: »*Zdaj sem mama. Ljudje tukaj niso kot mi. Drugačni so« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N)*, dobile plačano zaposlitev: »*Ja, dobila sem tisto službo, podpisala sem pogodbo, so mi vložili za delovno vizo. Tudi slovensko govorim veliko boljše« (ženska iz Bosne in Hercegovine, 5 let v Sloveniji);*
- se naučile jezika;
- se začele aktivneje vključevati v družbo;
- postale bolj samostojne: »*Aha, nazaj nisem mogla v trgovino, nisem mogla k zdravniku, nisem mogla po socialno pomoč. Ker nisem imela jezika, nisem znala. Ja, ampak potem grem, zdaj sama v trgovino, k zdravniku, social, pošta. Ja, to je zelo pomembno. Na začetku je bilo vse novo, težko, ampak zdaj ne« (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji)* …

Vse to so majhne zmage, ki jih ženske dosegajo na vsakodnevni ravni in ki jim omogočajo lažjo vključitev v različna področja v družbi. Ena od žensk je rekla: »*Integracije je pomembna, če razmišljate o življenju, delu, izobraževanju, se moramo integrirati v vse sfere družbe v tej državi« (ženska s Kosova, 4,5 leta v Sloveniji)*. Vsi ti dosežki so plod poguma žensk, saj so, kot je omenila ena izmed vključenih v raziskavo, pustile vse za seboj in se preselile v državo, ki jim je popolnoma neznana, kot je povedala ena od žensk: »*Ženske, ki pridejo iz Bližnjega vzhoda v Evropo kot migrantke ali begunke, so drugačne kot tiste, ki pridejo kot študentke ali turistke. To je zelo težko, ker zapustiš vse spomine in dom, veliko stvari in si ustvariš novo življenje. Poskušaš zgraditi novo življenje in postati nova oseba. Vse je zelo težko tukaj. Želim govoriti tudi o starosti, na primer trenutno sem stara 48 let. Nisem več mlada.*

Posledično imaš še toliko več izzivov, kar se tiče jezika, nove komunikacije, nove kulture. Ampak to je življenje« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji).

Vsaka ženska je individualen primer, zato ne smemo primerjati, koliko časa je katera potrebovala, da se je vključila v družbo in samostojno zaživela, saj ima vsaka izmed njih drugačno zgodbo in ozadje. Večina intervjuvanih žensk se po mestu že zelo dobro znajde, kar so tudi povedale: »*Jaz sem prvič tukaj. Vsakič, ko je nekaj prvič, je težko, ampak jaz poskusim sama in sem prišla. Šla sem na dva avtobusa in zdaj sem tukaj« (ženska iz Palestine, 2,5 leta v Sloveniji)*, medtem ko je nekaj tudi takih, ki imajo po nekaj letih še vedno težave z orientacijo in samostojnostjo po mestu. Ženska s tem, ko se zna sama premikati po mestu, postane neodvisna ter si odpre več možnosti za druženja in različne aktivnosti. Ena od žensk je rekla: »*Tukaj je ritem življenja zelo hiter. Zdaj mi gre to kar dobro, ampak prvo leto, ko sem prišla v Slovenijo, sem bila zelo slaba v tem. Danes sem dobila nov naslov, da sem prišla do sem, in ni bilo težko priti do sem. Pogledala sem na telefon, kje je ta naslov, in to je to« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji).*

Vključevanje v družbo ni enostavno. Ženske so se srečale s številnimi izzivi, zaradi katerih je bila njihova vključitev v družbo zagotovo težja in počasnejša.

Izpostavile so:

- neodobravanje lokalnega prebivalstva: »*Imam eno kratko zgodbo, in sicer, srečala sem se z eno slovensko žensko, ki mi je rekla, da so Slovenci ali Slovenija obkroženi z gorami. Ampak te gore predstavljajo tudi ljudi, saj so ljudje tudi tako zaprti, kot so te gore. Če sem iskrena, je zelo težko komunicirati s Slovenci. Na primer, Slovenec mi reče prvič dober dan in jaz odgovorim dober dan, vpraša me od, kod sem, in odgovorim – iz Sirije. Vse se spremeni. Zakaj? Zelo težko je, ko srečujem ljudi in nič ne vedo o Siriji in me sprašujejo zelo čudna vprašanja, če imamo kamele, če nimamo avtov, če imamo bencin, oo, izgledaš podobna evropskim ljudem, in ne arabskim. Ljudje te ves čas samo blokirajo« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji);*
- nepoznavanje zdravstvenega sistema, ki ga kot tujec še toliko težje razumeš: »*Na primer, zdravnik velik problem. Jaz 5 let, 4 leta me roka boli, ne dela dobro. Prvič sem šla k zdravniku in na naročanje, da grem lahko na operacijo. Potem je drugi zdravnik rekel, da naj naredimo še enkrat test, ali operacija ja ali ne. In je medicinska sestra rekla, zakaj sem še enkrat prišla, in sem rekla, da je tako rekel zdravnik« (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji);*

- osamljenost: *»Rabim več slovenskih prijateljev. Želim se vključiti v družbo, da se ne bi počutila odtujeno. To je zelo pomembno. Slovenija predstavlja varnost. To je zelo pomembno. Mojim otrokom je tukaj uredu, ja. Tukaj v Sloveniji bodo imeli boljšo prihodnost, v Iraku pa ni varnosti in prihodnosti. Prijateljica mi je predlagala Društvo Mozaik« (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji)*;
- stiske;
- onemogočanje učenja slovenskega jezika: »*Slovenski vladi je vseeno za starejše. Nimaš na voljo nobenega tečaja slovenščine v šoli in to je velik problem. Ne počutim se stare, ampak vlada me dojema kot starejšo, zato me ne vprašajo ne po jeziku ne po službi« (ženska iz Palestine, 2,5 leta v Sloveniji);*
- brezposelnost: »*Služba je pomembna, ker na primer potem nimaš časa biti osamljen. Če delam okoli 8 ur, pridem domov in potem nimam časa biti pod stresom zaradi družine. V prihodnosti si želim službe« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N);*
- samota in
- pritiski družbe.

Posledica tega sta med drugim lahko stres in slabo mentalno zdravje, kar močno vpliva na njihovo kakovost življenja in način preživljanja vsakdana.

Migrantke so velikokrat obravnavane kot »drugačne«, hkrati pa v ljudeh vzbujajo zaskrbljenost zaradi nacionalne identitete. Zato osebe doživljajo tako diskriminacijo kot tudi neenakosti, kar so ženske tudi opisovale (Kostakopoulou, 2014, str. 57). Tako Trimikliniotis (2014, str. 73–77) kot tudi Baubock (2009, str. 15–16) govorita o negotovosti migrantk ter onemogočanju dostopa do polnopravnega državljanstva, statusa in pravic v družbi. Vse to je potrebno za uspešno vključitev v družbo, medtem ko geografska koncentracija, stanovanjska segregacija, prekarizacija in večje tveganje za brezposelnost to onemogočajo.

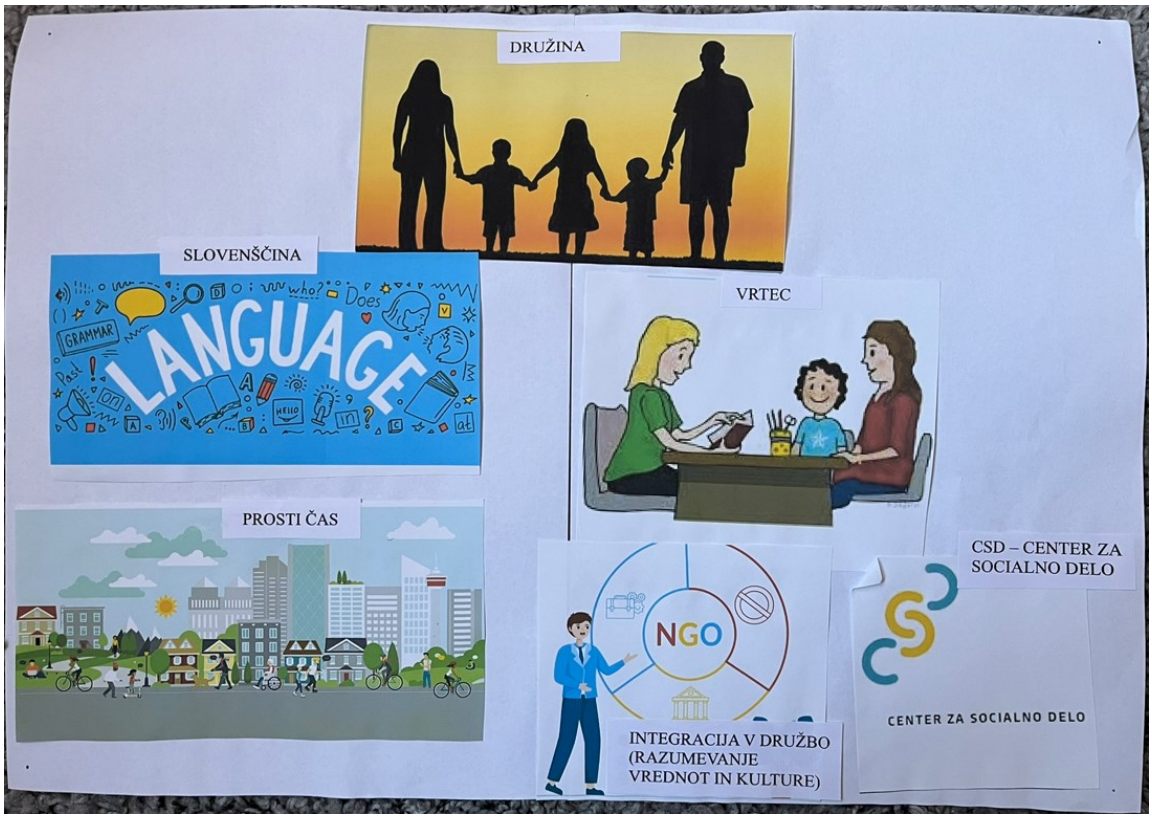
4.3 DEJAVNIKI INTEGRACIJE

Ženske so med najpomembnejše dejavnike svoje integracije umestile družino, stanovanje, učenje slovenščine in dom. Preostali dejavniki, ki so jih predstavile s pomočjo fotografij, pa so še druženje zunaj, delo/služba, slovenščina, govorjenje, uradni tečaj slovenščine – šola, varnost, hiša/stanovanje, sreča, bodoča družina, otroci, branje, vrtec, izobrazba, napredovanje, stanovanje, prosti čas, računalnik oz. digitalno opismenjevanje, druženje s skupnostjo, dopust, dom, aktivnosti s prijatelji, sosedje, kompleksno življenje, integracija v družbo (razumevanje vrednot in kulture), Center za socialno delo, vključitev v

družbo in organizacija. Veliko dejavnikov se ponavlja, kar nam pove, da so jim pri integraciji pomembni podobni dejavniki, le da jih drugače razvrščajo po pomembnosti. Najpogosteje se pojavljajo jezik oz. slovenščina, družina in druženje oz. prijatelji.

V nadaljevanju predstavljam izdelke žensk. Na slikah je piramida najpomembnejših dejavnikov za njihovo integracijo. Na dodanem listku je pojasnilo, kaj slika predstavlja za žensko, ki je sestavila piramido.

Slika 1 (ženska s Kosova, 4,5 leta v Sloveniji)

Slika 2 (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji)

Slika 3 (ženska iz Bosne in Hercegovine, 5 let v Sloveniji)

Slika 4 (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N)

Slika 5 (ženska iz Palestine, 2,5 leta v Sloveniji)

Slika 6 (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji)

Slika 7 (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, J)

Iz izbranih fotografij in razprav o njih je razvidno, da je vsem zelo pomembna integracija in da si vse želijo biti del družbe. Ena od žensk je rekla: »*Te slike sem izbrala, ker so vse te slike iz mojega življenja« (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji)*. Treba je izpostaviti, da se vse srečujejo z izzivi in ovirami, omenjenimi v prejšnjem poglavju. Njihovo vsakdanje življenje je pogojeno s tem, da se želijo vključiti v družbo, kar velikokrat pomeni dobro usklajevanje družinskega in zasebnega življenja. Pri večini je v ospredju skrbstvena vloga za družino, hkrati pa imajo vse veliko željo po učenju slovenščine in obiskovanju organizacij, ki jim omogočajo dodatno podporo pri vključitvi v družbo. V intervjuju je ena izmed žensk navedla: »*Vsak, ki pogleda slike, si jih lahko drugače interpretira. Vsi morajo vedeti, da bom nadaljevala z vsemi stvarmi, ki so na slikah. Vse te stvari bodo poskrbele, da se moje življenje nadaljuje in da je zdravo« (ženska iz Palestine, 2,5 leta v Sloveniji).* Skoraj vse so poudarile, da so našteti dejavniki odvisni od njih, njihovega trdega dela in učenja.

Tudi v strokovni literaturi sta predvsem avtorja Učakar (2017, str. 62) in Schain (2009, str. 105–106) kot dejavnike integracije opredelila ekonomsko varnost, možnost zaposlitve, ustrezne prihodke, učenje jezika, spoznavanje kulture nove države, zaposlitev, izobrazbo, dostop do institucij in participacijo v demokratičnem procesu.

V nadaljevanju se bom oprla na dejavnike, ki so jih ženske izpostavile v intervjujih, ter jih predstavila skozi njihove oči in v povezavi z literaturo.

4.4 JEZIK

Ženske so jezik opredelile kot enega najpomembnejših dejavnikov integracije. Predvsem se jim zdi pomemben zato, da se lahko začnejo pogovarjati z ljudmi in se na ta način vključevati v družbo. Ena od žensk je dejala: »*Za integracijo, da brez učenja kateregakoli jezika tam, kjer živiš, ne moreš nič doseči, ker je jezik pomemben za vsako državo, čeprav je malo težko za tiste, ki pridejo sem, vendar vidim, da ko ni komunikacije, ne vem, če lahko kaj dosežeš. To je to. Jezik je najtežje doseči, ker je težak, in znati ga moraš dovolj dobro. Brez jezika se ne moreš integrirati, brez njega nimaš družine, nimaš pomoči od nekoga, službe in še marsikaj« (ženska s Kosova, 4,5 leta v Sloveniji).* Vse so izrazile željo in pokazale voljo za učenje slovenščine. Vse tudi obiskujejo neformalne tečaje slovenščine pri nevladnih organizacijah, kot sta Slovenska filantropija in Društvo Mozaik – društvo otrok. Zelo pomembno se jim zdi, da govorijo in da jezik dejansko uporabljajo, čeprav ga še ne znajo v popolnosti. Kot je dejala ena od žensk: »*Jezik je pomemben, ker ti prvi odpre vrata v skupnost« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji)*. V Sloveniji veliko ljudi, posebno mladih, govori dobro tudi angleško. Zato je tudi to lahko eden od načinov sporazumevanja in vključevanja v družbo.

Čeprav se ženske zelo trudijo, da bi se naučile jezika, jim to pomeni velik izziv, saj gre za popolnoma neznan jezik in se ga je zelo težko naučiti. Ena od intervjuvanih žensk je stara več kot 60 let in ni bila upravičena do tečaja slovenščine, kar ji je močno omejilo možnosti za vključitev v družbo. Dejala je: »*Slovenski vladi je vseeno za starejše, nimaš nobenih tečajev slovenščine v šoli. To je velik problem. V Sloveniji, ko si star preko 60 let, se ne moreš udeleževati tečajev slovenščine. Posledično zelo težko razumem slovensko in se učim zelo počasi. Problem je tudi na Filantropiji, ker smo na istem tečaju vse ženske, čeprav imamo različno raven znanja slovenščine … Res mi je zelo pomembno, da bi se lahko udeležila tečaja v šoli, ker je boljši kot nekaj neformalnega« (ženska iz Palestine, 2,5 leta v Sloveniji).* V Zakonu o tujcih (ZTuj-2) je v 47. in 52. členu opredeljeno, da tujcem, ki jim je bilo izdano dovoljenje za prebivanje na podlagi združitve družine in ki so starejši od 60 let, ni treba opravljati izpita iz slovenščine, saj zanje ta pogoj ne velja. Zato tudi niso upravičeni do začetniškega tečaja. Hkrati je bile intervjuvanki odvzeta pravica, po kateri bi vsakemu tujcu moralo pripadati določeno število ur slovenščine. Ker je starejša in že zaradi tega spada v ranljivejšo skupino, je to pomenilo, da je zaradi nepoznavanja jezika njeno vključevanje v družbo onemogočeno, hkrati je zaradi istih razlogov potisnjena na rob družbe.

Druga intervjuvana ženska pa je večkrat doživela neodobravanje družbe in stigmo, ko je prosila za sporazumevanje v angleškem jeziku, ker ne zna govoriti slovensko. Dejala je: »*Če z nekom govorimo, je to eden od načinov, da se naučimo, ker ko grem nekam, mogoče samo trgovino, ne znam govoriti slovensko in ne razumem, kaj oni govorijo, ali zdravnik, upravna enota, vsepovsod. Vedno, ko rečeš, da ne znaš slovensko, lahko govorite angleško, te bodo vprašali, zakaj ne znaš slovensko« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N)*. Treba se je zavedati, da učenje slovenščine zahteva svoj čas, in razumeti, da bodo osebe v družbi jezik uporabile, ko bodo dovolj samozavestne in suverene, da lahko dejansko razumejo večino stvari in imajo kvaliteten dialog.

Med intervjujem so izpostavile tudi stisko zaradi neznanja jezika. Ženska je omenila, da potrebuje pomoč, predvsem ko gre za pisanje in za zahtevnejšo raven slovenščine, denimo pri uradnih dokumentih. Zato občuti sram, da njeni otroci jezik obvladajo bolje, hkrati pa ji prav oni pri tem pomagajo, in ne obrnjeno. Starši zato čutijo nemoč, saj ne morejo zadovoljiti vseh potreb otrok. Ena izmed intervjuvank je povedala: »*Včasih mi je zelo težko, ker potrebujem nekoga, da mi pomaga napisati mail v slovenščini, ampak to res potrebujem. Upam, da ga bom kdaj znala tudi sama napisati. Včasih me je malo sram pred mojimi otroci, ker moji otroci zdaj znajo več kot jaz. Ko delajo za šolo, me prosijo, da jim pomagam, ampak ne znam vedno. Jaz bi morala biti tista, ki jim pomaga, ne otroci meni« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji).*

V nekaterih primerih pa lahko gre tudi za nezavedno »manipulacijo in izkoriščanje« otrok, ko ti starše spremljajo ob obisku na CSD, pri zdravniku, na upravni enoti …, da jim prevajajo. Ena od žensk je rekla: »*Najstarejši sin mi veliko pomaga, ko grem za social, zdravnik, če kaj dobro ne razumem, on vse pomaga. To zelo dobro in zelo je pameten« (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji)*. Kljub temu gre v večini primerov za premajhne otroke in preveliko breme, ki jim ga starši naložijo. Zavedati se moramo, da je naloga starša skrb za otroka, in ne obrnjeno, v navedene tematike pa morajo biti vpleteni in vključeni zgolj starši, nikakor otroci.

V teoriji lahko zasledimo, da ima jezik ključno vlogo pri družbenem statusu in je vstopna točka tudi na trg dela. Jezik je ključno sredstvo za sporazumevanje, kar pomeni, da se osebe, če ne znajo jezika, tudi veliko težje sporazumevajo in izražajo, kar so povedale tudi ženske v raziskavi. Zato so lahko deležne neodobravanja družbe, soočijo pa se lahko tudi z izzivi pri pridobivanju in navezovanju stikov z lokalnimi prebivalci (Diekmann in Fröhlich, 2020, str. 695–701). O tem nam govori tudi dejstvo, da nobena od intervjuvanih žensk nima slovenskih prijateljic, še tistih nekaj, ki jih imajo, prihaja iz iste etnične ali kulturne skupine. Hkrati lahko jezik pomeni eno izmed ovir pri seznanjenosti s svojimi pravicami in poznavanju

sistema socialnega varstva (Kofman, Phizacklea, Raghuram in Sales, 2000, str. 132–152). Tudi Evropski pakt o imigraciji in azilu daje poznavanju jezika države priselitve ključen pomen pri integraciji (Schain, 2009, str. 105–106). Prav tako avtorica Učakar (2017, str. 62) učenje jezika navaja kot enega izmed najpomembnejših dejavnikov integracije.

V zadnjem obdobju je bilo veliko govora tudi o spremembi Zakona o tujcih (ZTuj-2), predvsem na področju poznavanja slovenskega jezika. Sprejeta novost je, da se lahko osebam podaljša dovoljenje za prebivanje zaradi združitve družine, pod pogojem, da bo polnoletna oseba uspešno opravila preizkus iz znanja slovenskega jezika na preživetveni ravni *(Zakon o spremembah in dopolnitvi Zakona o tujcih, 2023)*. Zakon naj bi se začel izvajati s 1. 11. 2024, ko bo izpit iz znanja slovenščine eden izmed pogojev za podaljšanje vloge za začasno prebivanje zaradi združitve družine. Treba bo predložiti tudi potrdilo o vpisu v javnoveljavni ali neformalni izobraževalni program. V praksi je ta zakon lahko precej dvostranski. Po eni strani lahko razumemo spodbujanje, da se osebe začnejo udeleževati tečajev in aktivneje uporabljati slovenski jezik. Po drugi strani pa lahko to prinese dodatne stiske, stres in stigmatizacijo. Obvezno opravljanje tečaja slovenskega jezika v določenem časovnem obdobju tako pomeni dodaten pritisk države, da se morajo posameznikove nujno takoj integrirati in takoj začeti učiti jezika, ne glede na njihove osebne okoliščine. Med opravljanjem prakse na Slovenski filantropiji sem imela priložnost z uporabnico obiskovati enega izmed tečajev slovenskega jezika. Ovire, ki sem jih opazila: če se oseba želi udeležiti tečaja, se mora znati toliko orientirati, da bo znala sama priti do mesta, kjer se tečaj izvaja. Težava je tudi to, da udeleženci prihajajo iz različnih držav – tako tistih z vsaj nekoliko podobnim jezikom, kot sta Bosna in Hercegovina ter Srbija, kot tudi iz Sirije, s Kosova in iz Iraka, njihov jezik pa ni niti malo podoben slovenskemu, prav tako se zapisuje popolnoma drugače, na koncu pa so vse te osebe združene v enem tečaju. Skupine so ponavadi precej velike, saj je povpraševanja veliko, predavateljev pa malo. Ženske so med intervjuji izpostavile, da se jim je tečaj zdel prekratek in da zato niso mogle usvojiti vsega znanja, zaradi tega pa potem niso bile uspešne pri opravljanju izpita iz znanja slovenskega jezika. Ženske se spoprijemajo s stresom in stiskami, ki jih prinašata neopravljen izpit in neznana prihodnost. Poleg tega je bilo zaradi ogromnega povpraševanja že pred sprejetjem zakona zelo težko dobiti mesto na tečaju, kaj šele pri opravljanju izpita. Posledica tega je med drugim lahko ta, da bo vse več ljudi ostajalo v Sloveniji in delalo brez dovoljenja za prebivanje, ker enostavno ne bodo zmogli izpolniti vseh pogojev.

4.5 DOM

Vsak potrebuje streho nad glavo in tudi ženskam predstavlja dom pomemben dejavnik za vključitev v družbo, hkrati pa tudi velik finančni zalogaj, saj si marsikatera družina ne more privoščiti ustreznega stanovanja. Najemnine so v zadnjih letih močno narasle, medtem ko se večina prihodkov ni povišala. Ena od žensk je povedala: »*Vsak človek rabi streho nad glavo. V Sloveniji sem zelo težko dobila stanovanje, tudi zelo drago je in zelo težko je, ker ne morem ostati na istem naslovu več kot eno do dve leti. Ves čas moram spreminjati. Rada imam mir in rada bi ostala na enem mestu« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji)*. Kot sem že omenila, je večina žensk brezposelnih, kar pomeni, da družina nima veliko prihodkov. Zgolj ena plača in denarna socialna pomoč pa v večini primerov nista dovolj za preživetje in kritje osnovnih življenjskih potreb veččlanske družine. Migrantske družine imajo velikokrat težavo sploh najti stanovanje, saj prihaja do diskriminacije zaradi veroizpovedi, polti ali pa samega dejstva, da so migrantska družina. Zato so stanovanje prisiljeni iskati zunaj mestnih središč, kar jih še dodatno potisne na rob družbe, ali pa plačujejo res visoko najemnino za večinoma premajhna stanovanja, s čimer so spoprijema tudi ena izmed intervjuvank: »*Stanovanje ni veliko. Aha, če ni veliko prostora, nimaš kam dati stvari, hčerka ne more biti na tleh in se igrati, z možem se več kregava … Če je stanovanje malo, kam naj grem? Ja, ja, nimam vode včasih, nimam elektrike« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, J).* Eni od intervjuvanih žensk dom predstavlja tudi domača hrana, ko spiješ kavo in poješ kaj sladkega. Predvsem gre za občutek domačnosti in bližine z družinskimi člani ter kraj, kjer se počutiš dobro in varno.

Avtor Safi (kot navedeno v Garcés-Mascareñas in Penninx, 2016) poudarja pomen strukturne neenakosti, kamor spada tudi diskriminacija na stanovanjskem trgu, ki upočasni ali celo prepreči vključevanje tujcev. Pri iskanju stanovanj je zaznati tudi neenakosti v primerjavi z lokalnim prebivalstvom, kar se v praksi zelo pogosto dogaja. Tudi intervjuvane ženske so se srečale z izzivom iskanja primernega stanovanja, pogosto pa tudi z diskriminacijo in izkoriščanjem najemodajalcev, ki so izkoristili njihovo stisko pri iskanju stanovanja. Ženska s to izkušnjo je dejala: »*Želim si, da bi imeli dom, kjer bi se počutili varne. 5 let sem živela v Škofljici. Tam je bila ena gospa, ki je imela to stanovanje, in najemnina je bila 530 evrov, ampak zdaj zaradi vsega. Ona je rekla, ali se odselite ali plačate 850 evrov, v Škofljici. Zelo težko je tudi iskati stanovanje. Vsi so, oo, tri otroke imate, ne ne. To je zelo, zelo težko, res. Mož dela, ampak ne dobra plača. Rada bi kupila dom. Jaz ne delam, imam zelo problem z rokami in hrbet, težko govorim slovensko in ja to je, doma. Ja, da bi tudi jaz delala. To, da bi več delala, bi bilo potem več denarja« (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji)*.

Stanovanjska segregacija in ekonomska neenakost gresta ponavadi z roko v roki. Ko se v mestu poveča populacija tujcev, ki so velikokrat ekonomsko prikrajšani in etično diskriminirani, imajo ti v večini primerov omejene možnosti najema stanovanj. Hkrati so ta v manj priljubljenih soseskah in precej nižjega standarda, zaradi česar pa so sicer zanje cenovno dostopnejša. Stanovanjska segregacija, revščina in energetska revščina dodatno poglabljajo stiske tujcev in jih izolirajo, s tem pa tudi zmanjšajo možnosti za hitrejšo vključitev (Pisarevskaya in Scholten, 2022, str. 255). V raziskavi Bosch, Angeles Carnero in Farré (2010) so pokazali, da osebe z migrantskim ozadjem veliko težje najamejo stanovanje kot preostali. Kot razloge so navedli, da lastniki stanovanj tujce povezujejo z manjšimi prihodki, s tem pa je manjša tudi verjetnost, da bi redno plačevali najemnino. Na zavrnitev lahko vplivata tudi status osebe in število družinskih članov. Kljub dokazom, da so osebe sposobne plačevati najemnino, so v večini primerov vseeno zavrnjene v nasprotju z lokalnim prebivalstvom. Še vedno je zaznati diskriminacijo in negativen odnos do tujcev, ne glede na to, koliko so zares vključeni v družbo. S to tematiko lahko povežemo tudi pojem NIMB oz. »Not in My Backyard« (ne na mojem dvorišču), ki je še vedno zasidran v manj raznolikih družbah po svetu, tudi v Sloveniji.

4.6 DRUŽINA

Eden izmed najpomembnejših dejavnikov pri integraciji je po mnenju žensk tudi družina. Ena izmed intervjuvank je dejala: »*Družina je najpomembnejša pri integraciji. Po moje je na prvem mestu družina, potem pa drugi. Ko nimaš družine, nimaš nič. Beseda družina ima zelo velik pomen v življenju, brez njenega ustvarjanja v hipu ne boste dosegli ničesar v življenju« (ženska s Kosova, 4,5 leta v Sloveniji)*. Večina žensk, s katerimi sem opravila intervju, visoko vrednoti skrb za otroke. Ne samo, da ta velja za njihovo najpomembnejše opravilo, ampak jim otroci predstavljajo smisel življenja. Dejansko svoj čas posvečajo večinoma skrbstveni vlogi, pri tem pa največ pozornosti namenjajo prav otrokom. Pomembna se jim zdi tudi z vidika skupnosti, saj je mnenje ene od žensk, da je *»družina zelo pomembna, ker je osnova za skupnost. Je korenina skupnosti. Če želiš imeti dobro skupnost, karkoli dobrega, moraš najprej delati na družini. Imam 4 otroke, vsi moji otroci so moje življenje« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji).*

Med intervjuji sem pri ženskah zaznala, da jih je strah samote in da jim prav otroci predstavljajo družbo, saj imajo malo prijateljev. Zato lahko sklepamo, da jim otroci predstavljajo smisel in pomen dneva ter da v resnici še niso pripravljene na samoto, ki bi se pojavila ob vpisu otrok v vrtec ali šolo. Po drugi strani pa jim otroci dajejo motivacijo. »*Družina zelo pomembna za integracijo. To mi je zelo všeč, so del mene. Motivirajo me. Mož, prvi mož,*

potem otroci me motivirajo za učenje« (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji). To je povedala ena od žensk – da se vključujejo in ob tem zavedajo, da bo znanje slovenščine, če ne prej, potrebno, ko bodo otroci v vrtcu, šoli ali pri zdravniku. Intervjuvana ženska je dejala: »*Hčerka je najpomembnejša, ker mi vsak dan daje motivacijo za življenje, energijo, vse lepo, kar obstaja, zame je to hčerka. To pomembno za mojo integracijo. Hčerka me motivira, hčerka energija« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, J).* Nekaj žensk je govorilo tudi o pomenu razširjene družine, njihovih bratov in sester ter staršev. V matični državi so bili zelo povezani, nekateri so celo živeli v isti hiši, v Sloveniji pa tega žal nimajo. Pogrešajo predvsem njihovo podporo ter skupno praznovanje običajev in praznikov.

Tudi v literaturi lahko med različnimi avtorji (Scheibelhofer, 2014, str. 198–99; Cukut Krilić, 2009, str. 44; Kožar Rosulnik, 2015, str. 26–27; Morokvasic-Müller, 2014, str. 173; Walker, Koh, Wollersheim in Liamputtong, 2015, str. 331–332) zaznamo pogosto opredeljevanje ženske vloge v družbi kot skrbstvene delavke. Velikokrat pa so ženske tudi »ujetnice« družinskega kroga, patriarhalnega načina življenja in družbeno pripisanih vlog, o čemer je spregovorila tudi ena od intervjuvank: »*Ženske so ves čas pod pritiskom. Morajo narediti ogromno stvari, za otroke, delati, čistiti, kuhati. Mislim, da imajo vse ženske na svetu več stvari za delati kot moški. Resnično, na znotraj in navzven« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji).*

Ženskam družina pomeni vse. Zaradi vlog, v katere so postavljene, vpliva in pričakovanj družbe je najverjetneje, da bo ženska ostala doma in skrbela za družino. Čeprav med intervjuji to ni bilo toliko izpostavljeno, pa je v večini primerov moška vloga oz. mož/partner »višje vrednoten«, tako v družbi kot med ženskami. Ena od intervjuvank mi je na koncu rekla, da še ne ve, ali si bo lahko prišla ogledat razstavo na fakulteti, ker ne ve, ali ji bo mož dovolil. Tudi dominantna moška vloga je lahko ena izmed oblik nadzora. Čeprav družino omenjajo kot enega najpomembnejših dejavnikov za uspešno vključitev v družbo, je lahko tudi mesto, kjer so ženske najbolj osamljene, saj je pogosto prav družina razlog, da ženske ostajajo v zasebni sferi. Ena je povedala: »*Tukaj sem osamljena in to ni dobro zame. Ko si osamljen, samo razmišljaš in to ni dobro« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N).*

To lahko oslabi njihove socialne vezi ali pa jim onemogoči, da bodo sploh nastale, saj se zadržujejo zgolj v okolju, ki najbolj ustreza preostalim družinskim članom. Osamljenost in s tem povezane duševne stiske so tako pogost pojav.

4.7 LOKALNA SKUPNOST

Sestavlja jo skupnost ljudi, ki živijo skupaj na določenem območju. Za ženske, ki živijo znotraj iste etnične skupnosti, ima lokalna skupnost velik pomen. Predvsem ženske s Kosova največkrat živijo na istem območju kot preostali priseljenci iz te države, kar jim omogoča življenje v podobnem kulturnem okolju. Po drugi strani pa je to lahko moteč dejavnik pri integraciji, saj vpliva na njihov način življenja in jim otežuje vključevanje v družbo. Včasih je ostajanje znotraj istega kulturnega spektra dobro, saj si ljudje delijo isto kulturo in tradicijo, ljudje se lažje poistovetijo s teboj in lažje razumejo izzive, s katerimi se srečuješ. Po drugi strani pa se je veliko težje vključiti v lokalno skupnost in v slovensko družbo, saj so kulturne značilnosti in tudi jezik drugačni. Pri ostajanju znotraj matične skupnosti ostajaš v coni udobja. Poznejša vključitev v družbo je še toliko težavnejša in zapletenejša. V Sloveniji je kosovska skupnost precej velika, še posebej v Ljubljani se ljudje hitro povežejo in poskušajo najti stanovanje v bližini skupnosti, saj to pomeni, da nisi sam in ti je vedno nekdo na voljo za pomoč. Intervjuvana ženska je povedala: »*Sosedje so zame pomembni, ker imam sosede in stanovanje, kjer so sami Albanci. Vsi hodimo drug k drugemu, se pogovarjamo. To je pomembno, da greš lahko nekam in se pogovarjaš. Ampak če bi imela slovenskega soseda, bi to bilo bolj pomembno, ker se moram naučiti jezika in tako bi se ga lažje« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N)*.

Kulturne skupnosti pri ženskah, ki prihajajo iz Sirije, Iraka in Palestine niso tako široke, zato je včasih veliko težje najti skupnost s podobnimi tradicijami in običaji. Ena izmed intervjuvank je povedala: »*Včasih jokam, ker imajo ljudje tukaj normalno življenje in moje življenje ni normalno. Vse zelo pogrešam in v svoji državi sem izgubila vse.« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji)*. Vsaka skupnost ima svoje navade in običaje, ki jih prakticira v vsakdanjem življenju. Prihod v novo državo pomeni drugačno dojemanje tako vloge kot definicije skupnosti. Lokalna skupnost je do žensk velikokrat diskriminatorna, saj jih ne sprejemajo zaradi njihove etnične pripadnosti, neznanja jezika, vere, polti. Ena od žensk je pripovedovala: »*Samo dober dan, dober dan. V Iraku ni bilo tako. V Iraku si se s sosedom vsak dan videl, vsak dan pil čaj, ja, res. Vsak dan za kruh, tukaj, izvoli … ja, ja. Tukaj ne, vse daleč. Ker je težko zdaj, ker ne govorim slovensko. To je zelo težko. Da se ne počutim odtujene. Zdaj samo jaz, mož in otroci, težko« (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji).* Neodobravanje lokalne skupnosti ženske dodatno izolira in postavi na rob družbe, hkrati pa izgubijo možnost, da bi se z nekom lahko pogovarjale in družile.

Lokalna skupnost ima ključen vpliv na to, kako se bo oseba integrirala v družbo. Ob nesprejemanju lokalne skupnosti imajo migrantke veliko več ovir pri asimilaciji. Zato se

redkeje razvije »skupna pripadnost«, kar lahko pomeni tudi nespoštovanje sobivanja z nekom drugim na določenem kraju. Na podlagi tega lahko osebe sklepajo, da so v lokalnem okolju nezaželene in niso obravnavane kot enakovreden član skupnosti (Kostakopoulou, 2014, str. 55). Nesprejemanje lokalne skupnosti vpliva tudi na kulturno identiteto migrantk, kar bo podrobneje razloženo v naslednjem podpoglavju.

4.8 KULTURA

Kultura je v močni povezavi z lokalno skupnostjo, njihovim sprejemanjem in izvajanje kulturnih praks. Vse ženske so izpostavile kulturne razlike v primerjavi s svojo matično državo. Kultura predstavlja tudi del njihove identitete in je zato pomembno, da se ženske čutijo sprejete v družbi. Ramazan, kot eden od verskih praznikov, vpliva na njihovo življenje in življenjski slog. Predvsem je to obdobje lahko stresno za marsikatero žensko, saj so to praznovali skupaj s širšo družino, medtem ko lahko praznovanje v Sloveniji zgolj s svojo družino predstavlja osamljenost in žalost, o kateri govori tudi ta izpoved: »*Imam ramadan, imam bajram, samo doma jaz in mož in otroci. Nimam sester, nimam prijateljev, nimam bratov, nimam mame, ne vem, tukaj zelo težko. Mogoče kdo blizu, ampak ne vem, ne gre« (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji)*. To obdobje praznovanja je dodatno oteženo, kadar se pojavlja neodobravanje večinske skupnosti.

Vsem pa se zdi pomembno, da razumejo naše vrednote in kulturo, saj se lahko na ta način integrirajo. *»Tvoja kultura ni enaka naši. Ljudje so drugačni. Ljudje niso taki kot mi. Ne vem, kako bi rekla, ampak mi smo bolj nervozni kot vi. Ko vidijo mojega sina, takoj rečejo, živijo, zdravo, kako si, govorijo z njim. V Albaniji ni tako. Morda se bo kdo pogovarjal, ampak večina pa ne. Mi ne govorimo tiho« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N)*.

Kulturni prehod spremljajo spremenljivke, kot so jezik, hrana, družbeni običaji, vedenje, pravila in vrednote. Kultura ima velik pomen tako za integracijo kot tudi za njihovo počutje (Baird, 2012, str. 255–256). Lokalno prebivalstvo in migrantke vplivajo drug na drugega in vsak od njih vlaga v dejavnosti, ki lahko ali spodbujajo ali ovirajo integracijo migrantk. Kulturna identiteta je lahko pri nekaterih ključen del njihove celostne identitete, zato lahko nesprejemanje lokalnega prebivalstva negativno vpliva na njihovo asimilacijo. V skupnosti ne prihaja vedno do »skupne pripadnosti«, kar se kaže v nastrojeni medsebojni komunikaciji, nesodelovanju in izključevanju. V nekaterih družbah pa je kljub temu zaznati občutek spoštovanja sobivanja in sprejemanje v skupnost (Kostakopoulou, 2014, str. 55).

4.9 PRIJATELJI IN DRUŽENJE

Med intervjuji so bili velikokrat omenjeni prijatelji ali druženje z njimi. Druženje zunaj doma je ključnega pomena za ženske, saj zapustijo dom in niso ves čas zaprte v stanovanju ali hiši. Ena od žensk je rekla: »*Moraš najti, da imaš lepo druženje, da se pogovarjamo v slovenščini, da se jaz pogovarjam in ona z mano, da smo prijatelji. Pa greš na kavo pa greš hodit« (ženska iz Bosne in Hercegovine, 5 let v Sloveniji).*

Kot sem že omenila v prejšnjih poglavjih, imajo ženske predvsem skrbstveno vlogo. To lahko pomeni, da večino svojega časa namenjajo zgolj skrbi za otroke in moža. Potrebe družinskih članov so velikokrat pred njihovimi lastnimi, kar dodatno povečuje izključenost iz družbe. Odločitve žensk, da redno obiskujejo nevladne organizacije, odidejo na sprehod, se družijo z drugimi ženskami, so pomembni koraki za vključitev v družbo. To so pri intervjujih poudarile tudi same: »*Učenje je najpomembnejše za integracijo, ker ko se učiš, spoznaš prijatelje. Sama sem mnenja, da je zelo pomembno, da imaš prijatelje. Z njimi se povežeš in še učiš se zraven« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N)*. Prijatelji jim predstavljajo oporo in na njih se lahko obrnejo, ko so v stiski: »*Prijatelji ti lahko zelo olajšajo življenje, ker te razumejo« (ženska iz Palestine, 2,5 leta v Sloveniji).*

Čeprav so vse intervjuvanke imele prijateljice, so bile te večinoma iz njihove etnične skupnosti. Po eni strani lahko tako ohranjajo svoj materni jezik in kulturne prakse. Ženska je dejala: »*Ker gremo ven, spoznamo nove ljudi, in pomembno je spoznavati nove ljudi. In da se moj sin zabava, ker doma mu je dolgčas, če je samo z mano. Imam samo albanske prijatelje, slovenskih nimam. Oni so zelo pomembni, ker grem z njimi ven, z njimi se pogovarjam, lahko mi pomagajo« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N)*. Po drugi strani pa se, kot so same povedale, težje naučijo slovenščine in težje zapustijo cono udobja.

V literaturi sem zasledila, da avtorji kot enega izmed ključnih dejavnikov uspešne integracije omenjajo socialno mrežo. Pri tem ne gre zgolj za pomoč pri izpolnjevanju dokumentov, ampak predvsem za emocionalno podporo, ki je še kako potrebna ob prihodu v novo neznano državo. Neznanost in nepoznavanje ljudi lahko povzročita strah in negotovost (Cukut Krilić, 2009, str. 157). Avtorja Ewijk in Nijenhuis (2016, str. 129–137) v svojem delu poudarjata pomen nastajanja nevladnih organizacij. Te povezujejo migrante in migrantke ter jim s tem pomagajo zgraditi socialno mrežo. Zato lahko nevladne organizacije olajšajo vključitev v ciljni državi, hkrati pa omogočijo prostor za druženje, kjer se lahko počutijo varne in sprejete. Včasih so zaposleni v nevladnih organizacijah edine osebe v socialni mreži ljudi,

kar so nam potrdile tudi nekatere intervjuvanke: »*Moja socialna mreža so Leja, Kaja, Katarina. Delajo v Društvu Mozaik. Ostalih prijateljev nimam« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, J).* Vse ženske so izpostavile problem, da nimajo slovenskih prijateljic, zato imajo pri tem pomembno vlogo tudi nevladne organizacije, ki organizirajo aktivnosti. Ena od dobrih praks je No-border crafts, ki poteka na Slovenski filantropiji. Gre za srečanja, v okviru katerih se družijo ter skupaj kvačkajo migrantke in lokalne prebivalke.

4.10 SOCIALNO DELO

O Centru za socialno delo (v nadaljevanju: CSD) imajo ženske precej različna mnenja. Medtem ko je nekaterim v veliko pomoč, ga druge vidijo kot še eno izmed preprek v njihovem življenju, kar je bilo povedano tudi v intervjuju: »*Vedno nekaj takega napravijo. Na primer, če mi nekaj naredimo in da se povezuje z družino, moraš takoj iti k njim. Takoj te pokličejo in ti govorijo, kaj moraš … Pa mi niso, jaz jih nikoli ne maram« (ženska iz Bosne in Hercegovine, 5 let v Sloveniji).* Včasih se jim zdi, da jim ne omogočijo vseh pravic, ki bi jih lahko dobile, še posebej ko pride do zneskov za otroški dodatek ali denarno socialno pomoč. Sicer pa so mnenja, da so socialni transferji pomemben prihodek, v določenih primerih celo ključen: »*Otroški dodatek zelo pomemben.« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, J).*

Dodatna težava nastane pri osebah brez stalnega prebivališča v Sloveniji, saj te niso upravičene do vseh socialnih transferjev, to pa precej vpliva na finančno stabilnost in razmere v družini. Ena izmed intervjuvank je pripovedovala: »*Za nas, ki pridemo živet sem v slovensko državo, za ljudi v stiski, ki niso integrirani ali ne zaposleni, ki ti z eno besedo pomagajo na vsakem koraku. To je odrešitev za ljudi, ki malo po malo odpirajo vrata v to državo in ki nimajo. CSD nam kot družina zelo pomaga, saj ko pride ogenj po človeka, nam po svojih zmožnostih zelo pomaga in smo zelo hvaležni« (ženska s Kosova, 4,5 let v Sloveniji).* Socialni transferji so za migrantske družine pomemben prihodek, s katerim lahko zadovoljijo vsaj nekaj osnovnih življenjskih potreb.

Nevladne organizacije imajo podporno vlogo, saj so ključne pri opolnomočenju in podpori žensk, da se začnejo vključevati v družbo in delati prve korake. Intervjuvanka je rekla: »*Prvič, ko sem prišla v Slovenijo, sem bila na društvu Odnos. Oni so me vse naučili. Potem sem šla na Slovensko filantropijo. Nihče ne more preživeti brez socialnih delavk« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji).* Vse intervjuvane ženske so vključene v vsaj eno nevladno organizacijo. V njihove dejavnosti se vključujejo predvsem zaradi učenja slovenskega jezika. »*Pomagajo mi*

pri učenju slovenščine in da sem več časa zunaj, da nisem samo notri in ves čas samo osamljena« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N). Prav tako pomembna razloga za vključevanje sta tudi druženje in pomoč pri izpolnjevanju dokumentov, kot je povedala ena izmed žensk: »*Društvo Mozaik je pomembno, ker se jaz tukaj učim slovenščino, učim za otroka za v vrtec, Mozaik pomaga« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, J).* Socialne delavke v nevladnih organizacijah ženske spodbujajo, da se vključujejo v aktivnosti, jih podprejo pri vsakodnevnih dejavnostih in obveznostih. Kot je bilo omenjeno v intervjuju: »*Vse ti lepo povejo, vse neki ti dobrega rečejo, pa so tukaj, pa da imajo otroci doma vse, da malo učiš, da pospravljajo z nami« (ženska iz Bosne in Hercegovine, 5 let v Sloveniji).* Socialne delavke jih motivirajo tako za učenje kot tudi za integracijo v družbo: »*Dajo nam spodbudo za učenje in vključevanje v družbo« (ženska iz Iraka, 6 let v Sloveniji)*. Pomembno jim je tudi zagovorništvo, ki ga izvajajo organizacije, saj tako lahko dobijo podporo tudi na terenu, hkrati pa jim organizacije omogočijo vključitev v pogovor in razumevanje povedanega, ob tem pa imajo tudi možnost, da vprašajo kaj na kraju samem. Ena od intervjuvank je rekla: »*Organizacija pomembna za integracijo. Ja, če imaš en problem za stanovanje na primer, za hčerko zdravnik, jaz neznam govoriti slovensko« (ženska iz Bosne in Hercegovine, 5 let v Sloveniji).*

Socialne delavke imajo po mnenju žensk ključno vlogo pri njihovi integraciji, saj je ena od intervjuvank povedala: *»Če sem iskrena, nihče ne more preživeti brez socialnih delavk. Vsi tukaj, begunci, migranti, študentje potrebujejo pomoč. Včasih jo rabijo samo na začetku, včasih ves čas« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji).* Ženske imajo sicer po njihovem mnenju malo izkušenj s socialnimi delavkami. Opazila sem tudi, da velikokrat niti niso vedele, kdo so socialne delavke oz. v kakšnih vlogah jih srečujejo. Šele ko sem povedala, da so to osebe, ki delajo v nevladnih organizacijah, CSD, šolah, vrtcih in podobno, so rekle, da so to pomembne osebe. Njihove izkušnje na CSD so bile pozitivne, z izjemo ene, saj so si zanje vzeli čas, jim dokumente dobro razložili in jim pomagali pri prevajanju. Pozitivna izkušnja je bila, da je *»socialna delavka na CSD-ju bila zares prijazna do mene. Govorila je počasi in mi prevajala obrazec in povedala, kaj naj napišem kam. In res mi je zelo pomagala« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N).* Ena od žensk pa je imela izkušnjo, da socialna delavka ni želela govoriti angleško in ji prevesti dokumenta. Tudi po tem, ko je rekla, da bo poklicala nekoga, ki bo prevajal, ni želela sodelovati in jo je odslovila.

Socialno delo ima tudi po mnenju številnih avtorjev pomembno vlogo pri integraciji migrantk. Robinson in Masocha (2017, str. 1520–1525) opisujeta pomen spodbujanja socialne pravičnosti in intervencije socialnih delavk. Hkrati omenjata moč, ki jo lahko socialne delavke

uporabijo, da dosežejo spremembe in podprejo uporabnike pri vseh izzivih, s katerimi se srečujejo. Pomembno pa se je zavedati te moči ter jo uporabljati s previdnostjo in nenehno refleksijo. Avtorji Torode, Walsh in Woods (2001), Whitaker, Hughes in Regendyke (2021) ter Zorn (2020) opozarjajo, da mora biti pri delu socialnih delavk razvidna antirasistična, protidiskriminacijska in protizatiralska praksa, ki se mora nanašati na solidarnost, enakost, pravičnost, življenje in družbeno odgovornost. Socialne delavke morajo imeti spretnosti in vrednote, ki bodo opolnomočile ženske ter jih podprle pri iskanju virov moči, samozavesti in krepitvi moči. Med spretnostmi naštevajo željo po sodelovanju, aktivno poslušanje, fleksibilnost in komunikacijske spretnosti. Tako kot se je ženskam zdelo pomembno, da imajo v organizaciji nekoga, ki mu lahko zaupajo, tudi avtorji izpostavljajo pomen vzpostavitve varnega okolja, vezi in mrež, v katerih se bodo ženske počutile sprejete in varne. Velik pomen imata tudi skupnostno delo in uporaba čim bolj vključujočih praks dela.

4.11 PODPORA

Vsem intervjuvankam se zdi pomembno, da imajo za sabo prijateljice ali organizacije, ki jih lahko podprejo, ko potrebujejo pomoč, kar je bilo izpostavljeno tudi v intervjuju: »*Organizacije, kot so Rdeči križ, Slovenska filantropija, socialni delavci, prijatelji. Včasih tudi otroci, ker imajo dobro izobrazbo. Pomembno je, da tudi sama trdo delam« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji).* Pomembno se jim zdi, da imajo v organizacijah nekoga, ki mu lahko zaupajo in se nanj zanesejo. Ena od žensk je omenila tudi podporo zaposlenih na zavodu Ceneta Štuparja (gre za javni zavod, kjer poleg izobraževanj ponujajo tudi tečaje slovenščine). Kot že omenjeno, imajo socialne delavke ključno vlogo pri podpori in opolnomočenju žensk, da se lažje vključijo v družbo ter spoznajo s svojimi pravicami in obveznostmi v novi državi. V veliko pomoč so jim tudi družinski člani, ki imajo pomembno vlogo predvsem v zasebnem življenju, da jih podpirajo pri tem, da hodijo ven, se družijo in učijo slovenskega jezika. Veliko jih je izpostavilo, da so jim največja opora možje, ki jih spodbujajo k aktivni vključitvi, kot je rekla ena izmed intervjuvank: »*Moj mož in družina, na primer, rečejo, pojdi se učiti slovenščino, ker jo potrebuješ« (ženska s Kosova, 2 leti v Sloveniji, N).*

Čeprav imajo prijateljice iz iste etnične skupnosti, v kateri govorijo isti jezik, se jim zdi pomembno imeti tudi prijateljice, ki govorijo slovensko, saj jim te lahko pomagajo z dokumenti in obiski institucij. Podporo vidijo tudi v učenju slovenskega jezika, ki ga ponujajo nekatere od nevladnih organizacij, saj menijo, da je 300 ur tečaja, do katerega so upravičene, premalo za nekoga, ki prihaja na primer iz arabskih držav. Ena od intervjuvank je opozorila na problem nepismenosti v maternem jeziku, kar še oteži učenje novega jezika, za ženske lahko pomeni

dodatno stisko in oviro pri integraciji: »*Za arabske ljudi bi bilo potrebno minimalno 1000 ur in želela bi govoriti tudi o ženskah, ki niso hodile v šolo v svoji državi, ona niti ne zna pisati v arabščini, kako bo šele opravila izpit v slovenskem jeziku?« (ženska iz Sirije, 5 let v Sloveniji).*

Kot je bilo izpostavljeno v intervjujih, sta o podpori socialnih delavk pisala tudi avtorja Cheung in Phillimore (2017, str. 228). Po njunem mnenju je treba migrantom in migrantkam zagotoviti popolno zaščito in podporo. Izpostavljata predvsem otroke in ženske, ki spadajo v ranljivo skupino, zato je nujno, da so upravičeni do toliko več podpore, temu primernih občutljivih ukrepov in zagotovitvi popolne vključenosti. Avtorica Cukut Krilić (2009, str. 157) v svojem delu piše predvsem o podpori socialne mreže in prijateljic, ki ne ponujajo zgolj pomoči pri urejanju dokumentov, ampak zagotavljajo tudi emocionalno oporo, da so jim na voljo, ko so v stiski in potrebujejo pogovor. Ženske omenjajo tudi podporo družine in družinskih članov. Čeprav so njihove izkušnje s podporo partnerja pozitivne, lahko v literaturi zasledimo, da je moška vloga velikokrat patriarhalna, medtem ko je ženska vloga podrejena in bolj usmerjena v skrbstveno delo. Avtorji Kofman, Phizacklea, Raghuram in Sales (2000, str. 47), Mantu (2022, str. 99–100) ter Morokvasic-Müller (2014, str. 171–172) omenjajo žensko odvisnost od moških in gospodinjsko delo kot »primarno žensko nalogo«. Zato se učenje slovenskega jezika ne omenja kot ena izmed ženskih prioritet. Prav tako ni bila omenjena podpora ženskam pri vključevanju v družbo in spodbujanju, da se udeležujejo aktivnosti.

4.12 RAZSTAVA »ALI SLIŠIŠ MOJ GLAS?«

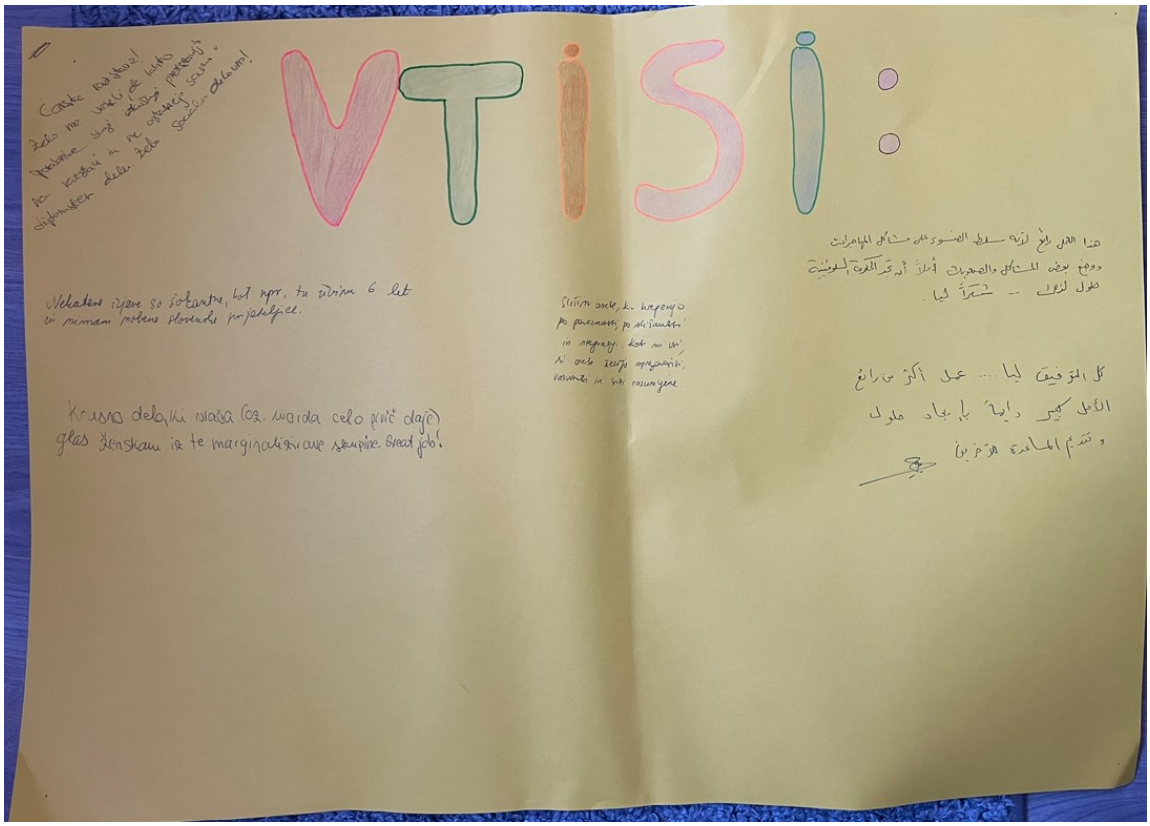
Potem ko sem zbrala vse podatke, sem maja 2023 izdelke vključenih žensk razstavila na Fakulteti za socialno delo. Prav zaradi metode glas fotografije se mi je zdelo pomembno, da izdelke, ki so jih naredile ženske, razstavim in jih pokažem javnosti. Tako sem dala glas ženskam na robu družbe, ki še niso integrirane in še ne znajo jezika. Naslov razstave je bil »Ali slišiš moj glas?«. Sestavljena je bila iz izdelkov žensk, s katerimi so predstavile najpomembnejše dejavnike lastne integracije, in zapisov iz intervjujev.

Slika 8 (razstava)

Zapisi so bili v maternem jeziku intervjuvank in prevedeni v slovenščino. Z besedilom v maternem jeziku žensk sem želela poudariti težo in pomen tega, kar so mi povedale. Hkrati sem želela poudariti pomen njihovega jezika in pokazati, da so lahko slišane tudi v njihovem maternem jeziku, ne samo slovenščini. S tem sem želela to tematiko približati tudi njim, da lahko stvari, ki so jih povedale, preberejo v svojem maternem jeziku. Prevode so zapisale udeleženke, saj sem želela, da so vključene tudi v pripravo razstave, konec koncev gre za deljenje njihove izkušnje, pri čemer je njihov prispevek ključnega pomena. Sestavni del je bil tudi plakat, kamor so se zapisali vtisi ob ogledu razstave. Prilagam tudi sliko plakata in zapisov na njem.

Slika 9 (vtisi)

Dve udeleženki raziskave sta si razstavo ogledali in bili z njo zelo zadovoljni. Po njunem mnenju je bila izjemna zato, ker osvetli težave migrantk. Hkrati govori o problemih in izzivih, za katere upajo, da bo slovenska vlada našla rešitve. Predvsem so bile vesele, da so njihovi izdelki dosegli širšo javnost in da so bili razstavljeni v ustanovi, pomembni za izobraževanje.

Po mojem mnenju so omejitve raziskave povezane s pridobivanjem rezultatov. Kot sem že omenila v podpoglavju Metodološke zagate, je bilo prvotno mišljeno, da izvedem dve fokusni skupini. Zaradi spleta okoliščin sem ugotovila, da fokusna skupina ne bo ustrezna metoda za pridobivanje podatkov, zato sem se odločila za izvedbo polstrukturiranih intervjujev, ki so mi dali kvalitetnejše odgovore.

Drugo omejitev bi lahko predstavljala uporaba Googlovega prevajalnika med intervjuji, saj se lahko zaradi napačnega prevoda pojavijo nesporazumi oziroma šumi v komunikaciji. Zato so nekateri stavki čudno oblikovani ali pa sem dobila nesmiselno strukturiran odgovor. Tudi intervjuvanke so priznale, da bi več lahko povedale v svojem maternem jeziku, saj v angleščini ali slovenščini nimajo tako obsežnega besedišča. Menim, da je bilo kljub jezikovnim oviram smiselno izvesti intervjuje z migrantkami, saj sem tako prisluhnila ženskam, ki jim sicer

marsikdo ne bi prav zaradi neznanja jezika. Tudi z vidika strokovnega dela se mi zdi pomembno zajeti osebe, ki ne znajo govoriti slovensko, saj lahko veliko prispevajo k tej tematiki.

Omenila bi še problem majhnega števila intervjujev. V Sloveniji prebiva kar nekaj žensk, ki so pridruženi družinski član, a jih je težko doseči. Ženske se v primerjavi z moškimi precej manj vključujejo v družbo, zato jih je tudi težje najti. Edina rešitev je bila, da se povežem z nevladnima organizacijama in jih prek tega spoznam. Tudi ko sem prišla do žensk, je bilo potrebnega veliko usklajevanja, saj je njihov življenjski slog prilagojen otrokom, zato je bilo še toliko težje najti ustrezen termin za izvedbo intervjujev. Z zajetjem večjega vzorca bi morda dobila še bolj raznolike in verodostojne podatke. Vseeno menim, da so zbrani podatki dovolj verodostojni, saj gre za osebne izkušnje žensk, ki so si med seboj precej podobne, čeprav se ne poznajo.

S tem povezana dilema je tudi ta, da sem v okviru študentskega dela pri Društvu Mozaik – društvo otrok in med opravljanjem prakse na Slovenski filantropiji sodelovala z večino intervjuvanih žensk, kar bi nekateri povezovali s pristranskostjo. Kljub poznanemu ozadju žensk so bili intervjuji strokovno in etično zastavljeni. Zaradi neznanja jezika je bilo pri določenih ženskah poznavanje njihovega ozadja prednost, saj sem lahko sklepala, kaj želijo povedati, ko niso našle besed, in to seveda z njimi tudi večkrat preverila, da sem se prepričala, ali sem prav razumela. Ker sem poznala tudi strokovne delavce, s katerimi so ženske delale, sem jih lahko povprašala tudi poimensko, da so si lažje predstavljale, kar velja tudi za obiskovanje nevladnih organizacij. Namesto vprašanja »Kako nate vpliva obisk nevladnih organizacij?« sem tako lahko vprašala: »Kako ti je, ko greš na Slovensko filantropijo?« Intervjuji so potekali v njim znanih prostorih, hkrati pa so poznale tudi mene in imele z menoj že vzpostavljen zaupen odnos. Menim, da je tudi to pripomoglo k lažjemu odgovarjanju na vprašanja in deljenju svoje izkušnje.

4.13 POVRATNE INFORMACIJE ŽENSK

Ženske so poudarile, da jim je bila izvedba intervjuja všeč, saj jim ni bilo treba samo govoriti, ampak so lahko tudi ustvarjale in izbirale slike. Zdelo se jim je koristno, saj so tako lahko videle stvari z drugačne perspektive. Hkrati se je nekaterim zdelo zelo pomembno, da so lahko govorile o svojih izzivih in tudi potencialnih rešitvah. Izpostavile so, da bi lahko povedale več in podrobneje, če bi govorile v maternem jeziku. Zdelo se jim je koristno, ker so se pri tem spomnile na svoje cilje in na to, kaj jim je pomembno za integracijo ter na katerem področju morajo še delati. Po mnenju ene od intervjuvank takšni intervjuji zelo pomagajo, v družbi lahko

marsikaj spremenijo in naredijo nekaj koristnega. Pomembno se jim je zdelo, da sem jih poslušala in se zanimala za njihove stiske ter da sem jim dala prostor, da so jih lahko izrazile. Hkrati verjamejo, da lahko s tem, ko povedo, tudi pomagajo k določenim spremembam v družbi.

5. SKLEPI

Na podlagi izvedene raziskave sem prišla do naslednjih sklepov:

- Vsem ženskam se zdi integracija zelo pomembna, želijo si biti sprejete in vključene v družbo.
- Njihove aktivnosti čez dan so v večini primerov skrb za otroke, kuhanje, čiščenje, pospravljanje, učenje slovenščine in obisk pri nevladnih organizacijah.
- Ženskam je zelo pomembna skrb za otroke, temu je podrejen njihov vsakdan.
- Svojo vključenost v družbo opredeljujejo s tem, da obiskujejo nevladne organizacije, se učijo slovenščino, imajo prijatelje in se z njimi družijo. Vsaka ima drugačno merilo glede vključenosti. Zato je pomembno, da se kot strokovni delavci teh razlik zavedamo ter da znamo osebe podpreti pri zastavljenih ciljih in željah. Prav tako jih ne smemo zaradi tega primerjati, saj je treba individualno upoštevati vse dejavnike in ovire, ki vplivajo na uspešno integracijo.
- Izzivi, s katerimi se srečujejo, so diskriminacija zaradi njihove zunanjosti, vere, običajev, spola ali etničnosti, zavračanje lokalnega prebivalstva, osamljenost, stanovanjska segregacija, nepoznavanje zdravstvenega sistema, pritiski družbe, neznanje jezika, orientacija po mestu in finančna stiska.
- Med dejavnike integracije po mnenju žensk sodijo družina, stanovanje, učenje slovenščine, dom, druženje in prijatelji.
- Jezik jim je pomemben cilj v procesu integracije, saj se lahko začnejo pogovarjati z ljudmi in se vključevati. Vse obiskujejo neformalne tečaje slovenščine v nevladnih organizacijah. Pri učenju jezika se jim zdi najpomembneje, da ga dejansko tudi uporabljajo.
- Pravica do učenja slovenskega jezika v javnem zavodu ni omogočena vsem in marsikdo je zaradi tega prikrajšan. Predvsem gre za starejše, za katere država nima toliko posluha.
- Neznanje jezika sproža stigmo, pritisk države, da opravijo tečaj slovenščine, in neodobravanje družbe. Ženske zaradi tega občutijo tudi sram. Pojavlja se lahko tudi izkoriščanje otrok pri prevajanju na CSD, pri zdravniku, na upravni enoti in podobno.
- Spregledana skupina žensk so nepismene, take, ki nimajo končane osnovne šole v svoji matični državi. Učenje slovenskega jezika jim predstavlja velik izziv in stisko.
- V praksi je zaznati tudi stanovanjsko segregacijo in diskriminacijo pri najemu stanovanj. Najem je za migrantske družine velik finančni zalogaj. Družine so v večini

primerov prisiljene živeti v oddaljenih soseskah, s čimer so potisnjene še bolj na rob družbe.

- Družina jim je zelo pomembna. Vloga žensk v družini je predvsem skrbstvena. Vloga moža v družini je patriarhalna, saj bo njegovo mnenje obveljalo. Hkrati moški izvajajo nadzor nad ženskami s tem, da se ne smejo družiti s komerkoli in kjerkoli. Žensk je tudi strah samote, pogosto jim družbo predstavljajo prav otroci, zato so nanje zelo navezane. Po drugi strani pa jim prav otroci dajejo dodatno motivacijo za učenje slovenščine.
- Osamljenost med migrantkami je zelo pogost pojav.
- Pogosta sta tudi diskriminacija in nesprejemanje lokalne skupnosti zaradi njihove etnične pripadnosti, neznanja jezika, vere, polti. Predvsem za državljane Kosova je značilno, da živijo znotraj svoje etnične skupine in imajo precej manj stika s slovenskim prebivalstvom.
- Njihove kulturne prakse med lokalnim prebivalstvom niso sprejete. Ob praznovanju se velikokrat pojavljata osamljenost in žalost, saj v Sloveniji praznujejo zgolj z ožjimi družinskimi člani, in ne z razširjeno družino. Pomembno pa se jim zdi razumeti naše vrednote in kulturo.
- Za ženske je zelo pomembno druženje zunaj doma, saj to pomeni, da zapustijo dom in niso ves čas zaprte v njem. Prijatelji jim predstavljajo oporo, pomoč v stiski, velikokrat gre za pripadnike iste etnične skupine. Vse so poudarile, da nimajo slovenskih prijateljic, njihovo socialno mrežo sestavljajo tudi strokovne delavke v organizacijah.
- Intervjuvane ženske imajo različna mnenja o Centru za socialno delo. Migrantke same ne prepoznavajo vlog socialnih delavk in ne vedo, kje jih srečujejo. Po pojasnilu so se vse strinjale, da so z njimi že imele izkušnje, večinoma pozitivne.
- Vloga socialnih delavk se ženskam zdi pomembna in menijo, da se brez njih ne da preživeti. Njihovo vlogo vidijo predvsem v opolnomočenju, podpori, spodbujanju, motiviranju in zagovorništvu. Vse so tudi vključene v vsaj eno nevladno organizacijo.
- Največ podpore vidijo v prijateljicah, družini in organizacijah.
- Metoda glas fotografije pomaga ženskam ubesediti pojme o določeni tematiki. Hvaležne so, da jih nekdo posluša, sliši njihov glas in da izdelke vidi širša javnost.
- Ženske so poudarile, da jim je bila izvedba intervjuja všeč, saj jim ni bilo treba samo govoriti, ampak so lahko tudi ustvarjale in izbirale slike. Zdelo se jim je koristno, saj so na ta način lahko videle stvari z drugačne perspektive.

- Po njihovem mnenju takšni intervjuji zelo pomagajo, v družbi lahko marsikaj spremenijo in naredijo nekaj koristnega. Pomembno se jim je zdelo, da sem jih poslušala, se zanimala za njihove stiske in da jim dala prostor, da so jih lahko izrazile.

6. PREDLOGI

Moji predlogi na podlagi opravljene raziskave in prebrane literature so:

- Potrebni bi bili bolj dostopni tečaji slovenskega jezika. S tem mislim na to, da bi se izvajali kje v središču mesta. Tudi skupine bi morale biti manjše, da bi delo lahko potekalo bolj individualno, udeleženci/udeleženke pa razvrščeni/razvrščene po predznanju slovenskega jezika. Prilagojene bi morale biti tudi ure tečaja, število ur bi moralo biti bolj fleksibilno oz. bi morala biti možnost podaljšanja tečaja.
- Tečaj bi moral biti omogočen tudi starejšim osebam, saj tudi oni za vključitev v družbo potrebujejo znanje slovenskega jezika. Tečaj bi moral biti prilagojen učenju starejših oseb, pri tem pa je treba vedeti, da si veliko težje zapomnijo nov jezik.
- Predlagam večjo vključitev migrantk tako pri znanstvenih raziskavah kot tudi pri pisanju smernic za integracijo.
- Smiselno bi bilo organizirati več aktivnosti, v katere bi bile vključene tako lokalne ženske kot migrantke.
- Predlagam tudi izdelavo spletne strani ali kataloga v različnih jezikih, v katerem bi bile zbrane vse potrebne informacije o življenju v Sloveniji, kateri dokumenti so potrebni, kako si urediti zdravstveno zavarovanje, kako priti do tečaja slovenskega jezika, do katerih pravic so upravičeni v socialnem varstvu, v katere organizacije se lahko vključijo in podobno. Vse informacije bi morale biti zbrane na enem mestu v več jezikih, da bi ženske sploh vedele, kako je s tečaji ali pravicami v socialnem varstvu.
- Smiselno bi bilo vzpostaviti več dnevnih centrov, kjer bi ženske imele prostor za druženje in kjer bi jim bile vse informacije na voljo v njihovem maternem jeziku.
- Treba bi bilo tudi nasloviti problematiko nepismenih žensk, ki pridejo v Slovenijo in se želijo udeležiti tečaja, saj menim, da bi bila zanje potrebna drugačna skupina in drugačen način dela.
- Smiselno bi bilo ženske usmeriti v nevladne organizacije takoj po tem, ko družina pride v Slovenijo.
- V organizacijah je smiselno organizirati aktivnosti, ki bi ženske zanimale, in jih na ta način spodbuditi, da se jih redno udeležujejo. Tako lahko tudi same sodelujejo pri organizaciji ter krepijo različne sposobnosti in samozavest.
- Na podlagi dobrega odziva žensk predlagam pogostejšo uporabo metode glas fotografije med strokovnimi delavci pri delu z migrantskimi družinami.

- Smiselni se mi zdijo večje ozaveščanje družbe o izzivih migrantk ter strokovni posveti o možnih rešitvah in podpori.
- Potrebna se mi zdi tudi ustrezna podpora strokovnih delavcev, pri kateri morajo biti v ospredju protidiskriminacijska praksa, strpnost in empatija. Potrebno je razumevanje njihov stisk in izzivov, hkrati pa naj se žensk ne primerja med seboj, saj ima vsaka drugačen proces integracije in drugačno ozadje.
- Smiselna se mi zdi uporaba kreativnih metod pri delu s tujci, pri katerih govor ni glavno sredstvo za sporazumevanje. S tem so ženske vključene in slišane kljub jezikovnim oviram.
- Eden od predlogov je tudi ustanovitev več ženskih skupin, v katerih bi se lahko družile, bile sproščene in vsaj za kratek čas odmislile skrbstveno vlogo.
- Predlagam tudi organiziranje dogodkov, na katerih bi predstavile svojo kulturo in jo tako približale lokalni skupnosti. Takšen dogodek bi lahko velik prispeval k povezovanju različnih kultur in omogočil druženje.
- Smiselno bi bilo tudi zaposlovanje migrantk v organizacijah, saj se lahko poistovetijo z novimi uporabnicami in delijo svojo izkušnjo.
- Predlagam večjo dostopnost tolmačev in medkulturnih mediatork v javnih ustanovah in nevladnih organizacijah, saj bi s tem povečali dostopnost ter kakovost zdravstvenih in socialnovarstvenih storitev.

7. UPORABLJENA LITERATURA

- Ackers, L. (1996). Citizenship, Gender, and Dependence in the European Union: Women and Internal Migration, *Social Politics: International Studies in Gender, State & Society*, 3(2-3), 316–330. Pridobljeno 30. 3. 2023 s https://academic.oup.com/sp/article-abstract/3/2-3/316/1690596?redirectedFrom=fulltext
- Anthias, F. (2014). Beyond Integration: Intersectional Issues of Social Solidarity and Social Hierarchy. V F. Anthias, & M. Pajnik (ur.). (2014). *Contesting integration and engendering migration* (str. 13–36). London: Palgrave Macmillan.
- Anthias, F. in Pajnik, M. (ur.). (2014). *Contesting integration and engendering migration*. London: Palgrave Macmillan.
- Baird, M. B. (2012). Well-Being in Refugee Women Experiencing Cultural Transition. *Advances in Nursing Science,* 35(3), 249–263. Pridobljeno 15. 3. 2023 s https://www.researchgate.net/publication/230623553_Well-Being_in_Refugee_Women_Experiencing_Cultural_Transition
- Baubock, R. (2009). Global Justice, Freedom of Movement and Democratic Citizenship. *European Journal of Sociology / Archives Européennes De Sociologie, 50*(1), 1–31. Pridobljeno 30. 3. 2023 s https://www.cambridge.org/core/journals/european-journal-of-sociology-archives-europeennes-de-sociologie/article/global-justice-freedom-of-movement-and-democratic-citizenship/6EEEF9E6D9F4034A31C4C92ADCFCA5C4
- Berry, H. (2019). Lessons from Comunity Work. V L. Wroe, R. Larkin, & R. A. Maglajlic (ur.), *Social Work with Refugees, Asylum seekers and Migrants* (str. 189–204). London in Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Beverelli, C. (2022). Pull factors for migration: The impact of migrant integration policies. *Economics and Politics*, 34(1), 171–191. Pridobljeno 20. 3. 2023 s https://eds-p-ebscohost-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=3348539d-7d9e-40f1-8310-fd8159ed470c%40redis
- Bosch, M., Angeles Carnero, M., & Farré, L. (2010). Information and discrimination in the rental housing market: Evidence from a field experiment. *Regional Science and Urban Economics*, 40(1), 11–19. Pridobljeno 26. 12. 2023 s https://www.sciencedirect.com/science/article/pii/S0166046209000945

- Boswell, C. (2005). *The ethics of refugee policy*. ZDA: Ashgate.
- Buda, T. (2019). *Reproduktivne pravice žensk z intelektualno oviro* (Magistrsko delo). Pridobljeno iz Repozitorija Univerze v Ljubljani.
- Cecil-Dyrkacz, J. E. (2011). *The everyday lives of Latina immigrants in North Carolina: a photovoice perspective* (Magistrsko delo). Pridobljeno 29. 3. 2023 s https://libres.uncg.edu/ir/uncg/f/CecilDyrkacz_uncg_0154M_10656.pdf
- Chauvin, S., Robledo Salcedo, M., Koren, T., & Illidge, J. (2021). When class matters: Mobility and inequality in the lives of same-sex couples with mixed legal statuses. *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 47(2), 430–446. Pridobljeno 21. 3. 2023 s https://www.researchgate.net/publication/334522993_Class_mobility_and_inequality_in_the_lives_of_same-sex_couples_with_mixed_legal_statuses
- Cheung, S. Y., & Phillimore, J. (2017). Gender and Refugee Integration: a Quantitative Analysis of Integration and Social Policy Outcomes. *Journal of Social Policy*, 46(2), 211–230. Pridobljeno 28. 3. 2023 s https://www.researchgate.net/publication/309820169_Gender_and_Refugee_Integration_a_Quantitative_Analysis_of_Integration_and_Social_Policy_Outcomes
- Cukut Krilić, S. (2009). Spol in migracija. Izkušnje žensk kot akterk migracij. Ljubljana: ZRC SAZU.
- Czaika, M., Reinprecht, C. (2022). Migration Drivers: Why Do People Migrate?. V P. Scholten (ur.) *Introduction to Migration Studies* (str. 49–82). Pridobljeno 18. 3. 2023 s https://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-030-92377-8_3#citeas
- De Maio, J., Silbert, M., Stathopoulos, M., Rioseco, P., Jenkinson, R., & Edwards, B. (2017). *Empowering migrant and refugee women: Supporting and empowering women beyond five-year post-settlement*. Melbourne: Australian Institute of Family Studies. Pridobljeno 19. 1. 2023 s https://aifs.gov.au/research/research-reports/empowering-migrant-and-refugee-women
- Diekmann, I., & Fröhlich, J. J. (2020). How can migrants- language proficiency be measured? a discussion of opportunities and challenges when studying the impact of language skills on social position. *Migration Letters*, 17(5), 695–704. Pridobljeno 23. 3. 2023 s https://www.migrationletters.com/ml/article/view/803/801
- *Direktiva sveta 2003/86/ES* (2003). Ur. l. RS 251/12.

- Epstein, G., & Gang, I. (2010). Migration and culture. IZA Discussion Papers, 5123. Pridobljeno 30. 3. 2023 s https://www.econstor.eu/bitstream/10419/44150/1/644964847.pdf
- Evropski konvenciji o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (1994). Ur. l. RS 33/1994).
- Favell, A. (2013). The Changing Face of »Integration« in a Mobile Europe. Perspectives on Europe, 43(1), 53–58. Pridobljeno 30. 3. 2023 s https://www.academia.edu/27645207/The_Changing_Face_of_Integration_in_a_Mobile_Europe
- Garcés-Mascareñas, B., & Penninx, R. (ur.). (2016). *Integration Processes and Policies in Europe* [pdf]. Pridobljeno 24. 12. 2023 s https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-21674-4
- Halfacree, K. (2012). Heterolocal identities? Counter-ur-banisation, second homes and rural consumption inan era of mobilities. *Population, Space and Place*, 18(2), 209–224. Pridobljeno 13. 4. 2023 s https://www.natur.cuni.cz/geografie/socialni-geografie-a-regionalni-rozvoj/studium/doktorske-studium/kolokvium/kolokvium-2013-2014-materialy/halfacree-2012-population-space-and-place-1.pdf
- Humpage, L., Fozdar, F., Marlowe, J., & Hartley, L. (2019). Photovoice and refugee research: The case for a 'layers' versus 'labels' approach to vulnerability. *Research Ethics*, 15(3–4), 1–16. Pridobljeno 28. 3. 2023 s https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/1747016119864353
- Huysmans, J. (2000). The European Union and the securitization of migration. Journal of Common Market Studies, 38(5), 751–777.
- *International Organization for Migration* (IOM). (b.d.). Pridobljeno 24. 1. 2023 s https://www.iom.int/who-migrant-0
- Jenny, R. K. (2001). Global Migration Factors and the Evolution of Migration Policies in Europe. *Refugee Survey Quarterly*, 20(2). Pridobljeno 20. 3. 2023 s https://academic-oup-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/rsq/article/20/2/55/1541537
- Jesse, M. (2014). The Selection of Migrants through Law – A Closer Look at Regulation Governing Family Reunification in the EU. V F. Anthias, & M. Pajnik (ur.), *Contesting integration, engendering migration* (str. 86–101). London: Palgrave Macmillan.
- Jones, R. (2017). *Nasilne meje: begunci in pravica do gibanja*. Ljubljana: Založba /*cf.

- Kim, M. A., Hong, J. S., Ra, M., & Kim, K. (2015). Understanding social exclusion and psychosocial adjustment of North Korean adolescents and young adult refugees in South Korea through Photovoice. *Qualitative Social Work*, 14(6), 820–841. Pridobljeno 3. 4. 2023 s https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/1473325015572940
- King, R. (2012). Geography and Migration Studies: Retrospect and Prospect. *Population Space and Place*, 18(2), 134–153. Pridobljeno 13. 4. 2023 s https://onlinelibrary-wiley-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/doi/epdf/10.1002/psp.685
- Kralj, A. (2008). *Nepovabljeni: globalizacija, nacionalizem in migracije*. Univerza na Primorskem, Znanstveno-raziskovalno središče, Založba Annales; Zgodovinsko društvo za južno Primorsko.
- Kofman, E. (2003, januar). Women migrants and refugees in the European union. V The economic and social aspects of migration. Konferenca s strani The European Commission and the OECD v Bruslju. Pridobljeno 3. 4. 2023 s https://www.oecd.org/migration/mig/15515792.pdf
- Kofman, E., Buhr, F., & Fonseca, M. L. (2022). Family Migration. V P. Scholten (ur.), *Introduction to Migration* (str. 137–150). Pridobljeno 30. 3. 2023 s https://www.researchgate.net/publication/361080239_Family_Migration
- Kofman, E., Kraler, A., Kohli, M., & Schmoll, C. (2011). Issues and debates on family-related migration and the migrant family: European perspectives. V A. Kraler, E. Kofman, M. Kohli, & C. Schmoll (ur.), *Gender, generations and the family in international migration* (str. 13–54). Pridobljeno 22. 3. 2023 s https://www.jstor.org/stable/j.ctt46n1jm
- Kofman, E., Phizacklea, A., Raghuram, P., & Sales, R. (2000). *Gender and international migration in Europe: employment, welfare and politics*. London in New York: Routledge.
- Konvencija o varstvu človekovih pravic in temeljnih svoboščin (1994). Ur. l. RS 11/1994.
- Kostakopoulou, D. (2010). Matters of Control: Integration Tests, Naturalisation Reform and Probationary Citizenship in the United Kingdom, *Journal of Ethnic and Migration Studies*, 36(5), 829–846. Pridobljeno 30. 3. 2023 s https://www.tandfonline.com/doi/full/10.1080/13691831003764367?scroll=top&needAccess=true&role=tab

- Kostakopoulou, D. (2014). The Anatomy of Civic Integration. V F. Anthias, & M. Pajnik (ur.), *Contesting integration, engendering migration* (str. 37–63). London: Palgrave Macmillan.
- Mantu, S. (2022). (En)gendering EU Citizenship. V E. Fornalé (ur.), *Gender Equality in the Mirror* (str. 95–109). Pridobljeno 23. 3. 2023 s https://brill.com/edcollchap-oa/book/9789004467682/BP000007.xml
- Marolt, R. (2011). *Integracija tujcev v Sloveniji* (Diplomsko delo). Pridobljeno iz Repozitorija Univerze v Ljubljani.
- Medica, K. (2008). Identiteta migrantov: med integracijo in asimilacijo v luči paradoksov sodobnosti. *Monitor ISH*, 10(1), 7–21. Pridobljeno 16. 3. 2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-KJ77FGYY
- Mesec, B. (1998). Uvod v kvalitativno raziskovanje v socialnem delu. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo. Pridobljeno 5. 4. 2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-C11L6WB5
- Mesec, B. (2009). Metodologija raziskovanja v socialnem delu 1: Načrtovanje raziskave: študijsko gradivo za interno uporabo. Ljubljana: Fakulteta za socialno delo
- Morokvasic-Müller, M. (2014). Gender, Masculinity, Integration. V F. Anthias, & M. Pajnik (ur.), *Contesting integration, engendering migration* (str. 165–184). London: Palgrave Macmillan.
- Pajnik, M., Lesjak-Tušek, P., & Gregorčič, M. (2001). *Prebežniki, kdo ste?* Mirovni inštitut, Inštitut za sodobne družbene in politične študije.
- Pearce, E., McMurray, K., Walsh, C.A., & Malek, L. (2017). *Searching for Tomorrow*—South Sudanese Women Reconstructing Resilience through Photovoice. *International Migration & Integration.* 18, 369–389. Pridobljeno 29. 3. 2023 s https://link.springer.com/article/10.1007/s12134-016-0500-2#citeas
- Pichon, L. C., Teti, M., & Brown, L. L. (2022). Triggers or Prompts? When Methods Resurface Unsafe Memories and the Value of Trauma-Informed Photovoice Research Practices. International Journal of Qualitative Methods. 21, 1–7. Pridobljeno 29. 3. 2023 s https://journals.sagepub.com/doi/epub/10.1177/16094069221113979
- Pisarevskaya, A., & Scholten, P. (2022). Cities of Migration. V P. Scholten (ur.), *Introduction to Migration Studies* (str. 249–262). Springer Nature. Pridobljeno 26. 12. 2023 s https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-92377-8

- Pries, L. (2018). Refugees, civil society and the state. European experiences and global challenges. E. Elgar.
- Rosulnik Kožar, K. (2015). Ženske in migracije. *Andragoška spoznanja.* 21(3), 23–37. Pridobljeno 20. 1. 2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:DOC-H6W2FQLJ
- Robinson, K., & Masocha, S. (2016). Divergent Practices in Statutory and Voluntary-Sector Settings? Social Work with Asylum Seekers. British Journal of Social Work. 47(5), 1517–1533. Pridobljeno 30. 3. 2023 s https://www.academia.edu/34565334/Divergent_Practices_in_Statutory_and_Voluntary_Sector_Settings_Social_Work_with_Asylum_Seekers_British_Journal_of_Social_Work_Advance_Downloaded_from
- Saksena, J., & McMorrow, S. L. (2020). Through their Eyes: A Photovoice and Interview Exploration of Integration Experiences of Congolese Refugee Women in Indianapolis. *Journal of International Migration and Integration*, 21, 529–549. Pridobljeno 29. 3. 2023 s https://www.researchgate.net/publication/332030136_Through_their_Eyes_A_Photovoice_and_Interview_Exploration_of_Integration_Experiences_of_Congolese_Refugee_Women_in_Indianapolis
- Sanon M. A., Evans-Agnew R. A., & Boutain D. M. (2014). An exploration of social justice intent in photovoice research studies from 2008 to 2013. *Nursing Inquiry*, 21(3), 212–226. Pridobljeno 29. 3. 2023 s https://onlinelibrary.wiley.com/doi/epdf/10.1111/nin.12064?saml_referrer
- Schain, M. (2009). The state strikes back: Immigration policy in the European Union. *European Journal of International Law*, 20(1), 93–109. Pridobljeno 28. 3. 2023 s https://www.researchgate.net/publication/228294429_The_State_Strikes_Back_Immigration_Policy_in_the_European_Union
- Scheibelhofer, P. (2014). Integrating the Patriarch? Constructs of Migrant Masculinity in Times of Managing Migration and Integration. V F. Anthias, & M. Pajnik (ur.), *Contesting integration, engendering migration* (str. 185–201). London: Palgrave Macmillan.
- Scholten, P. (ur.). (2022). *Introduction to Migration Studies*. Springer Nature. Pridobljeno 15. 3. 2023 s https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-030-92377-8
- Torode, R., Walsh, T., & Woods, M. (2001). *Working with refugees and asylum-seekers: a social work resource book*. Department of Social Studies, Trinity College.

- Trampuž, S. (2021). *Pomen in vpliv jezikovnih tečajev slovenščine za tujce na njihovo integracijo v slovensko družbo* (Magistrsko delo). Pridobljeno iz Repozitorija Univerze v Ljubljani.
- Trimikliniotis, N. (2014). »The Only Thing I Like Integrated Is My Coffee«: Dissensus and Migrant Integration in the Era of Euro-Crisis. V F. Anthias, & M. Pajnik (ur.), *Contesting integration, engendering migration* (str. 64–85). London: Palgrave Macmillan.
- Turk Niskač, B. (2012). Predšolski otroci kot udeleženci v raziskavi. *Časopis za kritiko znanosti,* 39(249). Pridobljeno 13. 2. 2024 s https://www.dlib.si/results/?query=%27srel%3d%c4%8casopis+za+kritiko+znanosti%27&pageSize=25&fyear=2012&page=2
- Učakar, T. (2017). *Migracijska politika EU: nove artikulacije izključevanja v 21. stoletju.* Ljubljana: Filozofska fakulteta, oddelek za sociologijo.
- UNFPA (2006). The State of World Population: A Passage to Hope Women and International Migration [pdf]. Pridobljeno 20. 3. 2023 s https://www.unfpa.org/publications/state-world-population-2006
- *United Nations High Commissioner for Refugees* (UNHCR). (b.d.). Pridobljeno 3. 4. 2023 s https://emergency.unhcr.org/protection/legal-framework/migrant-definition
- Van Ewijk, E., & Nijenhius, G. (2016). Translocal Activities of Local Governments and Migrant Organizations. V Garcés-Mascareñas, B., & Penninx, R. (ur.), *Integration Processes and Policies in Europe* (str. 127–147). Pridobljeno 22. 1. 2023 s https://link.springer.com/book/10.1007/978-3-319-21674-4
- Walker, R., Koh, L., Wollersheim, D., & Liamputtong, P. (2015). Social connectedness and mobile phone use among refugee women in Australia, *Health & Social Care in the Community*, 23(3), 325–36. Pridobljeno 30. 3. 2023 s https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/25427751/
- Wang, C. (1999). Photovoice: A Participatory Action Research Strategy Applied to Women's Health. *Journal of Women's Health*, 8(2), 185–192. Pridobljeno 12. 4. 2023 s https://eclass.hmu.gr/modules/document/file.php/YK128/%CE%95%CF%86%CE%B1%CF%81%CE%BC%CE%BF%CE%B3%CE%AD%CF%82/Photovoice-%20A%20Participatory%20Action%20Research.pdf

- Wang, C., & Burris, M. A. (1997). Photovoice: Cencept, Methodology, and Use for Participatory Needs Assessment. *Health Education & Behavior*, 24(3), 369–387. Pridobljeno 12. 4. 2023 s https://www.jstor.org/stable/45056507
- Whitaker, L., Hughes, M., & Rugendyke, B. (2021). Capturing Practice Wisdom: Advancing the Empowerment of Women from Refugee and Migrant Backgrounds. *The British Journal of Social Work*, 51(4), 1296–1313. Pridobljeno 28. 3. 2023 s https://eds-p-ebscohost-com.nukweb.nuk.uni-lj.si/eds/pdfviewer/pdfviewer?vid=0&sid=819631b3-09bd-4083-8bf1-1830f80e5101%40redis
- Wroe, L., Larkin, R., & Maglajlic, R. A. (ur.) (2019). *Social Work with Refugees, Asylum seekers and Migrants.* London in Philadelphia: Jessica Kingsley Publishers.
- Zakon o mednarodni zaščiti (ZMZ-1) (2016). Ur. l. RS 16/17.
- *Zakon o tujcih (ZTuj-2)* (2011). Ur. l. RS 91/2.
- Zavratnik Zimic, S. (2000). Koncept »družbene izključenosti« v analizi marginalnih etničnih skupin. *Teorija in praksa*, 37(5), 832–848.
- Zavratnik Zimic, S. (2011). Sodobne migracije v mnenjih slovenske javnosti. *Dve domovini,* 33, 55–71. Pridobljeno 19. 1. 2023 s https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-FZF0X5LW
- Zhong, J., & Arnett, J. J. (2014). Conceptions of adulthood among migrant women workers in China. *International Journal Of Behavioural Development.* 38(3), 255–265. Pridobljeno 21. 1. 2023 s https://journals.sagepub.com/doi/abs/10.1177/0165025413515133
- Zorn, J. (2021). Nasilne meje, varnostnizacija in kriminalizacija solidarnosti. *Socialno delo,* 60(2), 167–189.

8. PRILOGE

8.1 SLIKE, UPORABLJENE V RAZISKAVI

Slika 1

Slika 2

Slika 3

Slika 5

Slika 6

Slika 7

Slika 4

Slika 8

Slika 9

Slika 10

Slika 11

Slika 13

Slika 14

Slika 15

Slika 12

Slika 16

Slika 17

Slika 21

Slika 18

Slika 22

Slika 19

Slika 23

Slika 20

Slika 24

Slika 25

Slika 29

Slika 26

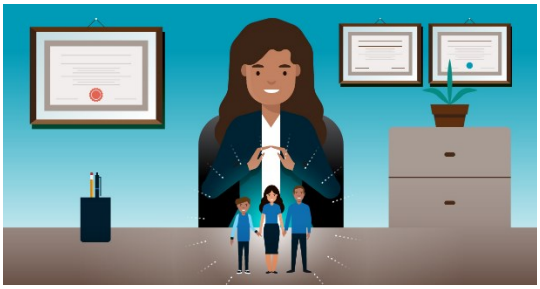
Slika 30

Slika 27

Slika 31

Slika 28

Slika 32

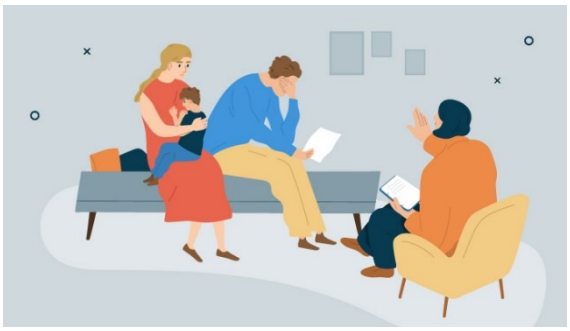
Slika 33

Slika 37

Slika 34

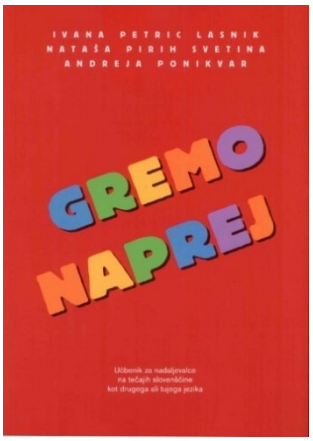
Slika 38

Slika 35

Slika 39

Slika 36

Slika 41

Slika 42

Slika 43

Slika 40

Slika 45

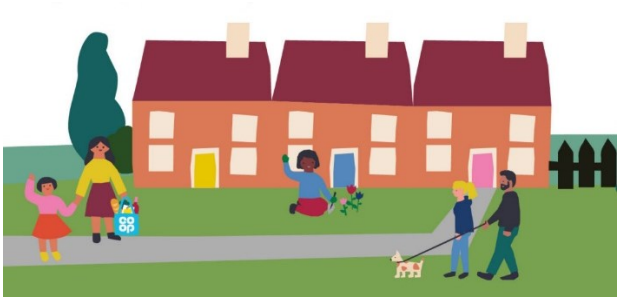
Slika 46

Slika 47

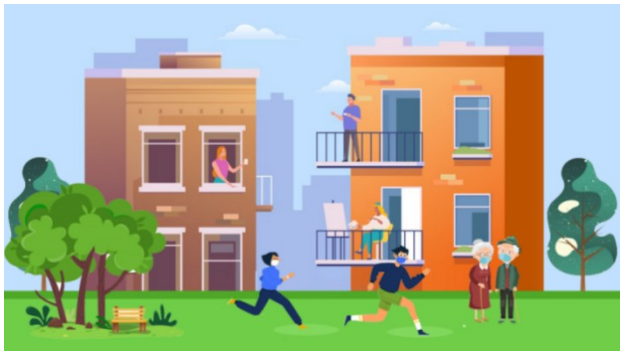
Slika 44

Slika 48

Slika 49

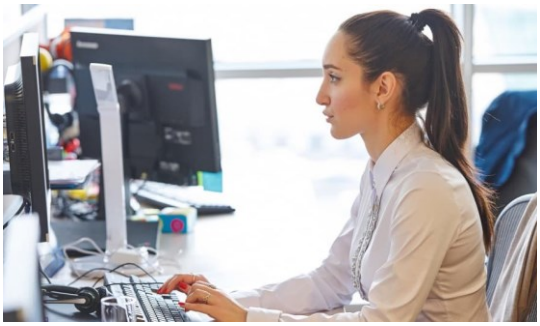
Slika 53

Slika 50

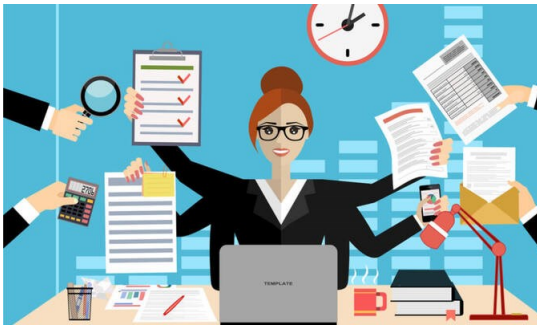
Slika 54

Slika 51

Slika 55

Slika 52

Slika 56

8.2 VODILO ZA INTERVJU

1. Kako izgleda tvoj dan?
2. Kaj počneš skozi dan, katere aktivnosti imaš v dnevu?
3. Kaj je najpomembnejše opravilo v dnevu?
4. So se stvari spremenile od takrat, ko si prišla v Slovenijo, pa do zdaj? Če da, kako, na kakšen način?
5. Kako si se vključila v družbo, če si se, in kako bi se rada vključila v primeru, da se nisi?

Namen fokusne skupine je, da raziščem vsakdanje življenje migrantk, kaj so vaše prioritete in predvsem kateri so po vašem mnenju elementi uspešne integracije v družbo in aktivnega vključevanja. Pripravljenih imam 56 slik. Tvoja naloga je, da po pomembnosti izgradiš piramido oz. stolpec iz 6 elementov, ki se ti zdijo najpomembnejši za aktivno vključitev v našo družbo in ki so zate ključnega pomena. Za to bova porabili nekje 15 minut. Zraven je tudi prazen list, kamor lahko dopišeš kategorijo, ki je morda sama nisem omenila.

Nato vsaka predstavi svojo piramido in tudi opiše, kaj predstavlja posamezen element zanjo.

Vprašanja za diskusijo:

1. Kako izgleda piramida, kateri so elementi?
2. Kaj predstavljajo slike?
3. Zakaj si izbrala te slike?
4. Ali je kaj manjkalo, bi kaj dodala?
5. Kako izbrani elementi vplivajo na tvoje življenje?
6. Se ti zdi integracija pomembna? Če da, kako pomembna in zakaj?
7. Kateri element od zgoraj navedenih je največji izziv doseči in zakaj?
8. Na kakšen način se da doseči te kategorije na slikah? Kako si ti to dosegla, če si že?
9. Kaj vse vpliva na določeno kategorijo?
10. Od koga ali česa je odvisno, ali se kategorija lahko doseže ali ne?

11. Kdo vse ti je in ti lahko pri tem pomaga?
12. Kaj šteješ za družino, na kaj pomisliš, ko rečem besedo družina?
13. Kdo vse je vključen v tvojo socialno mrežo in kaj ti to predstavlja?
14. Kaj razumeš pod pojmom »skupnost«? Se ti zdi, da ima skupnost kakšno vlogo pri integraciji? Zakaj da oz. zakaj ne?
15. Kakšno podporo si potrebovala ali pa jo še vedno potrebuješ pri doseganju teh kategorij?
16. Kakšne so tvoje izkušnje s socialnimi delavkami?
17. Kakšno vlogo imajo socialne delavke?
18. Kako se ti je zdela delavnica in sam intervju?

8.3 INTERVJU Z ŽENSKAMA IZ BOSNE IN HERCEGOVINE (5 let v Sloveniji) TER PALESTINE (2,5 leta v Sloveniji)

Ženska iz Bosne in Hercegovine je govorila slovensko oz. bosansko, ženska iz Palestine je govorila angleško.

Na začetku sem povedala, da bo pogovor anonimen in da vsaka pove, karkoli si želi. Vprašala sem tudi, ali se strinjajo, da snemam pogovor, in pojasnila, da bom posnetek hranila toliko časa, da ga pretipkam, potem pa ga bom izbrisala. Razložila sem namen tega intervjuja in povedala, da bomo delale s slikami.

My first question would be, how your day looks like? Kako izgleda tvoj dan? For example it is usual Thursday, what do you do during the day?

Today or yesterday?

It is up to you, choose one day.

I go to activities at Red Cross yesterday to make roses from wool, something handmade and we also made you know what men wear.

Kravata?

Yes in arabic is also karavata. Today you know is Ramadan and muslims are fasting. We wake up at 3 at night and we can eat and drink. We stop eating at 4 and half to 7 and half. It is no drink, no eat, no everything. Today I woke up and preapere myself to come to this office. This is my first time here. It is always difficult the first time for me, but I try alone and I came. I took two buses and now I am here.

Good job.

Thank you very much.

For example you said that yesterday you were at the Red Cross. What did you do through out the day?

Today?

No yesterday.

I tell you I was at Red Cross and there was a trainer…

Yes I know, but was this through the whole day or just couple hours?

No, it is only one or two times.

Okay but for how long it was?

It was from 5 to 8 and half.

Aaa, and what did you do in the morning?

I studied some words in slovenian, I cook something, soup and makarone and meat and preapere something for Iftar. I clean my home, my room and this is it. Maybe I read Koran and listen to some music and something for Ramadan.

Okay great. Maja, kako izgleda tvoj dan?

[tišina]

Se pravi, od jutra do zvečer kako izgleda?

V redu.

Ja, ampak kaj pa delaš?

[smeh]

Povej tako, kot je.

Zjutraj sem čistila, aaa, aaa, pa sem malo isto, nekaj sem pospravljala isto pa spila kavo. Zvečer gledam televizijo.

Prej si mi razlagala, da greste ven.

Ja, grem s punčkama ven. Malo se igrajo.

Jih greš tudi v šolo iskat?

Ne.

Aha, kaj pa zjutraj, jih pelješ v šolo?

Ne.

Kaj pa vrtec?

V vrtec pa ja.

Super, vidiš, tudi to je del dneva. Je to to?

Ja.

Maja, kaj je tebi najpomembnejše opravilo v dnevu, kaj ti je najbolj važno, da narediš?

Recimo zjutraj, ko se zbudiš, kaj je tisto, kar veš, da, ne vem, mora biti narejeno?

Mora biti narejeno kosilo.

Aha, super. Kaj je pa tebi najpomembnejše? Je to, da spiješ kavo, da se s puncami igraš

… Kaj ti je najpomembnejše? Najbolj pomembno?

Hmm…

Karkoli odgovoriš, je v redu.

[tišina]

Ne veš?

Ne.

Okej, boš malo razmislila pa boš odgovorila. Ana what is the most important thing in your day?

The most important?

Yes.

The most important not in my life in Slovenia but in my day.

Yes.

Prayer the most important and read Koran. Clean, cook is normal. But I call my son to ask about my nephiews, I have three. Maybe I go to Filantropija or any other organization to meet other people, to translate, to ask them about something. This is the most important.

Okay great. Maja, ko si prišla v Slovenijo, kaj se je spremenilo od takrat, ko si prišla, pa do danes. Do te točke, ko je zdaj Maja, pa od takrat, ko si prišla leta nazaj. Kaj se je spremenilo v tem času?

Hmm.

Lahko tudi po bosansko poveš, če ti je lažje.

Amm, lahko ponoviš?

Torej, od takrat, ko si prišla prvič v Slovenijo, ja, ko nisi nič poznala, pa do te točke danes, ko poznamo Majo, ki sedi tukaj. Kaj se je spremenilo v tem času?

Nekaj novega.

Ja, kaj se je spremenilo v tem času?

Služba.

Aha, super.

Ja, dobila sem tisto službo, podpisala sem pogodbo, so mi vložili za delovno vizo. To je tudi to.

Tudi slovensko govoriš veliko boljše?

Ja, tudi to.

Aha, še kaj drugega? To je to?

Ne, to je vse.

So, from the moment you came to Slovenia fort he first time, what changed till this

moment, from the moment you are now, that you are sitting here. What changed in this time?

From the moment I came to Slovenia to this moment? What changed in my life?

Yes.

In the beginning there is very difficult, the life is very difficult for adults as me, because I leave everything home at Palastine. But when I came to Slovenia I stayed with my family, with my son and his family. Maybe it is easier when I live alone. But the children, when I stayed with my son and his family. He made everything. He doesn't ask me about anything. I didn't know anything about Slovenia. Only I ride with a car with him and he goes and put everything at home from Lidl, Supermarket, Hofer and so on. He made everything for me, the card for phone, he made everything for me. This is not nice for me. When I stayed alone, this is very difficult at the beginning. I can't make anything. So when I stayed, I talked with myself, maybe if you want to be or not. This is how it is. I must ask everyone and little friends in Ljubljana. I ask them about everything and they help me. My friends help me how to make the bus kartica and I made my card from Telemach, they told me how to ride a buses and if I go to wrong one how to use the map in internet. So I can make everything alone. This is the example. I came from Bežigrad to here alone and it was no problem. This is very nice for me to move Slovenia alone. When I stay alone I find time to made handmade, to read Koran, to go walking… I make everything I want, not as they want. You know, this is.

Great, thanks for sharing this. Maja, si mnenja, da si vključena v slovensko družbo ali ne? Se počutiš vključena med ljudmi v Sloveniji?

Mhm.

Ja.

Ja.

Na kakšen način si se vključila?

Joj, [smeh]

Odgovori, kot misliš, ni pravega ali napačnega odgovora. Karkoli odgovoriš, je super.

Is it difficult question?

[smeh]. Pa nič saj se družimo tukaj na slovenščini, pa se mal pogovarjamo, učimo, družimo med sabo.

Ja, super, se pravi, če te prav razumem, to, da si prišla na Društvo Mozaik, ti je nekak pomagal, da si se vključila.

Mhm.

Aha, super, še kaj drugega?

Ne.

Okej. What is your way of including in Slovenian society? Do you think you are included?

This is a big problem for me. Slovenian government don't care for elderly. You don't have any courses at school. This is a big problem. When I go to visit my son in Holand I saw some womens adults, over 70 and all of them can read and talk dutch. But all of them go to school, to languages school. There is in Europe there are schools for languuage from 5 years to elderly. But in Slovenia when you are over 60, you can't take courses in school. So I am very lately to understand Slovenian language. So my nephews after 2 to 3 months he became Slovenian guy. Also, my son and his wife they understand and talk Slovenian. Me, počasi počasi. I catch some words here and here. The big problem with filantropija that when I go to filantropija she will all the woman in the same course and a lot of them stay 5 years, 3 years. But me I don't understand.

Yes, it is really hard.

The nice for me or beautiful for me is that I can speak English. My life is easier since I speak English. Maybe not fluent, but I can use this language.

So how exactly did you include in the society?

Yes, I go to filantropija, I go to Red Cross, I have some friends. In the beginning my son take me to see famous places, like Bled, we go to Triste, to Ljubljana, to Castle of Ljubljana. This is. And filantropija is also organizating some trips to beach…

Okay, so I prepared a lot of pictures. Torej, veliko slik sem pripravila. Sedaj bo vsaka od vaju naredila piramido. Yes, do you know pyramid?

What is pyramid?

You will make with the six pictures. (I drew pyramid on paper). So this is pyramid. Piramida. Ja, ampak to morajo biti te slike, ki so tukaj razstavljene. So from this pictures. What was the most important thing for your integration. So you have different pictures which represent different topics. The one at the top is the one that is the most important. Torej 6 slikic si izbereš, katerekoli, in narediš iz njih piramido po pomembnosti. Se pravi, tukaj so malo manj pomembne, te so že malo bolj pomembne in to je najpomembnejša stvar za tvojo integracijo. Ja? Integracijo v Sloveniji. Razumeš?

Ja.

Za to bosta imeli nekje 10 do 15 minut časa. You will have 10 to 15 minutes for his. Kolikor potrebujeta. In to potem tukaj prilepita.

Write down?

No, you stick it on paper. You stick the pictures. The pictures are here and here (pokažem, kje so).

I choose the most for me, for integration?

Yes, what is important for your integration. And it is like pyramid.

Yes, I understand.

And it is only 6 pictures. Torej samo 6 slik si izbereš. Lahko si izbereš karkoli. Whatever you want. If there is not something in the picture that you would like to use and it is important for you. You take this blank paper and write it down. Če recimo bi ti želela nekaj drugega, kar ni na sliki, lahko vzameš prazen listek in gor napišeš to stvar. Okej?

Ja, okej.

Izvolita, lahko začneta. Lahko pogledaš in si izbereš, karkoli si želiš.

This means home? (pokaže ne eno izmed slik)

It is up to you, how you interpretate this picture.

It is hiša and something around. I don't know what this people here means.

It is whatever you think it means.

For me, I want stanovanje from Slovenian goverment.

You can also write it down.

Can I use this the most?

You can choose whatever you want. Maja, vse slike lahko pogledaš, tudi tiste, ki so na drugi strani. Mogoče ti bo tudi tam katera všeč. Sedaj to prilepiš na list papirja.

Jedna tu, jedna tu, jedna tu.

Ja, potem zgoraj imaš po dve sliki in potem eno.

Are this two the same?

Yes, they can also represent the same thing. Okay, do you have six of them?

Yes, I do.

Great. Now you stick them. The question is what are the most important things for your integration. You just make a pyradim and after this you will explain it.

I want stanovanje haha.

Ja, you will explain it in a few minutes when you finish with this. So you make a pyramid like three down, two in the middle and one of top.

Can I put it hrough other picture?

Yes yes, you can.

Great.

Super, Maja.

Vprašaj jo, če so lepe slike.

Ana, she is asking if the pictures are nice.

Yes, they are very nice. Bravo.

Ja, pravi, da so zelo lepe. Super, Maja.

For me it is really important to go to school and I want, this are the activities and I can also learn language here in the group. This is important for me. But all of them (on the picture and on the activities) are young and I am not.

They are keeping your soul young you know.

I feel I am young. There is no age.

Maja, super je in sama lahko narediš, kot si želiš.

And,…

You will explain it in the end when you both finish.

Yes, I chose what I feel.

Yes great.

My daughter in June I will go to France to see my daughters. One of them I don't see her for 11 years, one of them I don't see 7 years. She promised me to give the computer.

Oo, okay, great.

So, I want to learn how to use computer, because it is important for me.

Great, we will just wait for Maja.

Okay.

Do you both agree if I take a picture of this? Lahko slikam?

Yes. Ja.

Je to to? Si zadovoljna?

Ja.

Oo, this is the most (pokaže na sliko). This is sweet. I don't eat sweet. Small, small, small. Sweet it good but very dangerous for my health.

Okej, katera bo začela? Which one will start?

Which one will start?

Yes.

There is no problem. She can also start.

Maja, bi ti želela začeti ali da Ana začne?

Kaj?

Malo mi boš predstavila, kaj tvoja piramida predstavlja. Malo boš mogla povedati, kaj ta slikica, kaj to predstavlja. Boš ti začela ali ona?

Bom jaz. A da povem kaj je na tem?

Ja, torej mogoče za vsako slikico, kaj predstavlja, in potem poveš v bistvu vse.

Hmmm.

A bomo tukaj začeli (spodaj levo).

Ja, tukaj slovenščina.

Mhm, kaj predstavlja ta slika, učenje slovenščine?

Ja, saj vidiš, da je tukaj knjiga gor. Pa tukaj je, kako se kaže to po slovensko…

Družina?

Ja, tu je ena družina. Tukaj zraven je tudi ena družina.

A ta družina, to predstavlja tvojo družino?

Ja, nas je štiri pa njih štiri.

Aha, okej, super. Se pravi, to je pomembno pri tvoji integraciji?

Ja. To pa ne vem. To pa isto ena družina.

Aha, zakaj pa si to sliko izbrala? Kaj ti ta slika pomeni v smislu integracije?

Tako kot pride npr. isto družinsko smo vsi.

Prijatelji?

Ja.

Aha, si še koga drugega mislila? Se pravi, da pridejo še kakšni prijatelji k vam v Ljubljano in se potem skupaj družite?

Ja, ja. Iz Domžal na primer. Tukaj je pa nekaj sladki.

Aha, kaj ta slika predstavlja?

Tukaj je pa en čaj pa to so, ne vem kak se to kaže.

Ja, kako vi rečete temu?

Mi kaže po bosansko »mufurme«.

»Mufurme«?

Ja.

Zakaj ta slikica, kaj ti to pomeni? Te to spominja na dom ali zakaj ti je to pomembno pri sami integraciji?

Mogoče domov tole pa mogoče nekje.

Se pravi, ti pomeni druženje zunaj, da greš na kavo?

Jaa!! To, ja ja.

Okej.

To pa ne vem kaj je. Gremo naprej (to piše na sliki).

Kaj ti to predstavlja?

Aha, gremo naprej tisto mogoče, da gremo na slovenščino, ne vem kaj da še rečem.

Povej po bosansko, če ti je lažje. Kar povej, kakor ti je najlažje. Lahko govoriš po bosansko, če ti je lažje. Kaj ti ta slika pomeni in kaj predstavlja.

Mogoče gremo naprej, da se učimo pa jezik slovenski, tisto.

V tem smislu, da napreduješ?

Ja.

Kar po bosansko dej, ker vidim, da ti je lažje. Še kaj?

Hm, ne.

Aha, tole čakaš, ki je najvišje?

Ja, ja.

This is Arabic sweet and this is Arabic tea.

Tukaj je skodelica, tukaj je nekaj sladkega, »hurmi«. Tukaj je…

This is Arabic sweet and the same picture we make after Ramadan finish. We make coffee and this is cup of coffee without hand. This is for Arabic coffee.

Okay.

Ja, to je to.

Okej, ampak kaj ti ta slika predstavlja.

Predstavlja mi domov, ker taki lepi izgleda.

Aha, pri tebi doma?

Ja… [smeh]

Te to spominja na dom?

Ja.

Kako spiješ kavo, poješ kaj sladkega …

Ja, točno to.

Ti še kaj drugega pomeni?

Ne, to je to.

Okej, super. Bravo, Maja. Okay.

The most important for me I will start from the top. The most important for is. I signed my name with filantropija and give them all the paper and pay 500 euro to cut the chance to get one of stanovanje in government buildings. I will be near my son. This is the most important for me. If I take garsonjera or studio I must be neighboor with my son. This is perfect for me.

So this also represent connection with your son if I understand correctly?

Yes.

So that you are close to him?

I mean yes, so that if I need anything I will be near him. Now I live really far from him. This is very important for me. If I will take this stanovanje, this is very important for me.

Aha, okay.

Another there is two and three not far from that. Because languages are important. I signed with filantropija and take English courses and Slovenian. This is I want to say to Slovenian government that they must make elderly courses in school. This is important for me. I don't feel we are elderly, but government consider me as an elderly. The government don't ask me about languages, about work, but I feel like I am young. This is very important for me to take courses from school, because this is better then at filantropija, because this are academic courses.

Okay, perfect.

This is in the groups, friends as group. We can make activites, we can learn Slovenian language, this is easier. Because all the time I study and write, but I can't talk with anybody. But in groups we can talk. I can catch from this, this and that. This is very important for me. This picture I need at my age, I need some friends around me. I have two best friends here in Slovenia. But if there are four, five, this is also perfect. The friends can make a life easier, because they understand you. We understand our thinking, we can cook, we can make handmade. We can do anything. We can go to workshops together. This is very important to have friends in Slovenia.

Yes, very nice.

This picture, because I leave the works many times in Palastine and there is no computer. I studied maybe 20 years ago in then I stopped. I divorced and stayed with my kids so they finish school and all my money to my daughter and sons. So my daughter promised me computer when I see her in June. I will go and see my daughter. One I didn't see her for 11 years, the other for 7 years and the youngest son for 5 years. I want to hug them and that they stay with me 10 days.

To je pa zelo veliko.

Si predstavljaš kaj takega?

Ne ne.

Okay, do you think that was something missing from the pictures or it was everything?

No, I found everything that I want.

Se ti zdi, da je kaj manjkalo pri slikah, bi kaj dodala? Si vse našla?

Ne, vse sem našla.

Kako si zadovoljna s svojim izdelkom?

Dobro.

I want to tell you that everybody look at the picture he translate this picture, as he understands. Maybe I look at this and I am thinking of something and you are thinking maybe of something else.

Yes exactly.

I want to tell you something when we finish.

Okay. Maja, kako te stvari, ki si jih izbrala, vplivajo na tvoje življenje? How do this pictures affect your life? How do they influence? Maja, kako vplivajo torej slovenščina, to, da greš naprej, prijatelji, hrana, družina, kako to vpliva na tvoje življenje?

Mhm, dobro.

Okej.

Vse dobro.

Aha, na kakšen način to vpliva na tvoje življenje?

V redu.

Aha, okej. Bi še kaj dodala? Ne vem, recimo, kakšen pomen ima zate v življenju družina?

Dobro.

Okej, kakšen pomen ima slovenščina?

Uredu, good.

[**smeh**]**, okej. Boš še kaj drugega povedala?**

Ne, ne.

Lahko tudi po bosansko poveš, če ti je lažje.

Ne ne, uredu je.

To je to?

Ja.

Okej, Ana?

Everybody must know that in my eyes, I will continue to do everything in this picture. I will continue with Slovenian language, I will wait the decision from government for apartment if they agree or not. I have two friends and in the future maybe I have a lot of friends. Maybe in the future I take computer and I will start to learn. All of this will make my life continue and healthy life. This is.

Mhm, great.

They will push the life.

[smeh]

Se ti integracija zdi pomembna? Ja ali ne?

Joj, neznam ja više. Uredu je, vse okej.

Se ti zdi integracija pomembna?

Mhm, ja.

Zakaj?

Hmm..

Zakaj se ti zdi integracija pomembna? Zašto?

Neznam

Povej točno, kaj imaš v mislih, ne rabi bit strukturirano, karkoli.

To pomeni, da je zanimivo, da je lepo to naredit za to. Mislim, ne vem.

Torej integracija pomeni, da si vključen v družbo, da imaš prijatelje, da znaš jezik in tako naprej. Zakaj misliš, da je to pomembno? Zakaj je to tebi pomembno?

Hmmm. Njo vprašaj.

Ja, bom, ampak želim slišati tudi tvoj odgovor. Tvoj odgovor je prav tako pomemben. Zakaj se ti zdi to pomembno?

Difficult question?

Yes. Zakaj se ti zdi pomembna slovenščina?

Da se učim.

Okej, zakaj se pa učiš?

Slovenščino učiš, da bi znala, da bi govorila, hmm.

Ja, da bi znala, da bi govorila. Zakaj se ti zdi pomembno, da greš naprej in razvijaš te stvari?

Hmm, gremo naprej, da se hitro učiš, da znaš vse. Karkoli se naučiš.

Mhm, aha, super. Zakaj se ti zdi družina pomembna pri sami integraciji?

Ta ali ta (pokaže na sliki, ki ju je izbrala)?

Karkoli. Zakaj se ti prijatelji zdijo, zakaj družina?

Družina se mi zdi najboljše, to je pomembno.

Najboljše v kakšnem smislu? A to, da je …

To, da imaš svojo družino, da se veseliš med njimi.

A da je potem tudi njim lažje?

Ne. To je uredu kad imaš prijatelje i družiš se z njima, hodiš z njima.

In ti je potem lažje tukaj živeti?

Ja, lažje je. Mhm.

Še kaj drugega?

Ne.

To je to?

Ja.

Okej. My question is do you think integration is important?

Integration is important?

I don't know. Is it important for you?

Ja.

Okay, why?

Because my land, Israel catch my land, the life is very difficult in Palestine. There is no water, no safety, no electricity. Everything is very bad. Israel bombed everything and they bombed people, the streets, the buildings.

But integration here in Slovenia.

When I came here to Slovenia, Slovenia is safe country, it is quiet country and beautiful. Slovenia is not crowded with people. The life in Slovenia is very nice.

And why do you think integration is important for you, here into Slovenian society? Through language, friends, house…

All of them. The house, the language is the most important for me, to talk with the people. To go to supermarket, to talk with them. When I ride the buses I talk with the driver through English. But I want to ask anybody in Slovenia, I ask young people, not adults, because all of them can speak English, because they studied English in university or high school. This is.

Okay yes great. Which element of this do you think is the hardest to reach? Which is the most challenging?

Computer is difficult for me, because I will start from zero. Slovensko is also very difficult for me, but počasi, počasi. The beginning I study all the time, when I go to one place and they teach me a lot of words and all the time just write, write. Study and write and I don't talk with anybody. I study and I forget. I decided I will learn Slovenian language počasi, počasi. Some words and to be able to talk.

Okay, great. Torej, moje vprašanje je, kaj, katerega od teh elementov, se ti zdi, je najtežje doseči oziroma je največji izziv doseči? Pač, da imaš in da ti gre v redu?

Hmm.

A vse z lahkoto dosežeš? Z lahkoto se naučiš slovensko …

Ja.

Aja, z lahkoto? Pa prijatelje dobiš kar tako? Katerega je najtežje doseči, če moraš enega izbrati?

Hmm, prijatelji.

Aha, zakaj pa?

Če nimaš prijateljev, je najtežje.

Aha, zakaj je težko najti prijatelje v Sloveniji?

Moraš najti, da imaš lepo druženje, da se pogovarjamo v slovenščini, da se jaz pogovarjam in ona z mano, da smo prijatelji. Pa greš na kavo pa greš hodit.

In se ti zdi, da je to najtežje, najti nekoga?

Ja.

Mhm, okej. What is for you family?

Family?

Yes. If I say a word family of what do you think when I say this?

Because of bad situaction in Palestine all of my family is outside Gaza.

So you say that family is you and your kids?

Yes, daughters and kids. But my mother and brothers and one of my sister is in Gaza. All the time I am anxious about them and thinking about them if Israel is going to make a war and Ramazan. There is a big problem in center of Israel. But about my first cycle are my daughters, one of them in Qatar, one of them in Britain, one in Jordan, three sons, one of them in Holland, the youngest in France and one in Slovenia. Each in different country. I hope I will see them in June. I visited my oldest son in Holland last year and I stayed there for one month. This is it.

Okay, yes. Če rečem besedo družina, kaj je tvoja prva misel? Na koga pomisliš, ko rečem besedo družina?

To pa ne vem.

Družina, na koga pomisliš. Kaj je zate družina?

[tišina] Hmm…

Če rečem beseda družina, kaj si predstavljaš pod to besedo?

[tišina]

To si že prej odgovorila. To (pokažem na sliko), si rekla, te spominja na tvojo družino.

Ja.

Kaj predstavlja družino?

Hmm.

Kakšna ideja? Njej recimo družino predstavljajo njeni otroci. Kaj tebi predstavlja družino?

Ajoj. Pa družina je najboljši imeti, ker otroci imajo na primer nas.

Se pravi, ko rečem družina, pomisliš na svoje otroke?

Ja.

Še na koga drugega?

Ne, samo na svojo družino.

Kaj pa je tvoja družina?

Amm.

Torej dve punčki, kaj pa mož? Njega tudi smatraš kot družino?

Ja. Mhm.

Se pravi, oni trije so tvoja družina?

Ja.

Kakšne so tvoje izkušnje s kakšno socialno delavko ali pa recimo to, kar je moja sodelavka, ki je strokovna delavka?

Kaj?

Aha, katerega dela ne razumeš? A si bila kdaj na CSD-ju?

Ja.

Kakšna je bila tvoja izkušnja s socialno delavko, ki tam dela, ali socialno delavko, kot sem jaz.

Ni mi všeč to.

Aha, na CSD-ju ti ni bilo všeč.

Jaz njih itak ne volim.

Zakaj?

Vedno, uvjek nekaj takega napravijo. Neki na primer, če mi nekaj napravimo, na primer družina, i ona si onda takoj pri njih. Takoj te zoveju in ti kažu… Pa mi niso. Ja jih nikad ne volim.

Aha, kaj pa tukaj na Mozaiku?

Mozaik, gdje dolazim tukaj je uredu.

Aha, se pravi, na primer Natalija je socialna delavka pa Kaja, kakšne so ti z njimi bile izkušnje?

Ne, one so dobre, one so dobre.

Zakaj?

Vse ti lepo povejo, vse neki ti dobrega reču, pa so tukaj, pa da imajo otroci doma vse, da malo učiš, da pospravljajo z nami. To.

Aha, super.

Ja.

Super, hvala, Maja. Vidiš, da znaš veliko povedati o teh stvareh.

So Mozaik is helping her with everything? Maybe you can better communicate with them and it is easier to find solutions.

Yes. What are your experiences with social workers?

I want to tell you, that I am elderly and I am difficult between the youngest. So social give me money. I pay all the money. The social give me for example 400 euros and I pay all of them to my rent and to pay all of my bills. Maybe sometimes I pay 405 euros and this is. And they give to elderly small amound of money as a help. I pay from this small money, 170 euro I pay extra insurance. Why elderly pay this insurance. I don't have insurance completly. If I don't pay this I can't take any service of health in Slovenia. This is a big problem. After all this I use, I have 130 euros. This money, it is difficult to live in Slovenia with this money. I must go to Red Cross to take some kruh, I must go to Karitas. This is difficult for my age. But this the life in Slovenia, because it is small economic, not high as Germany as Belgium as…

And what are your experiences with the people who are social workers? For example I am studying social work and I will become social worker. What are your experiences with social workers as persons?

My studies?

No, here in Slovenia. Do they help you, are they nice?

No, no. I want to tell you about this. Filantropija made for me contract as a volunteer. When they signed it with Tamara and another guy who is working with volunteers, Viktor. They made contract and the social refuse it.

Okay.

Why? Because they take me some money as help to elderly. I feel young, I can work with them as social. And this time Red Cross made me contract as volunteer. I will teach women how to make »makramija«, I will teach somebody Arabic and I talk with them that I want money hand to hand. Because social refused any money to enter to my account at bank.

But filantropija you have good experince for example with Lea, she is social worker.

They don't made me any help. I worked with them a lot of hours and I helped them with I made a party for Happy birthday to filantropija and I helped a lot. But they don't give me any money or help.

Filantropija?

Ja.

So they are not helping you?

No.

So you don't have good experiences with social workers?

Yes, yes.

Okay.

When I go to Red Cross my son talked with Red Cross about my money and that I have a lot of experiences for handmade and that I can teach Arabic, roses, »macramia«, she knows a lot of things. They give the money of my account to the bank this is the big problem for me and social. I must live in Slovenia with 140 euros for the month, this is big problem.

Kdo vse je v tvoji socialni mreži? Kdo so tvoji prijatelji?

Hm?

Imaš veliko prijateljev?

Mhmm.

Ja, koliko približno?

Amm, (tišina).

Ti je to, da imaš recimo veliko prijateljev, kaj ti to predstavlja? Je to dobro, ni dobro, ti je všeč?

Nekaj.

Kaj?

Amm, neki so mi všeč, neki mi niso.

Se pravi, zelo različno?

Ja. Včasih je težje imeti prijatelja in je boljše, če si sam.

To ti je boljše, da si sama?

Ja.

Who is part of your social network like social group and what this means for you?

So in filantropija, so women crochet and in Red Cross women to make some handmade stuff. This is.

Okay. What do you think of when I say the word »community«? Who do you think is part of it?

I don't know this sentence.

The local community for example, like neighborhood. Do you think they have part in integration?

Amm, when I stay in Vrhnika, all my neighbor are elderly and can't speak English. I don't have any. But in Bežigrad in Hofer there are. But all of them are really nice when they see me. Dober dan, dober večer, this is. There are three old women, more then 80 years old. I help them bring the things to 4th floor, this is. All of them smile and say hvala.

So you think it is important?

Yes, yes. All of them when they see me smile and they say dober dan, kako si.

Kakšno imaš ti misel, če rečem lokalna skupnost? Na kaj pomisliš?

Amm.

Pomisliš na sosede, ne vem, koga še?

[tišina]

Ne veš? Recimo sosedje, ti, ki živijo v bližini tebe, to lahko predstavlja lokalno skupnost. Se ti zdi, da so oni pomemben del tvoje integracije ali ne?

Ne, ne.

Okej. Kaj se ti zdi, da vpliva na te stvari, ki si jih dala, da jih lahko dosežeš?

[tišina]

Hmm? Od česa je odvisno, da boš recimo znala slovenščino, imela prijatelje, imela dom, kjer boš lahko imela te stvari, od česa je to odvisno?

Slovenščina.

Ja, ampak od česa je to odvisno, a boš znala slovenščino, ali od koga je odvisno?

Ne vem, joj.

Od koga je to odvisno?

Hmm.

Je to odvisno od denarja, je to odvisno od tebe, a je to odvisno od vlade, a je to odvisno od moža?

Od mene.

To je vse od tebe odvisno?

Ja.

Okej, še od koga drugega ali samo od tebe?

Ne, samo od mene.

Who or what determinates if this categories can be achieved or not?

I don't know.

Who or for example what influence to this categories so that you reach them or not?

I reach to that I ask to friends.

From what it is depending if you will have friends or not have friends, if you have apartment or not?

I guess that I will wait for decision from government. I hope I will get it.

So it is government?

Yes and after two weeks, I hope they answer me with yes or no. This is my hope. And I try to

make a lot of friends. I have two and in Red Cross a have a lot of them and in filantropija, but you can't call anybody that this are my friends. To make friends you must be at similar station of your life. To be friends you need a lot of time for example 1 to 2 years to know how she is thinking, how you agree with her ideas. I maybe talk to her but she is not my friend.

Who can help you to reach this things?

Amm, filantropija, because I know all the people in filantropija. I talk with a lot of people, but all of them is perfect but not my best friends. Only two of them are best friends.

Kdo tebi pomaga, da dosežeš te stvari?

Sama.

Sama, kaj pa Maša (iz Mozaika)?

Ne.

Maša ti ne pomaga pri slovenščini, pa ti ni pomagala pri ostalih stvareh?

Pri slovenščini ja, ostalo sama.

Aha, ti je pomagala tudi kaj z družino?

Ja.

Se pravi, je tudi ona zelo pomembna?

Ja.

Si potrebovala kakšno podporo pri tem, da si dosegla te stvari?

Hmm.

Ali jo še vedno potrebuješ? Recimo to, kar z Mašo delata, se ti zdi, da ti to pomaga, da dosežeta te stvari?

Ne.

Kaj pa?

Mislim, vse pomaga, kar trebaš, na primer na CSD nekaj vložiš in dobiš, za Rdeči križ dobiš nekaj, za Zvezo prijateljev mladine nekaj dobiš takega.

Te stvari so ti pomembne, da ti jih nekdo pomaga s tabo jih narediti?

Mhm.

What support do you need?

Me, I have my best friend Jošt from filantropija. It is very sad because today it is his last day at filantropija. I don't see him in filantropija. He is my best friend from my family. We met in Palestina to make reports about Isreal attacks in 2013. And two years later he comes to Gaza and he stayed with my family. When I came to Slovenia I found him by myself in filantropija. He supports me all the time. He talks with me, I talk with him about everything in my life.

Is there anybody else who is also supporting you?

He is my family friend and he is as my son. All the time I love him as my son and he loves me as his mother. There is no problem with him. I talk with him about everything.

So he is the most important?

When I want any paper for document, doctor or anything I go and talk with Ognjen. He respects me and help with everything.

Also your son probably?

Ne, ne.

No? He is not supporting or helping you?

No, my son and daughter in law not.

What role did social workers play in the integration?

Social?

Social workers.

I don't see social workers in Slovenia. In filantropija there is Kaja and she is beautiful girl. She helps all the people in filantropija. Kaja and her friends at the university they talk with their professors about me and they invited me to faculty.

Yes, I was also there.

Yes, you know. And they ask me about difference about the social work between Slovenia and Palestine. I talked about law and situation in Palestine. There is no freedom in Palestine.

Okay, but what was the role of Slovenian social workers in your integration? Was there any role?

They don't help me about anything.

Maja, kakšno vlogo so imeli socialni delavci in delavke v tvoji integraciji? So ti pomagale ali ti niso pomagale?

Aha, tiste vloge?

Ne, kakšne, ne vem, so ti recimo pomagale socialne delavke, so zate pomembne, niso pomembne pri sami integraciji v tvoji situaciji?

Amm, vloge mi Maša izpolni. Mislim, da vložiš nekaj, da dobiš in ja to je to.

To je pomembno?

Ja.

Mhm, in to je edinkrat, da si imela neko tako pomoč?

Ja.

Drugih socialnih delavk niti ne?

Ne.

Okej, kako se ti je zdela sama ta delavnica? Kako ti je bil pogovor pa to, kar smo s

slikami delale?

Uredu.

Se ti zdi, da ti je kaj pomagalo videti stvari drugače ali boljše?

Ja.

Se ti je zdelo koristno?

U, ja.

How did you find this workshop? Did you like it with the pictures?

This workshop?

Yes.

It is very nice. We talk about some things, we talk about the problems in Slovenia, we try to find solution to this problem.

Do you think it is useful?

Yes, very useful.

So I would like to thank you for coming today. Hvala, ker si prišla. So This was the first thing. The next thing will be that you make 3 pictures.

There is another workshop?

Yes, but you will do it individually and I will let you know about the topics and details in like one month, when I analyse all this. I want to make three topics of which you will make pictures with your phone and after this if you will agree I would make an exhibititon of this pictures and yours at my faculty to show what is the problem, because they will not ask you or something.

Yeah.

Torej, danes smo to naredili. Čez nekje en mesec boste same naredile 3 slikice s telefonom na teme, ki jih bom pač določila, ko bom te stvari analizirala, in to boš sama naredila. Boš šla ven, recimo, pa boš slikala in mi boš te stvari potem pokazala in se bomo o tem pogovorile. Potem, če boš želela, in je tudi moja želja, da nekako te stvari in slike, ki jih boš naredila, 3 slike, pokažemo in razstavimo na fakulteti zato, da bodo ostali videli te stvari, ker drugače te ne vidijo, drugače te ne poznajo, drugače te ne slišijo in se mi zdi, da je to lahko en način, kako pač pokažeš, kako ti vidiš stvari v Sloveniji, kako se ti to zdi?

Jaa, zanimivo. Bom videla.

Slike boš individualno naredila in boš za njih imela en teden časa in jih boš lahko kadarkoli v tem času naredila. Na fakulteti pa lahko, če želiš, boš tudi ti prišla in bila zraven, lahko pa, če boš dovolila, se samo z neke obesijo in ti boš zraven nekaj napisala,

kaj recimo tista slika predstavlja.

Amm, ne.

Ne, tudi če bi bilo anonimno, da ne bi nihče vedel, da si ti to naredila, a to bi bilo v redu?

Ne vem.

Ne boš nič rabila iti na fakulteto ali pa karkoli. Te slike bodo razstavljene in bodo tebe predstavljale, da drugi vidijo, s kakšnimi izzivi se ti soočaš, katere stvari so tebi pomembne, ampak noben ne bo vedel, da si to ti. Samo sliko bodo lahko videli.

Bom videla.

Okej, do takrat je še veliko časa in se boš potem odločila.

Okej.

8.4 INTERVJU Z ŽENSKO S KOSOVA (2 leti v Sloveniji, J)

Na začetku sva se pogovarjali, kako je bilo v tujini, kjer je bila nazadnje. Nato sem ji razložila, kaj točno bova delali in zakaj sploh to dela ter za kakšen namen to delam. Vprašala sem tudi, ali se strinja, da snemam, in se je strinjala. Pojasnila sem tudi, da bo to anonimno in da bom posnetek izbrisala, ko ga bom prepisala. Med pogovorom sva veliko uporabljali tudi Googlov prevajalnik, saj vprašanj ni dobro razumela, zato sem jih sproti prevajala v albanščino, nekatere odgovore pa je tudi sama prevedla iz albanščine v slovenščino.

Kako izgleda tvoj dan?

Uredu.

Kaj delaš skozi dan?

Danes sem plačala stanovanje, ni bilo elektrike v stanovanje. Tudi, ko je sneg ni elektrike. Za hčerko sem segrela vodo in pripravila sem banano za hčerko.

Aha, se pravi hrano pripraviš za hčerko, banano ali karkoli?

Ja.

Kaj še delaš skozi dan?

Včasih sem tukaj na Mozaiku in kuham za moža in to je to.

Še kaj drugega?

To je to.

Kaj je najpomembnejše v dnevu?

Da pripravim hrano za hčerko.

To, da skrbiš za hčerko, to je najpomembnejše?

Ja, ja.

Še kaj drugega?

Ne, samo to.

Kdaj si prišla v Slovenijo?

Amm.

Koliko časa si v Sloveniji?

2 leti.

Se je kaj spremenilo od takrat, ko si prišla, pa do zdaj?

Ja, ja.

Kaj?

Razumem malo slovensko, razumem tukaj, sprehod, za hčerko zdravnik.

Še kaj drugega?

Tukaj na Mozaik pridem in se učim slovensko.

Se pravi, to se je spremenilo, da si več zunaj, to, da imaš hčerko, to se je tudi spremenilo.

Ja, res je.

Okej, misliš, da si integrirana v slovensko družbo?

Ja.

Zakaj?

Amm.

Lahko tudi napišeš, če ti bo lažje.

A lahko, super hvala.

Izvoli.

Ti si tista, ki mi je pomagala, da sem znala slovensko in si tudi moja prijateljica.

Se pravi jaz.

Ja.

Se pravi, da si se preko mene vključila v družbo?

Ja.

Okej. Še kako drugače?

Ne, samo tukaj XY. Nič drugega.

Aha, XY je tvoja prijateljica?

Ja, se tudi uči slovensko.

Aha, ona ti je tudi pomagala, da si se vključila?

Ja.

Okej. Se pravi, skupaj z njo si se vključila. Bi se še kako drugače rada vključila?

Ja, razumem. Tukaj si me predstavila mnogim ljudem, naučili smo se različnih načinov. Tudi, ko sem šla v Koper je bila to zame nova izkušnja, ki je prej nisem občutila samo s prijatelji.

Aha, to, da si se tukaj vključila, ti je pomagalo, da si se naučila novih stvari.

Ja, tudi Woop, ko smo bili je bilo super. Še enkrat bi šla. Tu sprehod.

Aha, tukaj, ko sva šli skupaj na sprehod. Se pravi, veliko novih stvari je bilo?

Ja, veliko.

Okej, greva naprej, boš prebrala ta del. Namen tega intervjuja danes je, da raziščem tvoje vsakdanje življenje, kaj so tvoje prioritete in predvsem kateri so po tvojem mnenju elementi uspešne integracije v družbo in aktivnega vključevanja. Pripravljenih imam 56 slik. Tvoja naloga je, da po pomembnosti izgradiš piramido oz. stolpec iz 6 elementov, ki se ti zdijo najpomembnejši za aktivno vključitev v našo družbo in ki so bili za tebe ključnega pomena. Za to bova porabili nekje 15 minut. Zraven je tudi prazen list, kamor lahko dopišeš kategorijo, ki je morda sama nisem omenila.

Okej, ja.

Tukaj so slike.

Okej.

Ti izbereš 6 slik, kaj je najpomembnejše za tvojo integracijo.

Okej.

Če kaj ni, lahko na listek napišeš.

Okej. Tole?

Karkoli izbereš, kaj je tebi najpomembnejše.

Ja, okej. Tukaj lahko nekaj napišem?

Ja, tukaj napišeš, če česa ni.

Aha, okej.

Si izbrala?

Ja.

Okej, zdaj prilepiš in narediš piramido. Tukaj je najpomembnejše in potem malo manj in potem tri malo manj.

Sem konec.

Okej, super. Zdaj mi boš pa tole malo predstavila.

Mhm.

Okej, kaj je to?

To je hčerka.

Ja, zakaj si to izbrala, zakaj je to najpomembnejše za tvojo integracijo?

Aha, ja. Hčerko sem izbrala, ker mi vsak dan daje motivacijo za življenje, energijo, vse lepo kar obstaja zame je to hčerka.

Okej, zakaj je to pomembno za integracijo?

To pomembno.

Zakaj za tvojo integracijo?

Aha, ja tole.

Aha, ker te ona motivira.

Ja.

Da greš ven ...

Ja, ja. Hčerka me motivira, hčerka energija.

Okej, naprej, druga slika, kaj to pomeni?

Hiša.

Okej, kaj hiša, zakaj si to izbrala?

Atmosfera, velika hiša, veliko ljudi.

Okej, všeč ti je velika hiša, ker je veliko ljudi, atmosfera.

Ja.

Se pravi, to, da bi imela tako hišo, bi ti bilo super?

Ja.

Okej, gremo naprej.

Naprej.

Kaj je to, kaj to predstavlja?

Jaz, mož, hčerka in sin, ki si ga želim.

Še enega fanta bi?

Ja.

Okej, zakaj si to sliko izbrala?

Ja, veliko.

Zakaj je to zate pomembno?

Pomembno, neznam. Lahko vidim, da je družina vesela.

Aha, vesela družina. Zakaj je to za integracijo pomembno?

Vidim se tako srečno, kot je ta fotografija.

Aha, se pravi, to predstavlja srečo?

Ja.

To prikazuje ta slika, da je to pomembno pri integraciji? Se pravi, če si ti srečna, da je tukaj, potem vse lažje?

Ja, ja tako.

Samo, da preverim [prevedla sem še enkrat v albanščino]

Ja.

Če si srečna, se je lažje potem vključevati?

Ja, ja.

Okej, naprej.

Ja, naprej. Hčerka velika, kolo, plaža, jaz, mož in dojenček, veliko ne stresno.

To prikazuje družino. Zakaj?

Da grem tja na dopust.

Se pravi počitnice.

Ja.

Da greš na dopust?

Ja tako, kjer lahko preživiš nepozabne počitnice.

Okej, super. Naslednja slika.

Naprej, stanovanje. V stavbi z več nadstropji mislim, da je boljše, ker so stanovanja s prostorom, kjer se hčerka lahko igra in ima prostor.

Aha, ima več prostora potem.

Ja.

Se pravi, tudi ti želiš potem večje stanovanje?

Ja.

Še kaj drugega?

Ne.

Okej, kaj ta slika pomeni?

Organizacija. Jaz, ti, Katja…

Se pravi, organizacijo ti predstavlja to tukaj, Mozaik?

Ja.

Zakaj si to izbrala, zakaj ti je to pomembno?

Tukaj bom naredila organizacijo, ko bo hčerka stara eno leto, ja.

Ne razumem čisto dobro. Ti svojo organizacijo?

Ja. Happy birthday hčerka, ko bo eno leto.

To je zabava. Kaj ima to povezavo s tem? Kaj to pomeni?

Aha.

Kaj to pomeni in zakaj si to izbrala?

Organizacija. Hmm.

Kaj ta slika predstavlja?

Slika predstavlja organizacijo.

Kakšno organizacijo?

Ne vem.

Zakaj si to izbrala? Zakaj ta slika?

Samo organizacija, ko bo hčerka stara 1 leto tukaj.

Okej. Mislim, da se ne razumeva dobro. Nekaj je zabava za eno leto, ampak to ni organizacija. Kaj slika predstavlja sploh, kaj je to?

Ne vem.

Zakaj ta slika, zakaj si to izbrala?

Kaj pomeni nevladna?

Nevladna organizacija je na primer Mozaik. Ali ta slika predstavlja Mozaik?

Ja.

Okej, ja, to te sprašujem. Zakaj je Mozaik pomemben?

Mozaik pomemben, ker se jaz učim slovensko tukaj, učim za otroka za v vrtec, Mozaik uči humana.

Aha, da pomaga?

Ja, da pomaga. To je to.

Torej, pri slikah ti je manjkala hčerka, zato si jo sama dodala?

Ja tako.

Te stvari, kako vplivajo na tvoje življenje?

Aha, sprememba v mojem življenju.

Ja, kaj še? Še kaj?

Ne.

Okej, kako stanovanje vpliva na tvoje življenje?

Stanovanje ni veliko. Aha, če ni veliko prostora nimaš kam dati stvari, hčerka ne more biti na tleh in se igrati, z možem se več kregava… Če je stanovanje malo kam naj grem?

Se pravi, je malo prostora, več se kregata.

Ja, ja, nimam vode včasih, nimam elektrike.

Ampak te stvari zdaj imaš ali ne?

Ja, imam.

Okej, kako na tvoje življenje vpliva hčerka?

Veliko, srečno. Super.

Ja?

Malo stresno, ampak ni problem, je dojenček.

Okej, se ti zdi integracija pomembna?

Ja, zelo.

Zakaj?

Ker v življenju srečujemo različne ljudi, s katerimi se morda ne ujamem in zato potrebujem organizacijo.

Se pravi, organizacija je pomembna za integracijo?

Ja.

Okej, zakaj? Zakaj je organizacija pomembna?

Ja, če imaš en problem za stanovanje na primer, za hčerko zdravnik, jaz neznam govoriti slovensko..

Je lažje, če ti nekdo pomaga prevajati?

Ja.

Okej, kaj od tega je največji izziv doseči, od teh slik tukaj? Kaj je najtežje?

Amm, hiša.

Zakaj?

Tukaj v Sloveniji niso dobre plače, samo eno plačo imava, ker samo mož dela. Ja.

In si ne moreš tega privoščiti, ni denarja za to?

Ne, ni denarja.

Okej, kaj si predstavljaš, ko rečem besedo družina? Kaj si predstavljaš?

Počutim se srečno, ker imam sem lahko mama in spet, ko bom imela otroka bo to sreča.

Se pravi, si želiš še enega otroka?

Ja, ja.

Kakšne izkušnje imaš s socialnimi delavkami?

Aha, veliko, dobre izkušnje.

Ja? S socialnimi delavkami?

Ja.

Veš, kdo je socialna delavka?

Am..

Jaz bom socialna delavka, Kaja socialna delavka, CSD, center social, tam tudi delajo socialni delavci in delavke. Kakšne so tvoje izkušnje?

Veliko uredu, uredu.

Zakaj?

Učim se slovensko, zdravnik zob so mi urejale. Dobre izkušnje.

Okej, kdo predstavlja tvojo socialno mrežo?

Leja, Kaja, Katarina.

Okej, se pravi organizacija Mozaik. Še kdo?

Ne, samo Mozaik.

Okej, prijatelji?

Ne.

Okej, je to zate pomembno?

Ja, ja.

Zakaj pomembno?

Ne vem.

Kaj razumeš pod pojmom skupnost? Kaj ti to predstavlja?

Uredu.

Če rečem to besedo, kaj ti to predstavlja, na kaj pomisliš?

Težko vprašanje.

Kaj je zate skupnost?

Hmm.

Je to slovenska, je to albanska skupnost? Kdo je to zate?

Ne znam.

Kdo je zate skupnost?

Albanska skupnost.

To je zate skupnost?

Ja, Albanci.

So oni pomembni za tvojo integracijo?

Ja, ja integracija. Ja.

Zakaj?

Govorim albansko, razumem, ista tradicija.

Okej, ista tradicija, razumeš jezik. Kako ti lahko oni pomagajo pri slovenski integraciji?

Aha, pri slovenski integracija.

Kakšno vlogo imajo oni pri tvoji integraciji v Sloveniji? So oni pomembni?

Ja, ko grem do zdravnika, na tržnico me bodo počakali, čeprav ne znam slovensko jim to ni problem.

To govoriš za Slovence? Te bodo počakali, ti pomagali?

Ja, ja.

Okej, te stvari, ki si jih prilepila, na kakšen način jih lahko dosežeš?

Samo delaš, samo delaš.

Si že kaj dosegla od tega?

Ja, hiša, stanovanje.

To bi rada dosegla?

Ja.

Kako, se pravi, da boš delala?

Ja, tako.

Kaj vse vpliva na določeno sliko, kategorijo?

Hiša.

Kaj vpliva na hišo?

Hmm.

Ne vem, je to denar?

Ne, denar vpliva na stanovanje.

Okej, kaj še vpliva na ostale stvari? Kaj vpliva na organizacijo?

Stanovanje, ja.

Od koga ali česa je odvisno, če dosežeš to, kar je na sliki?

Aha, ja. Od moža, od njega ja.

Še od koga drugega?

Od mene, hčerke, stanovanja, vrtec, služba, ki je zdaj nimam še.

Kdo ti lahko pri tem pomaga?

Ti.

Okej, jaz kot organizacija. Še kdo?

Služba, da čistim.

Organizacija ti največ lahko pomaga za te stvari?

Ja.

Okej, kakšno podporo potrebuješ pri tem?

Samo delo.

Se pravi denar?

Ja, denar.

Okej. Kakšno vlogo imajo pri tem socialne delavke?

Aha. Nepomembno.

Aha, nimajo veze. Zakaj?

Kaj je socialna delavka?

Tisti, ki delajo na Center za social.

Ne vem.

Otroški dodatek, recimo, ni pomemben?

Ja, pomembno. Haha to je zelo pomembno.

Socialna delavka je na Centru za socialno delo.

Ja, tukaj na Mozaiku tudi pomembna.

Okej, kako se ti je zdela delavnica s slikami?

Uredu.

Ti je bilo zanimivo?

Ja, aha. Zelo dobri pogledi, ki so doseženi s trdim delom in predanostjo.

Aha, se pravi s tvojim delom, da dosežeš te stvari?

Ja, ja. Jaz, mož.

Se ti zdi ta delavnica poučna?

Ja.

Zakaj? In uporabno?

Za mojo prihodnost.

Aha, se ti zdi dobro, da to vidiš?

Ja.

Okej, hvala za odgovore.

Na koncu sem še v klepetu razložila glede razstave na fakulteti. Strinjala se je, da obesim tudi njen izdelek.

8.5 INTERVJU Z ŽENSKO S KOSOVA (4,5 leta v Sloveniji)

Na začetku sem povedala, da bo pogovor anonimen in da lahko pove, karkoli želi. Vprašala sem tudi, ali se strinja s tem, da snemam pogovor, in pojasnila, da bom posnetek izbrisala, ko ga pretipkam in analiziram. Razložila sem tudi, zakaj to delam in da bo to del moje diplomske naloge. Na kratko sem tudi razložila, da bova delali s slikami. Pogovarjali sva se prek Googlovega prevajalnika, saj še ne razume slovensko, jaz pa ne albansko.

Kako izgleda tvoj dan?

Danes tukaj ali na sploh?

Karkoli želiš, lahko včeraj, lahko danes. Kaj si delala včeraj, na primer? Tukaj napišeš v albanščini, da bo lažje.

Amm, ne razumem dobro.

Karkoli si delala na primer včeraj, od jutra do večera.

Aha, samo malo.

Ja, kar počasi. Opišeš neki običajen dan, kar se spomniš.

Moj dan je običajen kot za vsaka dobro žensko, da sem z družino, da se spomnim na svojega sina.

Ja, okej, ampak kaj konkretno delaš v dnevu?

Čistim doma…

Ja, no, vidiš. Te stvari napiši.

Sina peljem in poberem iz vrtca, da pripravim hrano, da se učim malo slovenščino, da sem s svojo družino.

Kaj pa vmes, še kaj skuhaš, pospraviš?

Ja, ja, seveda.

Te stvari kar napiši. Kako pa izgleda od jutra do večera?

Naslednji dan po navadi peljem sina v vrtec, pridem se učit slovenski jezik, končam pouk, grem nazaj domov, zadovoljna sem z družino, grem po sina iz vrtca, za tem pride mož iz službe in smo vsi skupaj. Skupaj tudi večerjamo itd. Dobro?

Ja, super. Glej, to ni test. Karkoli boš napisala, bo super in bo zelo veliko pomenilo. Ja?

Okej super.

Super, se pravi, zelo veliko si s sinom?

Ja.

Aha, super. Je zdaj v vrtcu?

Ja.

Kaj pa je najpomembnejše opravilo v dnevu?

Biti vesela pri učenju slovenskega jezika in to, da sem s sinom.

Aha, super. Se pravi, slovenščina in sin, to ti je najpomembnejše?

Ja.

Koliko časa si zdaj v Sloveniji?

4,5 leta.

Aha. Od takrat, ko si prišla v Slovenijo, pa do danes, se je kaj spremenilo?

Aaaa. Veliko stvari se je spremenilo, tako kot življenje in kultura, mi, kot vsaka država, imamo svojo tradicijo, svoje zakone, ki pa se razlikujejo od enega do drugega.

Aha, se pravi življenje, kultura.

Ja, albanski, druga kultura tukaj.

Ti je bilo težko, ko si prišla sem?

Uredu je bilo.

Si se lahko privadila novega življenja?

Dobro, dobro.

Kako si pa se vključila v družbo?

Kompani (družba) je to Mozaik ali kaj?

Slovenski sistem, recimo.

Jaz mislim, družina, Mozaik.

Glede na to, da si tukaj že toliko časa, kako je to potekalo?

Aha. Okej, okej.

Misliš, da si vključena?

Ja, ja.

Torej ja, kako si se vključila?

Ja, razumem. Slovenski družbi sem se pridružila zelo pozno, ker nikomur nisem povedala. Dokler se nisem včlanila v Društvo Mozaik in spoznala veliko ljudi ter se veliko naučila.

Mhm, okej.

Drugače pa samo doma.

Si tudi kaj delala?

Ne, ne.

Nikoli?

Ne, samo Kosovo, a tukaj ne.

Se pravi samo doma, notri, TV.

Ja TV.

In sin in to je to?

Telefon.

Si šla malo ven?

Sin je bil še majhen. Zdaj gre v vrtec.

Aha, je bil še majhen.

Malo strah država. Druga država. Ne govoriš slovenski dobro.

Namen tega intervjuja danes je, da raziščem tvoje vsakdanje življenje, kaj so tvoje prioritete in predvsem kateri so po tvojem mnenju elementi uspešne integracije v družbo in aktivnega vključevanja. Pripravljenih imam 56 slik. Tvoja naloga je, da po pomembnosti izgradiš piramido oz. stolpec iz 6 elementov, ki se ti zdijo najpomembnejši za aktivno vključitev v našo družbo in ki so bili za tebe ključnega pomena. Za to bova porabili nekje 15 minut. Zraven je tudi prazen list, kamor lahko dopišeš kategorijo, ki je

morda sama nisem omenila.

Slika, je foto po albanski.

Se pravi, moje vprašanje je, kaj ti predstavlja največjo prioriteto pri integraciji? Okej?

Okej.

Torej integracija pomeni vključitev v družbo.

Ja.

Tako izgleda piramida (pokažem sliko). In boš spodaj dala tri, potem dve in zgoraj eno sliko. Okej?

Okej.

Zgoraj je najpomembnejše. Potem malo manj in potem najmanj, ampak še vedno pomembno.

Aha.

Boš napisala vprašanje, ki ga imaš?

Ja.

Lahko napišeš, če imaš vprašanje ali pa če česa ne razumeš.

Katere slike uporabim, bom kaj slikala?

Se pravi slike tukaj in tam [pokažem na polico in mizo].

Aaaa. Okej.

In ti jih izbereš 6. Kaj ti je bilo najpomembnejše za integracijo? Za tvojo integracijo.

Okej.

Ja, pogledaš in sama izbereš.

Ena (pokaže na eno izmed slik).

Ja, kar vzameš in jih daš na mizo. Na koncu jih boš pa prilepila in predstavila.

Ne bom drugo.

Ja, izbereš, karkoli želiš. In potem prilepiš tudi, kakor si želiš. Lahko najprej izbereš in potem nalepiš.

Okej, dobro.

Lahko najprej izbereš vse slike in potem delaš piramido ali pa obratno. Kakor želiš.

Okej.

Tudi tukaj so slike in lahko vse pogledaš.

Ja, fakultet ne?

Odvisno, kaj ti slika predstavlja. Če ni stvari, je tukaj listek in tukaj lahko napišeš, če slike ni.

Ta (pokaže na sliko).

Ja, še tri manjkajo.

Okej, okej.

Izbereš karkoli in potem boš povedala, kaj to predstavlja.

Aha, okej.

Še ena ti manjka.

Aha.

To je vse na izbiro.

Tako, to je to.

In sedaj nalepiš, kot želiš, da bo piramida. To je to, tako da se lahko tudi nazaj usedeš, ker bova potem nadaljevali z vprašanji.

To je ena (pokaže na prvo).

Super.

Dobro?

Kot želiš, vse je super. Jaz tega ne ocenjujem. To ni šola, haha. Vse, kar narediš, je super.

[smeh], okej.

Potem imaš dve, ki sta malo manj pomembni, ampak vseeno pomembni.

Otrok, samo mislim o otroku.

Ja, glej, tudi to ti je pomembno.

Velika slika.

Ja, lahko so tudi malo druga čez drugo.

[smeh], okej. To je organizacija. Dobro. Socialna ena za kosovski. A na kosovski nemam.

Ja?

Ja.

Okej, super.

Izbira katastrofa.

Ne, ne, super je. Res je super. Si zadovoljna, je to to?

Ja. To je to.

Okej, s katero sliko bova začeli?

Ena.

Z najvišjo, najpomembnejšo. Velja. Kaj predstavljajo slike in zakaj si jih izbrala?

Fotografija številka ena predstavlja družino, kot bi morala biti enotna.

Okej, zakaj je to najpomembnejša stvar pri integraciji?

Po moje je na prvem mestu družina, potem pa drugi. Ko nimaš družine, nimaš nič.

Okej, super, super. Naprej.

Druga slika je za integracijo, da brez učenja katerega koli jezika tam, kjer živiš, ne moreš nič doseči, ker je jezik pomemben za vsako državo, čeprav je malo težko za tiste, ki pridejo sem, vendar vidim, da ko ni komunikacije, ne vem, če lahko kaj dosežeš. To je to.

Mhm. Je zelo težko, če ne govoriš slovensko, ne?

Ja.

Se pravi, to predstavlja slovenščino?

Ja.

Okej.

Zdaj to. Škola, al kaj je šola za otroke?

Osnovna šola ali vrtec?

Ja vrtec.

Okej, super. Izvoli. Kaj predstavlja in zakaj si to izbrala, zakaj je pomembno.

Zdaj je na vrsti šola, sina pošiljam v vrtec, vendar vidim, da se je uspel naučiti jezika, se predstaviti otrokom, se približati ljudem, biti samozavesten, razumeti stvari, ki se dogajajo okoli tebe. Brez šole ni vključevanja v nobeno sfero življenja.

Mhm, za sina predvsem. Se pravi, če sin dobro, tudi ti potem dobro?

Ja.

Ti zelo veliko pomeni, da je on dobro?

Ja, super, super.

To ti predstavlja, da se tudi ti na ta način vključiš, ker je on okej?

Ja, ja.

Okej, naslednja.

Okej.

Kje bova začeli?

Tu.

Okej, kaj ti to predstavlja?

Ja, ne vem, nekaj za delati [smeh].

Ja, ne vem, kaj si ti predstavljaš pod to sliko? Ti si izbrala to sliko, kaj tebi to predstavlja, kaj to predstavlja za tvojo integracijo?

Ja, razumem. Socialno. Kulturno, delo. Ta fotografija mi je dala vtis integracije v družbo, kako bi morali delati, da nekaj dosežemo v življenju, kulturo države, poznamo vaše vrednote in nimamo težav z integracijo v različnih združenjih, kjer mislim, da je dobro za naše življenje.

Je to zate pomembno?

Ja.

Je bilo pomembo pri tvoji integraciji?

Ja.

Se pravi, da si razumela kulturo nove države? Predstavlja ta slika tvojo integracijo? Se pravi, da ti je pomembno, da razumeš naše vrednote in kulturo, da se lahko integriraš, in je to bilo pri tebi pomembno?

Ja.

Sem prav razumela to, kar si želela napisati?

Ja, ja.

Vprašam.

Ja, dobro, dobro.

Okej, naslednja slika.

Center za socialno delo.

Okej, CSD.

Ta fotografija pomeni za nas, ki pridemo živeti sem v slovensko državo, za ljudi v stiski, ki niso integrirani ali ne zaposleni, ki ti z eno besedo pomagajo na vsakem koraku. To je odrešitev za ljudi, ki malo po malo odpirajo vrata v to državo in ki nimajo.

Se pravi, ti je CSD veliko pomagal, da ti je bilo tukaj lažje?

Ja.

CSD ti predstavlja predvsem z vidika denarja?

Ja, pa vrata so pomagali.

Aha, si dobila izredno denarno pomoč?

Ja.

In to ti je zelo pomagalo?

Mogoče za človek.

Aha, da gre lažje čez mesec.

Ja in pomoč za šolo, hišo…

To ti zelo veliko pomeni?

Organizacija Mozaik tudi za tukaj slovensko.

Ti ta slika predstavlja samo CSD ali še katero drugo organizacijo?

Samo to.

Okej, in zdaj zadnja slika.

Ajj, ja. Sonce.

Aha, kar napiši, ja.

Konec slika, dobro. Ta fotografija je malo zabavna za vsakogar. Vsakogar, ki želi preživeti prosti čas, nakupovati, hoditi, teči, uporabljati kolo, všeč so mi tudi vsi, še posebej z družino. Ko ima odmor, grem ven z njim, on se vozi s kolesom. Zelo rada se igram z otroki na sploh.

Mhm, okej. Se pravi, kaj pa slika predstavlja? Vse dejavnosti?

Slika predstavlja prosti čas. Samo družino, različne stvari, kolo, teči.

Mhm, okej.

Kuža…

Bi želela še kaj dodati v zvezi s temi slikami?

Ne

To je to?

Ja.

Ali je med slikami kaj manjkalo, bi kaj dodala?

Ne

Vse si našla?

Ja, uredu, uredu.

Kako vse to, kar je na slikah, zdaj vpliva na tvoje življenje?

Opis osebe v tuji državi. Brez teh stvari ne vem, če je kakšen pomen.

Aha, se ti zdi zelo pomembno?

Ja.

Se ti zdi integracija pomembna?

Ja, zelo.

Zakaj je integracija pomembna?

Če razmišljate o življenju, delu, izobraževanju, se moramo integrirati v vse sfere družbe v tej državi.

Ja, res je. Katerega od teh elementov (slik), se ti zdi, je najtežje doseči in zakaj?

Amm, jezik.

Jezik?

Ja.

To je najtežje?

Ja.

Da ga znaš dovolj dobro?

Ja, malo težko.

Da ga znaš dovolj dobro, da ga zunaj uporabljaš.

Ja, malo težko. Veliko je.

Kaj zate predstavlja družina? Kdo je družina zate.

Beseda družina.

Ja, kaj ti pomeni beseda družina? In kdo je zate družina?

Ja, ja. Beseda družina ima zelo velik pomen v življenju, brez njenega ustvarjanja v hipu ne boste dosegli ničesar v življenju.

Aha, super.

Vsak človek, razumeš ne.

Kdo je zate družina?

Mož in sin. Tukaj mož, sin.

In to ti predstavlja družino?

Ja, družina drugi živi Kosovo. Moja družina, družina moža.

So tudi oni zate družina?

Ja, ja.

Ali samo ti, mož in sin?

Kosovo živimo skupaj družina moža.

Aha, in ti tudi to predstavlja družino?

Ja. A tu samo mož in sin.

Okej, kakšne so tvoje izkušnje s socialnimi delavci?

Malo izkušenj.

Okej, ampak kakšne so bile? So bile dobre, slabe, zakaj?

Malo dobro.

Tukaj na CSD-ju, recimo, dela socialni delavec.

Ja, dobro, dobro.

Okej, mogoče, če res napišeš, kaj so tvoje izkušnje. Tudi Kaja iz Društva Mozaik je na primer socialna delavka.

Kaja veliko pomaga ja.

Kakšne so tvoje izkušnje?

Ja, samo malo.

Ja, kar počasi.

CSD nam kot družina zelo pomaga, saj ko pride ogenj po človeka, nam po svojih zmožnostih zelo pomaga in smo zelo hvaležni.

Aha, okej. Kaj pa recimo Kaja, ki si jo prej omenila?

Zelo pomaga ja.

Aha, boš to tudi napisala.

Kaja zelo nam pomaga kot pomoč v družini, pa tudi tukaj v šoli mozaika, možu pa nam želi pomagati v vseh pogledih. Ja.

Mhm, super. Se pravi same dobre izkušnje?

Mhm, ja.

Kdo vse je vključen v tvojo socialno mrežo (prijatelji) in kaj ti to predstavlja?

Moža imam. Večinoma jaz sama, ko imam prosti čas, ker je to sredstvo komunikacije, izguba časa.

Se pravi, večinoma si samo ti?

Ja, moža manj.

Se pravi, pa mož?

Ja.

Kaj pa kakšni prijatelji? Imaš kakšne prijatelje, ljudi, ki jih poznaš v Ljubljani, da greš lahko z njimi na kavo ali na sprehod?

Aha, zelo malo. Tudi malo Kosovo.

Kaj pa tukaj konkretno?

Malo. Poznati zelo malo ljudi.

Ti je kdaj težko, ker imaš malo ljudi okoli sebe?

Zelo težko.

Kaj pa razumeš pod pojmom skupnost? Se ti zdi, da ima skupnost kakšno vlogo pri integraciji?

Ja, mislim, da obstaja veliko različnih skupnosti, odvisno od tega, od kod prihajajo.

Ja, ampak v tvojem primeru.

Hm, komuniteta.

Je pri tebi imela kosovska skupnost kakšno vlogo pri tvoji integraciji?

Ne

Zakaj ne?

Ne, mislim, da priseljevanja nima vsaka država in to nima povezave potem v novi državi.

Aha, da je potem težje, če bi bila samo tam znotraj potem?

Ja, kosovo živijo, srbsko.

Mhm, ampak ni v redu, če si samo znotraj skupnosti, ker potem ne moreš v slovensko družbo?

Slovensko ne živi na Kosovu.

Ja, ja, če bi bila znotraj kosovske skupnosti, se ne bi mogla v slovensko družbo vključiti?

Ja, ni problema.

Na kakšen način se te stvari, ki so na slikah, doseže?

Mislim, da samo z delom.

Še kaj drugega?

Ja in varnostjo.

Aha, varnost v kakšnem smislu?

Siguri, hm.

Je to ekonomska varnost ali to, da se dobro počutiš v državi?

Ja, ta druga.

Da se dobro počutiš?

Ja.

Okej. Kako si ti dosegla te stvari?

Pomoč.

Kdo ti pri teh stvareh lahko pomaga?

S pomočjo družine in prijateljev.

Aha. Kaj vse vpliva na te kategorije (slike)? Kaj vse vpliva na jezik, družino, CSD, prosti čas, šolo, kulturo?

Samo družina.

Ne, kaj vse vpliva na jezik, družino, CSD, prosti čas, šolo, kulturo? Kaj vse vpliva na te stvari?

Hmm.

Je težko vprašanje?

Ja.

Kaj recimo vpliva na jezik? Lahko tudi na splošno poveš, kaj vse vpliva na vse te stvari, če ne želiš specifično. Kaj vse vpliva na njih, da jih lahko dosežeš?

Najprej brez jezika se ne moreš integrirati, brez njega nimaš družine, nimaš pomoči od nekoga, službe in še marsikaj.

Aha, ja. Se pravi, s temi stvarmi so potem povezane stvari naprej?

Ja.

Če ni tega, potem ni ostalih stvari naprej. Ni služba, ni šola …

Ja, ja.

Aha, okej, okej. Od koga ali česa je odvisno, ali se stvari, ki jih slike predstavljajo, lahko dosežejo ali ne?

Samo delo.

Se pravi od tvojega dela?

Ja. Mhm.

Je to odvisno od tvojega dela ali dela še koga drugega?

Malo dela, malo je odvisno od mojega dela ali zanimanja, malo je odvisno od pomoči drugih.

Pomoči drugih. Koga misliš z drugimi. Kdo so drugi?

Kolega, družina.

Še kdo drug.

Ne.

To je to?

Ja.

Kdo vse ti je in ti še pomaga pri teh stvareh in integraciji?

Aha, najpomembnejša mi je družina, zdaj šola, socialni centri, služba itd., tudi mozaik.

Okej, kakšno podporo si potrebovala ali pa jo še vedno potrebuješ pri doseganju teh stvari, ki so na slikah?

Mhm, nekaj sem dosegla, nekaj ne, a verjamem, da bo s časom vse narejeno, kot mislim.

Okej, kakšno podporo potrebuješ pri tem? Razumeš?

Ja, ja.

Ne vem, recimo družina, organizacije … Kaj, kakšno podporo, v kakšnem smislu?

Potrebujem veliko znanja v vsakem delu oziroma na vsakem področju, ki ga ponuja življenje, kako priti do tega v življenju.

Mhm, okej. Kakšno pomoč potrebuješ pri tem? Kdo ti lahko tukaj pomaga?

Mhm, družina, organizacije, šola.

Se pravi, si želiš vso to podporo, da bi ti pomagali?

Ja.

Mhm, kakšno vlogo imajo pri tem socialne delavke?

Zelo pomembno.

V kakšnem smislu?

Za pomoč. Mislim v smislu konkretne pomoči in ne vtikanja v družbo.

Konkretna pomoč in da ti pomagajo takrat, ko to potrebuješ?

Ja, da ti odobrijo socialno pomoč.

Aha, še kaj drugega? Če imaš vprašanje glede dokumentov, da jih lahko vprašaš?

Ja, tako.

Aha, okej. Kako se ti je zdela delavnica in pogovor? Se ti zdi, da je koristno in uporabno?

Ja zelo.

Ja? Ti je bilo všeč?

Ja, zelo. Razumeš dobro. Malo težko, ampak dobro, dobro.

Se ti zdi uporabno, da to narediš na tak način in vidiš širšo sliko?

Ja.

Hvala za pogovor.

Hvala za tebe.

To je bila prva stvar, še sledita dve.

Oo, okej.

Naslednja stvar bo, da bom jaz ta pogovor analizirala in izbrala teme, ki so se pojavile notri. Potem pa boš naredila tri slike s telefonom na teme, ki jih bom naknadno sporočila. Za to, da boš naredila slike, boš imela en teden časa. To bo verjetno v maju in potem boš povedala, kaj ti slike predstavljajo in zakaj si jih izbrala.

Aha, okej.

To malo traja. 7 žensk vas bo. In slike boš sama, karkoli.

Ulice…

Ja, jaz bom povedala teme in ti boš nekaj, kar te spominja na družino, na primer.

Aha, okej.

Ne vem še, kaj bodo teme, ampak bodo tri.

Okej, okej.

Potem pa oktobra bi jaz na moji fakulteti naredila razstavo vaših slik in kaj vam te slike predstavljajo, da izpostavim vaš glas in da drugi vidijo, s kakšnimi izzivi se soočate pri integraciji v Sloveniji, če se boš s tem strinjala, seveda.

Ne vem, moram moža vprašati.

Glej, te slike bodo anonimne.

Okej.

Okej, super. Do takrat je še dolgo, boš še razmislila. Ampak bo anonimno.

Okej.

Ja, hvala. Sva zaključili. Hvala, ker si si vzela čas in prišla.

Ja, ni problema.

8.6 INTERVJU Z ŽENSKO S KOSOVA (2 leti v Sloveniji, N)

Na začetku sem razložila, o čem bo tekel današnji pogovor in kako bo potekal, ter povedala, da bo vse, kar delam, anonimno. Vprašala sem tudi, ali dovoli, da snemam, in je privolila. Razložila sem tudi, da bom posnetek izbrisala, ko ga bom prepisala in analizirala. Predstavila sem tematiko raziskovanja in za kakšen namen bom to uporabila.
Dogovorili sva se, da bo pogovor potekal v angleščini in da ima na voljo Googlov prevajalnik, če bo potrebovala kakšen prevod.

So tell me a bit about your day.

One day for here or what?

Your usual day, for example Friday or you can describe Monday.

I will tell. I wake up when my son woke up, I brush my teeth. Then I made breakfast for him and I drink coffee or water and eat something. Then I do my homework.

A, homework for Slovenian course?

No, no. Homework, I don't know how to say, cleaning.

Aha, cleaning.

Yes, I put him to sleep and then we go out. Maybe in market or just to walk. Amm. We came back at home, I made dinner for us and my husband. Then my husband came eating dinner. Amm.. If he can we go out a bit.

Okay.

If he can't we stay at home. Then I put my son to sleep and we drink tee.

With your husband?

Yes.

Aha.

Or something that we want to drink.

Okay.

Then sleep.

Okay. So this is your typical day?

Yes.

Okay, great. And what is the most important thing of the day?

Thing?

Yes (I put in Google Translate the question).

My son.

Yes?

Yes, of course. Amm, to take care of him.

Aaa, okay skrbeti za sina, taking care of him. This is the most important thing for you?

Yes.

Okay. When did you come to Slovenia?

2 years ago.

What changed from 2 years ago till now? What changed?

I am mother now.

Okay, yes this is important change, yes.

I am just, I am lonely here. That is not very good for me. Amm, because when you are lonely you, you think much, more much. So that is not good. Amm, something else?

That is it?

Amm, yes.

If there is anything you don't know the word or something you can always write here in computer, like no problem. Okay, so how did you integrate into society here in Slovenia?

(Tišina).

Okay, do you think you are included in the society?

A little bit.

Okay.

I don't think that much, not much.

But for this little part.

Here people are not like us. They are more different.

For example?

For example, your culture it is not the same us culture. Amm.

Okay, so the culture is different. Okay.

People are different.

In which way?

Am, they are not like us, I don't know how to say this. But you are not like us. We are more nervous then you are.

Nervous okay.

Yes, so for example, when someone sees my son they say živjo, zdravo, kako si, speak with him. In Albania not. Maybe someone yes but not everyone. So that is one.

Okay.

They speak, I don't know how to say. They speak, can I use translator?

Yes. Aha, tiho.

Yes. We speak like aaa.

[laugh] Okay.

Yes, we don't speak tiho at all.

Okay.

Yes and here people that are nervous. I was with upravna enoto and I was very disappointed.

Okay.

Yes, so when I see them, I say not all people are like they.

And this little part that you said that you are included.

Included?

Integrated into Slovenian society.

Mhm.

How did you manage to integrate this little bit?

To go out maybe, to see places, people. This way.

Okay, so this helped you?

Yes.

And how would you like to integrate?

How?

Yes.

I don't know.

What are the other ways that you can integrate?

I don't know.

Because you said that you are lonely. So probably to meet other people more.

Yes, maybe if a work, is important. Maybe for this.

Okay, so that you would work?

Yes.

Okay so now I will explain a little bit for the part of workshop. The purpose of the interview is to explore your daily life, what are your priorities and, above all, what do you think are the elements of successful social integration and active inclusion. I have many pictures ready. Your task is to build a pyramid or column of the 6 elements that you consider most important for active integration into our society and which were the most important for you. You will spend about 15 minutes on this. There is also a blank sheet where you can add a category that I may not have mentioned.

Okay.

The pictures are here and here (I show in the table). My question is what was, is this

most important thing for your integration. So you need to choose 6 pictures. If there is something you would like and is not on the picture

I will write yes.

Here is the paper and you will write. And then you will stick it here as a pyramid like this.

Yes, I understand what are you saying.

Okay, so you can start now.

I think all are.

Yes, but choose the ones that are the most important for you.

What is this?

So it is written non-governmental organization. Nevladna organizacija.

I don't know what this is.

It is like Mozaik, filantropija that are not from government. But it is up to you what do you imagine by the photo. You have six?

Yes.

Okay, now you go here and stick them on the paper here.

The most important is here on the top?

Yes, and then you have two and three.

I think it is so.

Yeah, and you stick it on the paper. They can also cover each other, especially the lower ones because they are bigger.

Yes.

You finished?

Yes.

Okay, so now you will explain to me what you choose and what does this means to you and why did you choose it.

Studying.

Okay, studying is the most important.

Yes, of course.

Why?

Because when you study you have friends. So I think that is important to have friends.

So you connect this with friends?

Yes. And you can learn. So I chose this.

And why did you choose this? Do you also want to study here or you want to make more

friends in this way?

Yes, friends.

Okay.

Speaking.

Okay the second one is to speak.

If we speak with somebody it is one way to learn.

Okay to speak. So that is why you are coming to Slovenian language, because you want to learn?

Yes, to learn Slovenian or more English.

Okay, why is this important for you?

Because when I go somewhere, maybe in market, I don't know to speak Slovenian so I don't understand what they say, just English so Slovenian not. Or at the doctor or upravna enota, everywhere.

So you want to understand what they say?

Yes, so not to do the problem. Because when we say I don't know Slovenian, can you speak English they are like why you don't learn Slovenian, like this.

Okay. What is this one.

To, am.

What it represents?

I forget what I say for this. Not to write.

To speak?

No, can I write on computer?

Brati.

Brati ja.

Aaaa, okay.

So, if we brati it is important, we can also learn Slovenian or to learn something else.

Okay. And why is this important for you? Because you want to learn this way?

Yes, yes.

Do you also read a lot?

Yes, read.

Did you also read a lot when you were in Kosovo?

No, not that much, but I read. I studied at high school, but not facultet.

Okay. So the next one.

Work.

Okay.

So I say that to work it is important.

Okay.

Aaa, for example we don't have time to stay lonely. So if I work, I go maybe 8 hours then I go home so I don't have time to worried.

Okay, about what?

My family.

Okay.

That yes.

Okay, the middle one.

Neighbours and that is important for me, because I have neighbours. I have apartment where I am it is home and all are Albanian. So we all go to each other.

Okay.

We speak to each other. That is important, to speak to go somewhere.

Is it also important that you speak Albanian with them?

Yes, and that is because I don't know Slovenian. But if I have a neighbour Slovenian is more important than Albanian, because I should learn more than in course.

So if I understand you correctly would be better if the neighbours would be Slovenian?

Yes.

Because you would learn more Slovenian then?

Yes.

Okay, and the last one?

To go out.

Great.

And that is important.

Why?

Because we go out, we meet people and how much we meet people is more important to meet people. For that. And my son have fun. When he have fun, I have fun, because he is lonely at home just with me. When he hear a child he go at door and he want to go out and play with child. So that is important.

Mhm. Okay. Do you want to say anything else about it?

No.

You told me everything?

Yes.

Do you think that something was missing from the pictures?

No.

You found everything?

Yes.

Okay. How does this elements let say affect you or affect your life?

I don't study, I don't have a work here, so I don't have neighbour Slovenian. I have just this.

To go out?

Yes.

But how does for example now that you are learning Slovenian course, how does this affect your life?

It is better.

Okay.

When I came here I learn and I go out in a way. I don't know how to say. I don't just sit at home, I change place. I don't just stay at home and I have friends. Amm.

How does this that you don't study and that you don't have a job affect your life? Do you understand?

Yes, yes. Amm, I don't know.

Does it affect you somehow? Because you said for the neighbours okay, it is good to have good neighbours, but it is not good because I don't have Slovenian ones.

Yes.

So this affects you in a way that you cannot learn Slovenian language.

And study. If I study here I should learn Slovenian so if I studied I should have a job that I don't have it.

Mhm. So everything is connected in some way?

Yes.

Okay. Do you think that integration is important?

Of course, yes.

Okay, why?

Because I live here.

Okay.

I should do integration. Amm. I don't know how to say.

Do you want to say in Albanian?

No, no.

Why do you think it is important to integrate into Slovenian system and so on?

Because I live here and I want to live here. So for that.

So also in the future you want to stay here?

Yes.

And have a life here?

Maybe yes.

Of this elements that are here, what do you think which one is the hardest to achieve?

Achieve?

Amm, (uporaba google translate).

Amm.

Of this what do you think is the hardest to have it, is the challenging?

Study.

Why?

I don't know. I think so.

But why do you think it is the hardest?

Because I can have job, I can speak with people, I can read, I can have a neighbours and I can go out of course, so studying maybe.

Would be the hardest?

Yes.

Okay, so studying is the most challenging?

Yes.

Okay, if I say a word family, what do you imagine after this word?

Word family?

Word yes.

A, just word.

Yes. If I say family what do you think?

About family.

What does this means to you?

Is the most important thing for me.

This is the most important for you?

Yes of course. I think for everybody, not just for me.

Okay, but you didn't put it here on paper.

What do you mean?

I mean you put here other thing.

But for integration no.

Aaa, okay, it is just for your life the most important?

Yes, yes.

And in your opinion who is part of the family for you?

My husband, my child, my mother, brothers, sister.

They are all family for you?

Yes, and my partner family, of course they are all my family.

Okay.

Yes.

What are your experiences with social workers?

Amm.

Here in Slovenia.

Amm, can I write.

Yes.

I don't know, I think not translate well.

You don't like it very much here the social workers?

No, I don't write like this.

Can you maybe try with other words?

Yes, can you translate it in English.

You wrote, you didn't like to be nice to them.

No, Albanian it doesn't translate well.

Okay, do you have any experiences with social workers?

Little bit.

Okay, so how was it?

With someone dobro, with someone whoo.

Can you explain both a little bit?

Yes. Someone when I go to get help.

CSD, Center for social work?

Amm, CSD I don't know. Center za socialo Ljubljana.

Yes, this is CSD.

Yes, someone it was wonderful, omg, they are so.… When she speak, because it was one women, when she speak slowly and she helped me and she translated the formular that I should write. Amm, so helped me. Someone I go in and I say can you speak English, because I know she can speak English.

It was the same Center for social?

No. When I go with a neighbour I go here in that office in Center for social. I translate for her and she can speak a little bit but she can speak. When I go for myself she say can you speak English, because I don't know Slovenian she say no. And I call someone to speak Slovenian then just tell something I should do and I should go out.

It was on the same Center of social?

No, no.

Different?

Yes.

And one was good and was not good?

Yes, and the same it was one person that she helped me. She helped me very much. She tell me which formular should I get and to write.

So you have mostly good experineces with social workers?

Yes.

Who is included in your social network or your friends? I will write in Google Translate.

Am, here?

In Slovenia.

I don't understand that. Can you say again in English?

Who is included in your social network here? Like, who are people that you can count on here in Slovenia, like friends, organizations, I don't know?

Yes, friends of course.

Friends? Okay. Is there anybody else?

Some Slovenians.

Okay. Slovenian friends?

No, Slovenian friends or Albanian?

Whatever you have here in Slovenia.

Albanian friends.

You have mostly Albanian friends?

Yes. I don't have any Slovenian friends.

And are they important for you?

Yes of course, because I go out with them.

What does this people means to you or represent for you?

What means?

(Google translate)

They are my friends and I can speak with them, talk, go out or what I want.

And they can help you?

Yes of course. What they can, they help me.

And what do you understand for the word if I say community. What does this associate for you?

Amm.

What are your thoughts when I say this word?

I don't know.

Do you think of something specific?

No.

Who do you think is part of the community, of your community?

Maybe friends.

Friends? The Albanian friends?

Yes.

Do you think they have a role in your integration?

Yes.

In which way?

They help me with what I want. If I say, I don't know, for example to go at social, they help me, where should I go, what should I see for that. So they help me.

So they are important for you in this way?

Yes.

Mhm, okay. Do you have any idea how can you achieve this things?

Achieve?

(Google translate). This things here on paper, like studying, language, neighbours, to go out, job.

If I really want I can.

Okay, how?

How.

How like would you start this?

First if I study, amm, I can have a job. I can have more friends and I should speak more with Slovenian and I will learn. So.

How do you think you can meet more Slovenian people for example?

For example if I go out, if I speak. For example if I go to park I meet Slovenian people, then I can speak with them.

But if you go to the park do you speak with Slovenian people?

English.

You try English?

Yes.

But this is also how you meet people?

Yes.

Okay, great. So you go to Tivoli for example or what?

No Tivoli, I have a near park or I go to Bežigrad.

Okay. Any other idea how you can get these things?

For example if I change apartment should have neighbour Slovenian.

Okay, is this your wish at some point?

I want to change the apartment so I don't know. Sometimes I say maybe better Albanian, sometimes I say better Slovenian, so I don't know which one is better.

Yes. Am, what affects to this categories?

Amm.

For example what does affect that for the language for example?

If I don't know the language Slovenian I don't know how to say. Amm, I can't go maybe to the doctor, or I can't at upravna enota or somewhere else.

Mhm. And from who or what it depends if you can achieve this things or not?

Myself.

Okay, it is up to you everything?

Yes, of course.

Is there like anything else that also depending?

If I sent my son in vrtec I should go to work, I should have a job, I should go to study or something else.

Where do you see the role of your husband here?

Yes, if I want he want.

He wants what?

What I want he wants of course. For example if I want to come here and he don't say no, you can't go.

Okay. So he encourages you?

Yes.

Amm, so his role is that he is also supporting you in this things that you want?

Yes, of course.

Okay and who was and who still is maybe your support that you need for these things?

My family.

So your husband and your family?

Yes.

They are like support that you need.

Yes. For example they say go to learn Slovenian, because you need it.

Okay.

So and find a job like this.

Yes, okay. So husband and the family are like the biggest support you have.

Yes.

Is there anybody else who is helping you with everything here?

My friend.

Your friends?

Yes.

Okay.

I have much friends Albanian, but a friend she knows to speak Slovenian so she help me with everything I want.

Are you also included in any organization, except Mozaik?

No, just here.

How does this affect your life or help you in any way?

Help me to learn Slovenian and to have much time out, not just to stay at home and lonely, lonely, lonely.

Okay.

I have more friends so that is that.

Okay. When you came to Slovenia what support did you need in terms of achieving this things?

About this?

Yes. And what support do you maybe still need for these things?

Maybe…

Is it still family and friends?

Yes, of course.

That are supporting you from the beginning and all still help you?

Yes, of course.

Yes, because you mentioned how important is that they helped you from the beginning when you came.

Yes, when I came they say the first thing that I should do is to learn Slovenian, because I should need it very much. So that is right.

Okay.

And then the other things.

Do you think that also, are the social workers are also having any role in helping you with this things or not?

To talk with people maybe yes.

Yes? In which way?

You say in this way I don't understand the question.

Okay. Amm, (Google translate). What role does social workers have in support and help with your integration?

I don't know.

Do they have any role?

I don't know.

You said that you were at the Center of social work.

Yes.

Do you see them as important part of your integration?

I don't know, I was here just for dodatki, just for this.

Aha, otroški dodatki?

Ja. Just for this, no for anything else.

That is it?

Ja, so that is why I don't know.

Amm, do you think that organization like Mozaik can help you with you integration.

Maybe yes.

In which way?

Amm, in this way that I can speak, I can learn, I should can have more friends.

Slovenian?

Yes.

So this is also the role of the organization that you want?

Yes.

Do you have any other things that you want maybe say in terms of integration or what would you wish for organization to help you in which way or anything?

To learn.

Just to learn Slovenian?

Yes and have a job.

So in future you want to have a job?

Yes, of course. Because Slovenia is like Kosovo. Don't have much money. For example Germany have more than here.

Ja.

So that.

Okay. So you want a job and to learn Slovenian?

Yes, of course.

Okay. And what do you think of this part of the workshop? Did you like it?

Yes.

Why?

This (paper)? Yes, I like it because I want it and I like it.

Okay. Do you think that it helped you in some way to see your goals for your integration?

Yes, of course. I know what to do.

What do you think in general of this workshop?

Am, I hope I can have all of that (things she sticked to paper) things. I hope.

This is your wish?

Yes.

What do you think of this type of interview that you speak and do the workshop and then again speak and reflect this?

It is beautiful, but if I can speak Albanian I should speak more, because in English I don't know how to say and I don't know how to speak, so in Albanian is better, because Albanian is my language and I can speak more than in English or Slovenian.

Yes, that is why I also prepared Google translate.

Ja, but not the same. So I don't know how to say if I want something more.

Okay. Did you like it?

Yes.

So I hoped it helped you a little bit to maybe visualize your goals for integration.

And I hope I can help you.

Yes, I mean I don't want that my diploma is about theory and bla, bla, bla things. I really want that is practical for the people that I work. Migrant women. I want you to encourage you to come to speak so the people can hear your voice. They can hear you from the pictures you know and they don't need to hear you directly speaking, but also

from the pictures they can feel what are your struggles maybe and that you want a job. Because for the migrants they are always saying ou they don't want the job, they don't learn the language, but there are a lot of barriers, you know. And challenges to have. So each thing and person is important for me and there is no right or wrong answers so like anything that you said is wonderful and I am really grateful for all the information.
Hvala.
So the next thing will be that now I will type it and analyse it a little bit and I am planning to make this exhibition at my faculty, which is near here and under this I will make some statements that you said during the interview and it will be anonymous, if you agree?
Yes, yes.
And then the people can see what you made and you know to have a little bit of understanding what the situation is like and what are your priorities in integration.
Okay, thank you.

8.7 INTERVJU Z ŽENSKO IZ SIRIJE (5 let v Sloveniji)

So, this is for my diploma. I want to do something with migrant women who came to Slovenia with family reunification and the other thing was that you need to have children, at least one and I know that you have children and family. So, and we will talk about integration and this kind of things, how your everyday life looks like, what are you doing during the day and how your integration looked like. And at some point, we will also make one pyramid and I will tell you more about it when we come to this point. And it will last probably one hour, one hour and a half like all together. Yes?
Yes.
Okay so, are you okay that we start?
Yes.
How does your day look like?
You know woman who come from Middle East to Europe migrant or refugee, different you know if you come as student or tourist. This very hard because leave all memory and home, a lot of things and came to new life. She tries to make a new life and also me. Everything difficult here. Also, I want to speak about age, I have for example now 48 years. I am not young. A lot of challenge language, new communication, new culture, a lot, a lot. But this is life.

So, your day, can you describe me how your day looks like, what do you do during the day?

Actually, five years ago for example minimum three days, four days a week, I try to learn Slovenian language in Cene Štupar school, maybe in filantropija and Red Cross, maybe I have some volunteer private in library or zoom when corona time. My day really try to learn language and actually I am a person who read a lot, I like walk a little bit and be with my children, cook, clean and I have a lot of activities now with organization.

Mhm, can you tell me more about it? These activities or you specifically describe for example Monday or whatever like what do you during the day.

Minimum two, three time I make, I read poem in Arabic language, I have active with APIS institute in Slovenian.

APIS?

Yes, minimum every year I have one time, two time with them and for this activity I need minimum one month time to write something and translate. And with Red Cross, actually this is new two months ago I have now class, I teach some children Arabic language.

Okay, nice.

I try, you know, not stop this experience to teach Arabic language with children I work hard for this. I want complete not short time and stop.

And if we say for example your day, I don't know normal, usual Friday. What do you do from the morning to the evening at home?

I live alone now.

Okay.

My experience maybe different, because I got divorced two years ago and children stay with my ex-husband and my day, I start I wake up early at 6/7 in the morning. Minimum in morning two-hour language Slovenian and English and maybe read, if I have time in the morning maybe read some page in one book I have it.

Aha in Arabic or?

Yes, in Arabic I have Internet and in PDF and sometimes I get it from the library.

A, okay.

And maybe go shopping for food, cook little, visit children, I can walk little. To be honest I have little friend here, contact maybe with one or two lady, Arabic lady and I have very interesting Slovenian, my friend Slovenian man. He helps me a lot, speak with them, chatting every day. Yes, usually every day.

Yes. Okay. And what is the most important thing of the day for you?

Contact with children.

Okay.

Because my experience is I am divorced. Minimum three, four times, anytime contact with them with phone. If they need something I go to them. Ja, children.

Children the most, okay.

Ja.

So, you described your day now. Have this changed since you came to Slovenia if you compare like when you came back then? When did you come here?

I came 5 years ago.

5 years. So, five years ago when you came, was your day similar like this or what changed in this time from when you came till now?

Of course, change a lot, five years not short time, am, also I have special experience because four children and divorce two year. I remember the first year when I come here you know, describe new country, new culture, street… I don't know any idea about language and I don't know how to walk in the city actually, how use it avtobus, how read names of the station on avtobus. Two years, but I am with the family you know, no problem. Two years learn a lot, but now after five year everything really easy, easier now. Normal life.

And in these five years you also divorced right?

Yes.

So, this also changed.

Changed a lot ja.

Okay. Amm, do you think that you are integrated into Slovenian society?

No.

Why do you think that you are not?

Look, I am open mind person, also I have look same as European woman, this should help me, but to be honest community, people in Slovenia a lot closed.

Okay.

I have short story about this. I meeting one woman from Slovenian, this woman Slovenian. She told me, Sonja, Slovenian people or Slovenian country around Slovenia mountain. This mountain the same people, people like this closed. And to be honest hard to, difficult, not easy to contact with Slovenian people.

Okay, so that is why you think you are not integrated?

Yes.

Do you know any way how to come inside?

Yes, of course I know. My experience is I am from Syria, Middle East, very sad when meeting with people they don't know anything about Syria, ask me very, very strange question.

For example?

In Syria have camel, for example no have car in Syria have petrol anywhere? Oh my God you look like same European people, you not Arabic people. Okay you ask me if I have way to be integrated?

Okay, yes.

If you know me and you know about me a lot, you no scared and you try you know to contact. If you don't know anything about me all the time scared. I come and knock on the door and Ohh. Yes, I should have a lot of idea about this it was Red Cross make some video about Syria and people about culture in Syria, what happening in Syria 12 years ago with this war in Syria, in school for example, organization, something like this.

And how would you like to include, how would you like to integrate?

Amm, hard question. You know the first step I like really if I can have Slovenian friend. Because this just this way for you to knows to be okay in this country.

To connect with others?

Yes, to connect with others.

So, to meet Slovenian people this would be your way to include and.

Yes, Slovenian, Slovenian people.

Yes, this would mean to you including.

I am person I like to know everything about this country and sometimes I am happy I know something Slovenian people don't know.

Haha, this can happen a lot of times. Yes, yes.

Yes.

Okay, so the purpose of this interview is that we talk about daily life, your priorities and so what do you think are the elements for the successful integration?

Hm, I don't understand.

Okay, you can read this part (translated in Arabic language).

Okay.

Okay.

Translator not so good, but okay.

So, what are the most important things for your integration? This is my question and you need to make like pyramid. The top one what is the most important for integration,

for your integration not in general by for yourself. Then two and three. And there you have pictures and you choose 6 pictures.

Okay.

If there is something, I don't know, car and you want this, I have paper here and you can write it down and you will stick it. Okay?

I can choose now?

Yes, you can choose whatever you want.

This education, no?

You will tell me at the end when you choose everything and when you will stick it.

One, two three, four, five, six.

Oh, you have six already?

Yes. Ou, I will change something.

Okay, take your time.

Okay.

You have everything?

Yes.

And now you make a pyramid.

Sorry, again what is pyramid?

This (show picture of pyramid).

Pyramid.

So, here the most important, here a little less and here a little bit less, less.

Okay. Write?

No, stick it.

Stick the picture?

Yes.

This is easy.

Haha. So, you make like pyramid. Here the top and then here and here you go down.

Okay. But this enough space for pyramid?

Yes. They can also be a little bit through each other's so that you will have enough space.

Okay.

They can go through each other it is not a problem.

Yes.

Okay, you finish?

Finish.

Okay, now you will talk a little bit.

Okay.

It is up to you what this represents to you with the picture.

Okay, don't worry.

You can also just say.

Okay.

So, you will tell me what this picture represents, why did you choose it and yes tell me a little bit about it.

I choose this picture because family very important.

So, this is the most important thing for your integration?

Yes.

Why?

Because it is my children.

Okay.

I don't understand something. Community here take care a lot, a lot, a lot, a lot for children.

Mhm.

School, you know, health insurance, everything for children. Something wrong sometimes, I feel sometimes wrong, because also family father, mother, children should also be care about father, mother. Because they take care for children, not government, not school, not like this way.

So other people are taking care more than the family?

Yes, in Middle East community Middle East is father, mother up.

Okay, and then after this?

Children, grandmother, grandfather and something like this. Here different. Maybe I also choose because I look hijab maybe you know quickly choose this photo because remember my mother for example in Syria.

And why is for you family the most important for integration?

Because family foundation community, you know.

So, is the most important part of the community.

Is the root of the community.

Aaa, the root. Mhm. So, from this up you can build other things.

Yes. You know if you want good community, good anything should be work about family.

Okay, yes. And what we have?

Other thing I believe education.

Okay, education.

Also, very important. Person has education not the same person no has education. Go to primary school, high school, finish the university, completely different as some other person no.

And why is for you education important?

Very important because if no go to school, no finish university, I, my opinion, because now you know a lot of people talk about this. Maybe just need experience and some work and have money… No, no, good education very important. Knowledge.

Also, in your case, you think for you is it important that you are educated and you said that you are reading a lot. So, this is important for you that you integrate also into Slovenian society?

Yes, when you have this knowledge can contact easier with people, understand all people easier.

Okay. Great. What we have here?

Job, work.

Work, okay.

Also, I miss something. In Syria I work 15 years PR Medicine.

PR Medicine?

I come here; I don't have actual job.

How come?

When I am now in Slovenia 5 year, I don't have job really, I miss this feeling when go in morning to work, doing something. But I try now at Red Cross teach these children. Really, really, I am feeling very good, because I give.

Okay.

Five years now I get it all the time, all people help me. Now I try, I give.

Okay. So, this is part when you also start giving, is part of your integration?

Yes.

Okay.

And you know, work very important for everyone, for everything.

Yes, that's true. So where do you want to start? On the left or on the right?

Actually, I maybe also I chose this photo, hiša, apartment.

So, this represents apartment?

Yes.

Okay, why?

Any human need roofs up your head. I have a problem also in Slovenia about get room, apartment very difficult, very expensive and I have bad feeling because I cannot stay in the same address maximum one year, two years. All the time change, change. I have bad feeling about this and I don't like this situation. Just I am not younger I told you, I like peace and stay in the same now place. About this I choose photo.

Okay. The middle one?

Here, I am thinking very complicated life in Europe.

So, it represents complicated life in Europe?

Ja, complicated life in Europe and also maybe I can speak women all the time pressure. She has a lot of things to do. For children, work, clean, cook. I think all the world women have a lot of things, more than men. Really, inside and outside.

Mhm, yea. And why did you, in which way do you think Europe is complicated?

Life in Middle East not like life in Europe.

Okay.

Here people grow up here. They know how to travel, how to use it laptop, computer, how use it internet, how, complicated. Work and very fast rhythm, tčtčtččt. I am tired, I cannot all the time tčtčtčtč. Yes, something like this and you know, same life in city and life in village. Something like this.

Okay. And why did you choose this for your integration for this, to be this your picture?

All the picture.

No, why did you choose this one? Why is this connected to you, to your situation?

To my situation. I like improve myself for make easier my life here and you know more faster, more flexibility.

So, you improved?

Yes, I try. I like also improve myself, because I am here now, I am not there.

So, you adapt the system here, fast life and so on.

Yes.

Okay and the last picture? What it represents?

Also work, I don't know, I don't understand this work and this work. Also work and maybe money, time, also should be faster, the same you know.

But why did you choose it?

Choose it because maybe, maybe I like find job in office, not in kitchen.

So, you want to find a job?

Of course. But not easy, I know. If I want find a job what I like I should be learn language, success and, but it is okay.

So, you see, they are not the same, here is the European system and here is work.

Yea, work, time, money, date, I don't know what this.

So, it represents work?

Yes.

That you want to find in the future?

Yes.

Okay. Do you think that was something missing from the pictures or did you find everything?

Family, home, maybe missing something but I don't know what, [laugh].

[laugh], also from the pictures there?

No.

Did you like miss something?

I miss funny time, holiday time. This all look so seriously. Haha

[laugh], I mean you chose for your integration what is important [laugh] so, I guess fun is not important for you that much.

Specific, family, work, education but life not like this, too much.

Yea, but you would also add fun here.

Yes.

To have fun and enjoy.

Enjoy of course, we are human. I need everything.

Yes, of course. How does these things that you chose infect your life?

Aha, how this infect to my life?

Yes, to your life.

The first thing divorce, it effects my life a lot, change my whole life, but happy, like always happy.

That is the most important that you are happy.

Yes, and also no have job also in fact. Feel bad. And little maybe feeling about you know all the time should be change not find good place. Yes.

Does education also affect your life?

I have good education in my country Syria, but I don't have time and also, I don't want to

change, start again. I don't have time; I am not young.

Okay. But do you think it is important?

Very hard, I cannot start in the beginning. No have time.

Yes, do you think that integration is important?

Of course. Of course, very important.

Why?

Because no have integration and community, community amm part.

They are separated?

Yes, separated, this is very bad.

Mhm.

Separate. This here refugee people (left), this here Slovenian people (right), this very bad. I remember when my children try rent this apartment social apartment. I am scare a little bit because I don't like separate community, all refugees there. No, no.

You want a mix all together?

Yes, mix. Yes, I want to speak about something also, I think Slovenia is only country have asylum camp in centre Ljubljana, this camp you know?

But it is not in the centre.

It is in centre, Metelkova.

A, Metelkova is not for asylum. For asylum you have in Vič.

In Vič yes and next there. My ex-husband stays there one year and half.

Where?

Centre Ljubljana. This building office police building but changed to camp.

Mmm, okay, I think that I know where you mean, but there are not a lot of people there, I think. I don't know how they choose the people to be there, but most of the people are in Vič.

In Vič one month, two months, three months and get refugee people and come to centre Ljubljana. My ex-husband like this.

Okay.

Yes, look you don't know.

Yes.

And speak about this, Ljubljana is the first city in united Europe refugee live in centre Ljubljana. This good.

Yes, this good, because in Vič they are really isolated. I was working there so I know.

Like in prison.

Yes, but maybe they go there when they already have a status.

Yes, I don't understand too much about it, it is too complicated.

So, to be there is yes. Okay. Which of these elements, which one is the hardest to get, to reach?

Work.

Why?

I don't have language the first reason.

Okay.

If I want work, I should speak very good Slovenian language, write, understand and Slovenian language no hear this language before come here.

Mhm.

But I work about it, I try.

So, for you it is really important to learn Slovenian all the time.

Yes, language. The first door open and you know, to go inside community.

Mhm, but you didn't put the language here. How come?

[laugh], maybe I see this is education.

[laugh], is a little part of language in every picture.

Yes, yes.

When I say the word family, what do you imagine after this word?

Family.

Yes.

When I see or write family what I am thinking about?

Yes.

I have four children. All children you know all my life. When I write this or see this word, I am feeling I am having a lot of things for what I do, should be do.

So, you think about your kids?

I come here four kids, me, actually his father. Four kids. Scared there about, thinking future, ja. Family and my kids.

So, for you the family is you and your kids?

Yes.

And what are your experiences with social workers?

Five years now, social worker…. With filantropija three years I go there one time a week for Slovenian language.

So, the social worker.

Help a lot.

Okay.

To be honest no one can survive without help of social worker [laugh].

Yes, okay.

Gospa Aida, Tamara…

So, Aida is with the law, but social worker is Lea you know. Lea is a social worker.

Živa? No?

Yes, I know here, I don't know if Živa is. Yes, I think she is social worker. Did you have also any experiences with CSD, Centre for social work?

CSD? No.

Center for social?

No, just you know.

Just the paper.

Just the paper yes.

Did you have any conversation with them or like anything?

I had one social in Šiška. This lady also very nice with me. She tried and helped me. Yes.

So, you had good experiences?

Yes, hvala bogu.

Why do you think you had good experiences? What made them good?

I am woman you know, four children, get divorce. This very clearly anyone hear my story, try help me. Some way. Yes, they a lot of help, filantropija.

Am, mhm.

One time for room, for language, for make paper you know.

The social money.

Money yes, also help ja. Some cook for some little money, yes something like this. This very good.

So, you have good experiences. Who is included in your social network?

The first time I go to Odnos. Two year was Odnos (društvo), gospa Irena, I remember her name and Sara teaches me everything.

So, this was your first organization?

First organization Odnos and when Odnos closed, I go to Filantropija. No one can survive without social worker or without organization NGO.

So, the organizations they are having a big part in your integration? Who are other people that you count on for example, who can help you if you need something or who is

someone that you call if you need anything or with who you can talk?

I am lucky, maybe I am lucky person I have good connection with filantropija, with Red Cross now and actually filnatropija help me, I have this Slovenian man, he life coach and he start with me help me for learn Slovenian language in Zoom in Corona time and you know one year, two year I speak with him and I have also Povod (organization), I don't know if you hear this organization Povod. Also, I work with them but invite me in all this Odnos.

Okay, are in your social network included also friends?

Sometimes friends, for example Red Cross, I don't connect with them before. I make some workshop with city woman in Ženski mesec.

Aha, mesto žensk?

Yes, and sometimes I have something with them and Red Cross and you know, this lady invites me to Tija and Maja to Red Cross and I work with them now. Sometimes friends, sometimes you know refugee. One contact with people can have connection anything.

So, connections are really important.

Yes, of course.

Mhm.

Of course, very important. If stay at home no connect with anyone, nothing, dark.

Yes, yes and who is included apart from organizations into your social connection?

I don't understand this question well.

You can read this in Arabic.

This means for me a lot.

Mhm, okay.

Without this I cannot do anything until now. Really, for example I tell now I don't know how write email sorry for doctor for example, if I want appointment to doctor. Yes, connect to Internet is very hard for all the people come from Middle East. All people need help for this. Email, appointment, paper.

So, this is really important?

Ja.

That you can connect?

Yes.

And that you have support of all this organizations, right?

Of course.

Okay, you were also mentioning the word community. Who is part of the community or if I say the word community, what do you think of this?

This very hard word, community.

Yes.

To be honest, very hard really. I don't have until now community. I have little friend and one I see a for example friend from Slovenia Mojca, Andrej, my friend you know, told me to go and visit grandma or I travel to another city for visit. Sometimes I cry, because this here normal life and my life not normal life. I miss and I lost everything in my country. Understand me?

Mhm, yes.

For make this word easy maybe need 100 years. For my children maybe can be doing something, but for me no.

So, community, who is part of the community for you?

Community same okay. Different culture sometimes for me I enjoy about this, something different very beautiful for me.

Okay.

But community meaning for me language, friend, work, life.

So, everything together?

Yes, it is a circle together.

Mmm, do you think that community, what your definition of community is, is having any role in your integration?

Very hard question. Where can I read Arabic?

Here. Does community, you said community is that we are all connected so imagine you think all Slovenian people are one community or what?

No, no.

Who is community for you?

Community maybe family, work, for example this circle: family, work, friend, funny time for example.

This is community?

Yes. This is community.

Okay, does these things that you said in this circle has a role in integration?

Hmm.

Do these things help with your integration, are they important, do they have any part in integration or are they different?

This very hard question. I will help with translator. Because I like different.

Okay, sure.

Okay, I respect difference, one any community have role for and where is a law which protects everyone equally.

Okay, so that everybody is equal and that everybody is protected?

Yes, that everybody is protected. This help for integration.

Mhm. So that.

One, one.

Okay.

Have law, but this law just with part of people, this problem.

Okay and do you think that in Slovenia this is the problem?

Hm, to be honest three year to some 18, 19 Slovenian like. But two years ago, I am feeling everything change, corona time, right government you know, high now everything the prices and feeling people angry now little bit, not refugee, all people. Yes, something goes to change, not okay.

Okay, in your integration does family, work, having fun and so on, this has the meaning for you is it important for you?

If my family good and have jo band have funny time of course this okay, good, but in the last thing should be all circle, all the circle good. Okay, do you understand me?

Yes, and in your situation is the circle what?

Not good.

Why, why do you think it is not good?

Because I have no job, I cannot learn Slovenian and I try, hm, you know inside this community but all the time feel closed.

So, they block you all the time?

But really, I get hard time, all time block, block, block.

That they don't invite you inside?

Sometimes you know like, the door, you know sometimes like this (little open) and sometimes block, closed long time in my experience. You know where problem, you know where, European people 90% feeling and other people feeling high I don't know English but other people Middle East, Afganistan, Pakistan, tčtčtč.

So, they are lower?

For example, Slovenian man okay say to me hello, the first time, hello, dober dan, dober dan, from where, from Syria change you know everything change. Aaa, why? Understand me?

Okay, so you have this kind of feeling and this happened to you here in Slovenia many times?

Many, many time.

That the people when you said that you are from Syria, they stop talking to you?

All this from here, but when I speak, ou where from Syria, change everything, some people pšš (go).

So, the elements that we have here, how do you think you can achieve them?

Achieve?

Do you understand the word achieve?

Just a second, I will translate. I forgot it means a goal.

Yea? How can you achieve these things?

Work, work, work.

Work hard?

Yes. Work, work, work not stop work.

Okay.

And also, sometime my experience if I want community, Slovenian friend, work, work, work. And invite reality myself not understand me?

No.

To be Sonja, clearly Sonja, just I work, work about myself and.

The people that you care about?

Yes, yes.

Mhm. How did you achieve for example that you are having house, that you are having education, that you are having family for example.

Family need care okay, my children but you know step by step should be have good work hard to get good knowledge and good job and home.

And how did you get to this point that you are having a house, that you are okay with the family?

Again work.

Work?

I put here my goal, my goal should be passing exam, to get job and change my apartment.

So, with having the goals and you also write how you want to get to these goals?

Yes.

Can you share maybe what, how you plan this?

Plan this, hmm. Should be next month to do the exam and should be pass this exam and I worked hard with my volunteer now three time a week in Red Cross and after pass this exam I am thinking seriously back to Zavod za zaposlovanje for help me find work, job and if I get

this goal, job I have enough money to get good apartment.

Okay, any other things?

My, you know, family, children I sometimes help them, you know mother, emotion, cook, clean for them and meeting with them and if I have little money, I can buy something for them.

Mhm.

This is time, rhythm here very faster ja, I am good now about this. When I am coming the first year, I am very bad, now not.

Now you know how to be fast and flexible.

Yes, yes. When I get up for example today was you, new address, omg this big problem for me, not just the phone and pass and I am here.

And this?

This really for children and all of this I am feeling sometimes like I need 8 hands for doing everything.

But you are helping a lot of for the documents for the children and?

Ja and children sometimes help me, because good language now. My bigger daughter has 16 now and she high school in gymnasium.

Okay, great, great. So, what are the things, like outside things that are affecting to these specific categories?

Affecting?

Question number 15, I think.

The first thing you know affect a lot, because I am divorce and I live alone, I get this decision that children stay with father.

But what does affect to the family, to the education to getting a job, for getting a new house?

I don't understand well.

What affect to these things?

My experience I have now one year, I have problem in health, health problem. This sometimes stopping me for one week sometimes.

So, your health is affecting in this for reaching these things?

Yes, yes.

Anything else?

Amm, no, health.

And you said language also.

Not too much now. Yes, language affect job for example, affect money.

But yes, this affect.

Yes.

Anything else?

Sometimes I live now in bad; I don't like where I live, yes affect me sometimes I am feeling bad. I am not doing well because I live in this room.

Amm, from who or from what it depends if you can reach this category or not?

With organization, Red Cross, filantropija, social worker, ja.

To anybody else?

Friend.

Okay, friends.

And sometimes children.

Okay.

Because have good education.

Okay, so there is part when they can like help you with this that you can reach them.

Yes.

Okay, amm, so who helped you when you came like from 5 years ago till now and also for the future and now who is still helping you or who was helping you and who was supporting you in your integration and living here?

Red Cross, little now go to filantropija, Red Cross, this friend life coach and to be honest work hard by myself.

Yourself?

Yes.

So, you are your biggest support?

Yes. I hope no forget anyone. Red Cross now, work hard by myself and friend, you know I have small circle friend.

They are also helping you?

Yes, when I need something.

And you said Odnos right?

Odnos closed three years ago. But in the beginning of course.

Also, like in the beginning they were the ones who helped you?

Teach me everything, two years.

Mhm. What kind of support did you need?

5 years now, what kind support I need now?

Maybe in the past and then you can also tell me what support do you need now, because maybe it changed.

I need support for learn language, because I get here just 300 hours. Because I am reunification family, refugee normal refugee for example ex-husband maybe gets 800, I just 300, really this very little. And I ask now if I want to go to some courses, I should be pay, I cannot pay money for this. I need support of NGO, maybe school, maybe government I don't know how but not just me I am sure a lot of women, people, refugee, migrant here need support for learn language. Slovenia now gets this law for A1 (language exam), should be all migrant and refugee pass this exam and not easy if no. In this side government or law okay and the other side people refugee. Should be this side doing what should be do (government) and this side (refugee) if get it enough hour should be do, but this side (government) no doing what should be doing.

Mhm.

300 hours not enough.

To pass.

Ja. Not enough for anyone. For Arab people you need minimum 1000 hour and I want to speak about some women you know no go to school in her country, she doesn't know how to write in Arabic, how should she pass this exam in Slovenian language? This crazy. Support for the language.

The language yes. This is for now, present and for the past?

In the past.

In the last 5 years which support did you also need?

To be honest when I come here in 2018, Odnos, Filantropija, all of them are doing really well, very good, but now maybe change everything now. Refugee maybe more, sorry maybe Ukrainian people also have a lot of, no I understand but in the past when I come.

You had more support.

More support ja.

Would you want to have the same amount of support also now?

Amm, I am changed now, no. Some kind support no needed now.

Now you are more like into the system and everything.

Yes.

And in all this support and everything what is the role of social workers?

Which question is this?

In this support helping you, where do you see social workers in this part with support

and help.

Again, I talk again, no one survive without this kind of help, no one. Everyone comes here, refugee, migrant, student need help. In the beginning sometimes all the time need help.

Okay and in your case? For the social workers do you still need that much of support?

Yes, yes. Very complicated here, system here. Also, sometimes for Slovenian people.

[**laugh**], **yes.**

What talk about me. Of course, I need always help.

Okay, do you think that in the future you will need less and less help?

Yes.

You hope to be more independent?

Yes, yes, of course. Sometimes I am feeling really hard, because I need someone to write for me email in Slovenian language, but I need.

But at some point, you hope you can do it by yourself.

Yes, of course. This very important, ja. Good feeling.

Yes, when you can do it by yourself.

Sometimes I little shamed in front of my children because my children now more than me. School, mommy please help me, this word corrects in Slovenian. Should be me, not children.

But I am sure that you will also get to the point.

I hope yes.

Okay, so I almost finished with the questions. My last question is how was this workshop for you and that we spoke about these things?

Very nice person, I don't feel bad time and very funny, very good.

Yes?

Yes, yes. A lot of question but you know photo and you very well.

Thank you.

Speaks slowly and understand you in speaking English and specific actually, specific question and this game, yes, very good.

And in the view of integration do you think it helped you in some way to understand more your situation? Do you think it was also educational or also for you?

Maybe in other way I repeat you know myself what should I be I do, step by step. I remind myself.

For the goal.

Yes, for the goal. I am happy because I understand and I speak, no need little help, [laugh].

Yes, this is also good thing.

You know the first year come here, I don't have any English. Maybe 50 words.

You really improved a lot. So do you think that this kind of thing is like helpful to talk in this way that you do with pictures and with the questions?

Yes, this help a lot and I believe this kind job and question, I believe change and doing something good. You know, understand what I mean?

Yeah. Do you think that this can help people understand your situation more?

Yes, yes. Sometimes really people you know, lost, lost thinking how the good way or good step by step. Yes, sometimes help.

And if the people would see this, do you think that they would understand more the stories of migrants and what they are going through if they see this?

Yes, because not all people on the same level. Some people of course help a lot, I believe and, I am sure.

So, this is actually just the first part. My second part is that I would like to make an exhibition of this from all of you. So, you and 6 other women are making this kind of paper and I would like to make an exhibition at my faculty of this so the people can hear your story through the pictures.

Good. Great idea.

So, you agree that I put this in exhibition?

My experience sometimes when I come here, what's this, what's this, you know, but now I changed my opinion, this help. This help.

So, I really want that people hear, maybe because you said that you feel like, ou because this I say I am Syrian they stop talking with me. Here they will not see that you are Syrian and they will still hear your story through these pictures and like next to it I will put some quotes that you said during interview. Yeah?

Great idea.

And this will be next month probably.

Next month? Ou, very fast, doing a lot.

Yes, [laugh]. You are mine fifth interview so two more.

You want two more?

To have seven women.

Seven women. You connect with my friend from Syria?

No.

I can ask her.

Great, thank you for everything.

Thanks to you too.

8.8 INTERVJU Z ŽENSKO IZ IRAKA (6 let v Sloveniji)

Na začetku sva se pogovarjali o živalskem vrtu, kjer smo bili skupaj nazadnje, in na splošno, kako je. Nato sem ji razložila, kaj točno bova delali in zakaj sploh to dela ter za kakšen namen to delam. Vprašala sem tudi, ali se strinja, da snemam, in se je strinjala. Pojasnila sem tudi, da bo to anonimno in da bom posnetek izbrisala, ko ga bom prepisala. Med pogovorom sva veliko uporabljali Googlov prevajalnik, saj vprašanj ni dobro razumela, zato sem jih sproti prevajala v arabščino, ona pa je nekatere odgovore prevedla iz arabščine v slovenščino.

Koliko časa si v Sloveniji?

6 let, ampak mož 7 let. Potem smo prišli jaz in otroci.

Aha, okej. Kako izgleda tvoj dan?

Zajtrk potem popoldan?

Ja, od jutra pa do večera potem.

Zjutraj vstanem, moja dva otroka gresta v šolo, potem moj najmlajši sin gre v vrtec, potem grem v trgovino, kupim, potem delam hrano.

Kosilo?

Ja, potem pridejo moji otroci lačni domov in ja.

Okej, kaj pa potem popoldne?

Popoldne za ne vem za obleke, za mašin?

Pereš? Pralni stroj?

Ja. Potem se malo igram z mlajšim sinom, igram skupaj, potem pomagam malo pri vprašanjih za domačo nalogo. Potem malo gledati televizijo skupaj, turški film in potem it spat.

Aha, super. Imaš še kakšne druge aktivnosti skozi dan, recimo v kakšni organizaciji ali?

Ne, samo tukaj (na Društvo Mozaik) pridem.

Tukaj prideš na slovenščino potem?

Ja, ja, ker je za moj otrok priti tukaj. Bila sem na Cene Stuparju, ampak tam samo 300 ur in konec, ne filantropija, ne, samo tukaj.

Mhm, okej. Kaj je najpomembnejše opravilo v dnevu?

Učim se.

To, da se učiš slovenščino?

Ja, ker je zelo pomembno, zelo všeč, ja, ja, ampak težko gre.

Aha, se pravi, to ti je najpomembnejše?

Ja, ja zelo, zelo, ker se rada učim nov, slovenščina zelo všeč.

Ja?

Ja, ja res.

Okej, to je super, da ti je všeč, se lažje učiš potem.

Ja, ja zelo. Maša pride k nam domov enkrat na teden in ko pride jaz govorim samo slovensko, ker je težko in jaz rabim govoriti. In mi je všeč, da govorim lahko.

Okej, to je super, ja. Okej, se pravi 6 let v Sloveniji, ja?

Ja.

Kaj se je spremenilo, se pravi od, ko si ti prišla, 6 let nazaj, pa do zdaj. Kaj se je spremenilo vmes? Se je kaj?

Aha, nazaj nisem mogla v trgovino, nisem mogla k zdravniku, nisem mogla po socialno pomoč.

Zakaj nisi mogla?

Ker nisem imela jezika, nisem znala. Ja, ampak potem grem zdaj sama jaz v trgovino, k zdravniku, social, pošta.

Aha, zdaj greš sama?

Ja, to je zelo pomembno. Potem moj otrok ni prej razumel, zdaj razume, zdaj lahko tudi jaz pomagam, zdaj zelo dobro. Na začetku je bilo vse novo, težko, ampak zdaj ne.

Aha, se pravi, takrat je bilo težko, zdaj je lažje?

Ja, ja.

A se je še kaj spremenilo ali je to to?

Ne, to je to.

Okej. Kako si se vključila v družbo?

Tukaj?

Ja, v slovensko družbo.

Aha, to je za moja prijateljica Tejo. Ona mi je rekla za tukaj, da pridem sem.

Aha, ne za Društvo Mozaik.

Aha, to piše tukaj.

Okej, bom spremenila. Se pravi, misliš, da si vključena?

Ne, ne.

Zakaj ne?

Veliko ljudi v Sloveniji, ne vsi, ampak ne vem, več kot pol je takih, da se z njimi ne pogovarjaš, nimaš sosedov, nimam prijateljic. Zdaj jaz 6 let živim tukaj in nimam prijateljice iz Slovenije.

Aha, okej.

Ker je ona je zelo daleč.

Aha, se pravi, so daleč stran, niso ti blizu?

Ja, ker so ne vem. Vse jaz ne vem.

Se počutiš izključena?

Ja, ja. Samo dober dan, dober dan. V Iraku ni bilo tako. V Iraku si se s sosedom vsak dan videl, vsak dan pil čaj, ja res. Vsak dan za kruh, tukaj, izvoli… ja, ja. Tukaj ne, vse daleč. Ker je težko zdaj, ker ne govorim slovensko. To je zelo težko.

Kako bi se pa rada vključila, integrirala v slovensko družbo?

Aha, jaz rabim še več prijateljev slovenski.

Aha, slovenske prijateljice si želiš?

Ja in skupaj enkrat, dvakrat, ja res. En teden greš skupaj, ne vem. To rabim zelo.

Se pravi, to, da bi imela slovenske prijateljice, da bi ven hodile skupaj.

Ja, ampak tukaj Slovenija ne, ker imam, imam moža, 6 let živi na Norveškem.

Aha, tvoj mož živi na Norveškem?

Ja, potem za Irak in potem Slovenija.

Aha, najprej Norveška in potem Slovenija, okej.

Ja, on je rekel, da tam zelo blizu na Norveškem. Zdaj 15, 16 let nazaj živel na Norveškem. Zdaj govori, ker je vse blizu osebe, tukaj ne. To je težko zelo.

Mhm, kaj tebi pomeni integracija?

Zelo pomembno.

Integracija je zelo pomembna?

Ja, ja, ker je zdaj, tudi za moje otroke. Moj otrok zdaj pravi, mami zelo sem utrujen in da mu tukaj ni všeč, ker vsak dan bi otrok rad šel nazaj v Irak in sprašujejo zakaj je tako, ne vem. On ima prijatelje, ampak ne vem, njemu ni všeč.

Kaj pa tebi?

Ne, en otrok je uredu, jaz ne.

Ti ni v redu tukaj?

Ne, ne, ampak možu je težko šlo v Iraku, ne more nazaj, ker je zdaj tukaj. V Iraku imam 5 sester in 3 brate, mami, ampak zdaj tukaj nimam, samo moža imam. On pa vsak dan samo dela, težko je, ker je treba stanovanje plačati, kar je 800 evrov plus račun za elektriko in ne vem kako se še drugemu reče, je 315 evrov. Vsak dan je vse večje, dražje, vse gre ne vem za počitnice, ker vsak dan dela.

Mhm.

Da se ne počutim odtujene. Razumeš?

Se pravi, da se ne bi počutila tako stran od Slovencev dejansko?

Ja, ampak vse daleč, daleč, daleč.

Da bi se povezali?

Ja, zdaj samo jaz, mož in otroci, težko.

Mhm, to je vse, kar predstavlja.

Imam Ramadan, imam Bajram, samo doma jaz in mož in otroci. Nimam sester, nimam prijateljev, nimam bratov, nimam mame, ne vem, tukaj zelo težko. Mogoče kdo blizu, ampak ne vem, ne gre.

Okej, greva naprej, boš prebrala ta del. Namen tega intervjuja danes je, da raziščem tvoje vsakdanje življenje, kaj so tvoje prioritete in predvsem kateri so po tvojem mnenju elementi uspešne integracije v družbo in aktivnega vključevanja. Pripravljenih imam 56 slik. Tvoja naloga je, da po pomembnosti izgradiš piramido oz. stolpec iz 6 elementov, ki se ti zdijo najpomembnejši za aktivno vključitev v našo družbo in ki so bili za tebe ključnega pomena. Za to bova porabili nekje 15 minut. Zraven je tudi prazen list, kamor lahko dopišeš kategorijo, ki je morda sama nisem omenila.

Ja, ja.

Tukaj so slike in moje vprašanje je, katere so stvari, ki so pomembne zate za dobro integracijo.

Okej.

Se pravi, 6 slik izbereš. Če je recimo nekaj, kar je tebi pomembno, ampak ni na sliki, je tukaj listek in lahko napišeš. In potem narediš piramido in to prilepiš. Na vrhu je najpomembnejša stvar in potem naprej malo manj.

Okej, ja uredu.

Razumeš?

Ja, razumem.

Kaj je najpomembnejše za tvojo integracijo, katere stvari, kateri elementi, okej?

Ja.

Zdaj lahko izbereš slike in se bova potem o tem pogovarjali.

To je moja družina, ja?

Slika lahko karkoli predstavlja. Kar te povabi in kar ti je všeč, kar ti pade v oči.

Družina zelo pomembna ja.

Stvari, ki so tebi pomembne.

Ja. Sem.

Ja? To zdaj prilepiš.

Tukaj zdaj pišem?

Ne, prilepiš. Se pravi, slike razporediš. Tukaj na vrhu je najpomembnejša, potem malo manj in tukaj tri malo manj.

Ta tukaj?

To ti je najpomembnejše?

Ja, družina.

Potem prilepiš. Kaj je pomembno za tvojo integracijo?

Mhm. Tukaj potem?

Ja, tukaj imaš dve in potem spodaj tri. Lahko se tudi prekrivajo in narediš, kot si sama želiš.

Tukaj?

Kamorkoli. Ja, to je to?

Ja, to je to.

Okej, kje bova začeli?

Z družino, mojo družino.

Okej, kaj predstavlja ta slika?

To sem jaz, mož, moj otrok Z, moj otrok X in Y, trije fantje. Potem ta punca ne vem kaj je.

Aha, okej. Se pravi, svojo družino si videla na tej sliki. Okej, zakaj si izbrala to sliko?

Zelo, zelo pomembno. To mi je zelo všeč, so del mene.

Zakaj so pomembni za integracijo? Zakaj je družina pomembna za tvojo integracijo?

Motivirajo me.

V kakšnem smislu?

Mož, prvi mož, potem otrok.

Motivirajo te za kaj?

Za kaj?

Ne, za katere stvari te motivirajo? Ti prevedem?

Ja, lahko.

Evo. Za katere stvari?

Ja, mož, otroci.

Ampak za kaj točno te oni motivirajo, a je to, da greš ven, da greš v trgovino?

Ja, vse.

Kaj točno pomeni vse?

Haha, ne vem kaj bi rekla. Aha, da grem v trgovino. Meni je zelo všeč, da rabim tole za avto.

Vozniško?

Ja, ampak jaz zdaj nimam za to. Mož zelo, zelo rabi, zelo všeč, ker je meni všeč. On reče, Sara, lahko prosim za avto, da lahko pogleda. Mož dela in je rekel, ti greš lahko skupaj z otroci, greš lahko sama k zdravniku. Učenje o vsem kar imam rada, sploh mož.

Aha, te spodbujajo, da se učiš.

Ja, ja.

Torej ti je pomembno, da te nekdo malo potisne.

Možu je všeč, da lahko jaz ne vem, všeč, da naj imam odprte oči, in gledam, iščem, vse vse.

Torej mu je všeč, da hodiš na slovenščino?

Ja, res. Lahko bi šla vsak dan, ker je to njemu zelo všeč, ker je to meni všeč.

Aha, okej, super. Greva naprej?

Tukaj.

Aha, tale krog, kaj ta krog predstavlja.

To je otrok. Prvo otrok, potem jaz, ker jaz zdaj ne vem, stara, ne stara, ampak zelo pomemben je otrok. Učenje je zame zelo pomembno in za njihovo prihodnost.

Aha, se pravi, da je učenje njihova prihodnost.

Najstarejšemu sinu je všeč, da bi postal policist.

Aha, rad bi bil policist?

Ja, drugi sin bi rad bil v lekarni.

Aha, farmacevt.

Ja, lekarna. Ne vem to jima je, najmlajši je še premajhen.

Zato se ti zdi šola pomembna, da se učijo?

Ja, potem jaz. To mi je zelo všeč.

Se pravi, da se ti dobro počutiš, ker se otroci dobro počutijo in da se učijo?

Ja, ker prej malo, malo, zdaj pa zelo.

Zakaj pa je to zate pomembno, za tvojo integracijo? Kako se to povezuje?

Oni so moje življenje. Zelo, zelo, ja.

Aha, in to ti vse potem predstavlja?

Ja. Pika.

Okej, super. Kaj pa to zraven predstavlja?

To tudi moj otrok.

Aha, okej.

Rabi sin, en bi rad bil policist, drugi drugo, potem jaz. Oni in jaz se radi učimo in koristimo predvsem Sloveniji.

Se pravi to, da bi nekaj doprinesli Sloveniji?

Ja, ker to predstavlja varnost.

Se pravi to, da imaš dobro izobrazbo, predstavlja varnost?

Ja, ja.

Ker je to služba.

Ker je v Iraku vojna, zato zdaj jaz tukaj živim.

In ti Slovenija predstavlja varnost?

Ja, zelo, zelo. To je zelo pomembno.

Slika ti tudi varnost predstavlja?

Ja, se pravi varnost.

Varnost v smislu, da se ti okej počutiš, ali tudi to, da bo sin imel službo?

Aha, ja, prvo.

To, da se dobro počutiš?

Ja, potem drugo.

Oboje, ampak najprej to, da se dobro počutiš?

Ja, ja.

Okej, ta slika predstavlja sinova in šolo, ta pa varnost?

Ja, ja.

Samo preverjam, če prav razumem.

Ja, uredu.

Okej, kaj imamo pa naprej?

To je jaz, mož, prijateljica, sestra, ja.

Okej, zakaj si to sliko izbrala?

Želim se vključiti v družbo, da se ne bi počutila odtujeno. To je zelo pomembno.

Se pravi to, da bi se lahko vključila v družbo?

Ja.

In v samo skupnost?

Ja.

Se pravi, si to sliko izbrala, ker bi si tega želela več, ker bi si rada bila blizu.

Ja, vse, vse res.

Ti to zdaj manjka?

Ja. Samo tukaj na Mozaik pridem na slovenščino. 6 let lahko zdaj ja, super govorim slovensko, ampak zdaj ne dobro, zakaj, ker je ne vem, nimam šole dobre, nimam prijateljice, nimam, ne vem. Vse. Samo eno, dve prijateljici imam, ki sta tudi iz Iraka, ampak z njima

govorim arabsko, ne slovensko.

Razumem, ja.

Tukaj pika.

Naslednja slika.

To je moja družina doma.

Tvoja družina doma, okej.

Želim si, da bi imeli dom, kjer bi se počutili varne. 5 let sem živela v Škofljici. Tam je bila ena gospa, ki je imela to stanovanje in najemnina je bila 530 evrov, ampak zdaj zaradi vsega. Ona je rekla, ali se odselite ali plačate 850 evrov, v Škofljici. To je zelo težko. Zdaj živimo v Mostah, 4. nadstropje, vsak dan 3x, 5x celo. Zelo težko.

Aha, ni dvigala.

Ja, to zelo težko, vsak dan hoditi 5x, 4x, res. Zvečer ne morem dobro spati.

Ne moreš dobro spati?

Ne, ker me zelo bolijo noge, ker vsak dan 3x, 4x, 5x hodim po stopnicah v 4. nadstropje. Zato mi je ta slika zelo všeč, všeč, da bi lahko kupili dom.

Se pravi, bi si ti tukaj želela drugo stanovanje?

Ne, lahko še enkrat?

Se pravi, ali je to dom tukaj v Sloveniji, da bi imela boljše stanovanje, ali dom, ki si ga imela doma v Iraku? Nisem dobro ujela čisto.

Ne, tukaj v Sloveniji.

Aha, se pravi, bi imela rada drugo stanovanje?

Ja, ker nimam v Iraku. Ja težko je mojim sestram in družini tam, ampak moja družina je zelo pomembna. Mojim otrokom je tukaj uredu ja. Tukaj v Sloveniji bodo imeli boljšo prihodnost, v Iraku pa ni varnosti in prihodnosti.

Mhm, a iščete mogoče tudi že drugo stanovanje?

Ja lahko, ampak to je zelo težko.

Zelo težko je najti stanovanje, ja.

Vsi so, oo tri otroke imate, ne ne. To je zelo, zelo težko res.

Ja, najti novo stanovanje.

Vsak dan doma čistim, moji otroci so čisti, vse doma je dobro, ampak oni ne razumejo. Samo, oo trije otroki, ne. Dva meseca, tri mesece že iščem stanovanje. Šla sem tudi do moje učiteljice iz Ceneta Stuparja, da bi mi pomagala. Na Škofljici sem morala iti ven, kaj naj jaz naredim potem. 800 evrov je veliko in jaz zdaj ne delam, samo social imam. Social kaj, malo denarja. Vsak dan mož dela za Wolt hrana, dostava. Ampak on zelo težko dela. Včasih je

veliko dela, včasih ne. Rada bi imela dom, ne stanovanje.

Da bi dom imela?

Ja, ampak ne vem, mogoče.

Se ti zdi, da bi ti pomagalo biti tukaj v Sloveniji, če bi imela?

Ja.

Zadnja slika.

To je moj dom.

Tukaj, kjer si zdaj?

Ja. To je soseda, to je moja prijateljica, to je ne vem mož. Da skupaj govorimo.

Okej, zakaj si izbrala to sliko?

Integracija v Sloveniji, da se ne počutim odtujene. To je zelo pomembno ja.

Mhm, to, da bi imela neko lokalno skupnost, kjer bi se lahko pogovarjala, družili.

Ja, se pogovarjali kaj si delala danes in tako.

Da bi šla lahko k sosedi na čaj, ne?

Ja, skupaj greva na »parking«, se usedeva, govoriva, sva skupaj. Pozabiš na svoje skrbi in pritiske življenja. Zdaj samo doma, samo otroke, samo delam, čistim, kruh, hrana.

Eno in isto vsak dan.

Ja res isto vsak dan.

Vsak dan isto, vse isto.

Samo zdaj zelo dobro tri mesece, da zdaj hodim sem na slovenščino, počitnice, ko smo skupaj.

Ja, živalski vrt.

Ja, nazaj Woop. Zelo dobro in gledam za prijateljice in Mašo (enkrat na teden dela z njo), govorim, ja.

Novo, drugače.

Ampak vsak dan nimam ja. To je zelo težko. Glava postane večja.

Velika glava in veliko skrbi.

Ja, vsak dan zaspim in razmišljam kaj imam jutri, aha jutri pošta, aha trgovina, kaj rabi sin za kosilo, ne vem pico ali karkoli ali arabska hrana. Potem grem v vrtec po sina. Vsak dan. Ampak v Iraku ni bilo tako. Moje sestre in družina, jaz in gremo skupaj smo šli na barko za en teden. Tukaj nimam tega, težko.

To je to od slik?

Ja.

Se ti zdi, da je kaj manjkalo, ali je bilo vse?

Zelo, zelo dobro vprašanje.

Bi pri slikah želela kaj dodati ali si vse našla?

Če je za mojo družino je to vse, če pa je o Sloveniji pa manjka marsikaj. Na primer zdravnik velik problem. Jaz 5 let, 4 leta me roka boli, ne dela dobro. Prvič sem šla k zdravniku in na naročanje, da grem lahko na operacijo. Potem je drugi zdravnik rekel, da naj naredimo še enkrat test ali operacija ja ali ne. In je medicinska sestra rekla, zakaj sem še enkrat prišla in sem rekla, da je tako rekel zdravnik. Ne vem, vse. Imam zdaj problem s trebuhom, nimam zdravnika, zdaj ne dela 3 leta. Vsak dan iščem zdravnika, ampak ga ne najdem. Jaz kaj delam, ne vem, ampak za mojo družino, to je vse ja.

Bi med slike kaj dodala?

Ti ali jaz?

Ti.

Ne razumem.

Je tukaj kaj manjkalo ali si našla vse?

Zdravnik ne, ampak to je stanovanje.

Hm, te slike tukaj, ki sva jih imeli, si vse našla?

Ja, to je vse bilo.

Kako te stvari vplivajo na tvoje življenje?

Ker so vse te slike iz mojega življenja.

Imajo velik vpliv na tvoje življenje, ne?

Ja, ja tako.

Ja, ker si sama rekla, otroci, skupnost, vse to zelo pomembno v tvojem življenju.

Ja, ja.

Se ti zdi integracija pomembna?

Ja, zelo.

Zakaj?

Da bi človek izpraznil tisto, kar je v njem.

Se pravi, da se imaš s kom pogovarjati, da daš stvari ven iz sebe?

Ja.

Aha, se pravi, ti manjka nekdo, s komer bi se lahko pogovarjala?

Ja.

Zato ti je integracija pomembna?

Ja, ja. Vse to v družbi obstaja, pri nas pa tega ni.

Se pravi, ti res to manjka.

Ja.

Katero od teh stvari, ki si jih naštela tukaj, je najtežje doseči?

Doma

Stanovanje?

Ja.

Zakaj?

Mož dela, ampak ne dobra plača. Rada bi kupila dom. Jaz ne delam, imam zelo problem z rokami in hrbet, težko govorim slovensko in ja to je, doma.

Da bi imela dom?

Ja.

Okej, če rečem besedo družina, na kaj pomisliš, ko rečem družina?

Življenje. Moje življenje.

Kdo zate predstavlja družino?

Ja.

Kdo?

Mož, potem jaz in potem moji otroci.

Aha, to je tvoja družina?

Ja.

Kakšne so tvoje izkušnje s socialnimi delavkami?

Ja, dobro, uredu.

Lahko kaj več poveš?

Hm.

Recimo na CSD-ju, center za social, tam delajo socialne delavke.

Ja, ja uredu.

Kako ti je bilo, ko si šla tja?

Pomagajo, ampak ne dajo vse pravice.

Kaj misliš s tem?

Imam eno leto dvakrat pomoč.

Izredna denarna pomoč?

Ja.

Okej.

Jaz sem napisala, če mi lahko prosim pomagajo pri ne vem ta mesec ne morem plačati najemnine, mož ni dobil dobre plače, lahko pomagate s stanovanjem. Okej, oni so dali samo 400 evrov, ampak 400 evrov zelo malo, ker jaz imam najemnino 800 evrov plus 350 evrov

stroški. Grem za mojega otroka, otroški dodatek. Moja prijateljica je dobila ne vem 100 ali 200 evrov. Jaz, ker sem kasneje prišla v Slovenijo samo 300 evrov za tri otroke. Vsak dan otroci sprašujejo, če lahko to igračo, lahko to, mami lahko tukaj kupim ne vem pico, mami bi me vpisala v nogomet. Obema sinovoma je zelo všeč nogomet in ne morem plačati za klub Ljubljana ali Olimpija, ker je za eno osebo 70 evrov.

Članarina, ja.

Ja, to je zelo težko. Potem drugi mesec 150 evrov, zakaj? Ker je to za eno leto dobil. In vprašam social, če lahko več dobim, ne ne morem. Mož dela in gledajo zadnje tri bančne izpiske. En mesec ne dobro, potem pa spet dobro malo.

Aha, kako pa je bilo recimo, če si tja prišla, si se lahko z njimi pogovarjala?

Ja, zelo dobro.

Aha, to je bilo pa okej?

Ja, gospod je bil zelo prijazen, zelo uredu, ampak denar ne uredu. On pa je zelo prijazen.

Kdo vse je vključen v tvojo socialno mrežo?

Jaz in otroci, ne vem.

To, kar si želela prej povedati, ko sem te vprašala za družbo.

Ja.

Kdo predstavlja tvojo družbo?

Mož.

In omenila si prijateljice.

Za pomagati ali?

Mislim, socialna mreža je ...

Moja prijateljica.

Ja, tudi, recimo prijatelji, organizacije …

Ja, samo prijateljica. Zdaj greva skupaj in pomaga.

Kaj ti ta mreža ljudi predstavlja?

Pomembno.

Zakaj?

Nekaj o našem življenju.

Aha, ker ti pomagajo stvari v življenju delati?

Ja, ja.

Okej, kaj razumeš pod pojmom skupnost? Razumeš?

Ja. Družba je vse kar so naši prijatelji in naše življenje.

Se pravi, skupnost je vse to, življenje, prijatelji?

Ja, vse skupaj.

Ima skupnost kakšno vlogo pri integraciji?

Ja, zelo.

Zakaj?

Da dopolnimo svoje življenje v družbi, ja.

Se pravi, da je skupnost zelo pomembna. Povezuje vse skupaj, sem prav razumela?

Ja, zelo pomembna. Ja, ja povezuje. Skupnost je del našega življenja.

Če se vrneva na te kategorije, na kakšen način jih lahko dosežeš, te stvari tukaj?

Učenje.

Aha, še kaj drugega?

Delo.

Mhm.

Iskrenost, s skupnostjo.

Aha, z vsemi temi štirimi stvarmi lahko dosežemo te stvari?

Ja, tudi.

Kako si pa ti dosegla že kakšno od teh stvari?

Prva slika in druga slika, tale krogec sta moja otroka in jaz, ki se učimo in plezamo po lestvi.

Se pravi to, da se res vsak dan učiš in delaš na tem.

Po lestvici napredovanja.

Da vsak dan napreduješ.

Ja, naprej vsak dan.

Kategorija pomeni slika oz. to, kar je na sliki. Kaj vse vpliva na te stvari?

Te slike?

Če greva po vrsti, kaj vse vpliva na vsako sliko?

Hm, to ni dobro vprašanje, ne razumem. To je moja družina na sliki.

Okej, to je tvoja družina, ja. Kaj vpliva na to, da je tvoja družina okej, to, da je na primer vse okej. Kaj vpliva na to, da sta fanta v šoli, kaj vpliva na stanovanje, kaj vpliva na skupnost.

Šola.

Aha, se pravi, šola kot ustanova vpliva?

Ja. To je pomembno in potem skupnost.

Se pravi, skupnost vpliva na to, kako boš ti sprejeta, če bodo odprti ali zaprti?

Ja, odprti ali zaprti, to.

Kaj še, kaj vpliva na stanovanje?

On je ja za otroke, potem lahko ne vem.

Kaj vse vpliva na to, da bi lahko dobila novo stanovanje?

Delo.

To, da bi delala?

Ja, da bi delala.

Aha, torej tudi več denarja?

Ja, tako.

To, da bi več delala, bi bilo potem več denarja.

Ja, ja.

A to vključuje potem tudi to, da bi ti imela službo?

Ja, zelo pomembno je za to, ker je vsak mesec denar.

Aha, ja, vsak mesec dobiš plačo.

Ampak zdaj pri možu ni tako. En mesec dobi, drug ne dobi in ne dela samo 8 ur. ob 9 zjutraj gre in pride šele ob 10 zvečer domov, ja. Ampak en denar je ne vem, 100, 50, 60, to ni dobro.

Kaj pa, da bi ti imela službo?

Jaz, da bi imela službo, bi bilo zelo dobro.

Bi jo rada imela?

Ja.

Iščeš?

Ja, ampak zdaj ne, ker ne morem veliko govoriti, ne morem, ne razumem dobro.

Aha, se rabiš potem še učiti slovenščino.

Ja, zakaj pa ne.

Od koga ali česa je odvisno, ali se stvari, ki so na slikah, lahko dosežejo ali ne?

Prva stvar je učenje in to se doseže z učenjem, lahko kupimo hišo in se vključimo v družbo.

Učenje je odvisno od koga?

Ja.

Je odvisno od tebe ali od koga?

Od mene, vse, od otrok, moža.

Od cele družine so vse te stvari odvisne?

Ja.

Še od koga drugega?

Ne, samo od družine.

Kdo ti lahko pri teh stvareh pomaga?

Šola.

Za učenje otrok?

Ja, ja.

Okej.

Potem mož, potem za skupnost.

Ja, kdo ti lahko pri tem pomaga? Kdo ti je na začetku pomagal?

Društva, da mi dajo spodbudo. Mož mi je lahko največ pomagal.

Mož ti je največ pomagal pri vsem?

Ja vsakdan in iz Cene Štuparja.

Še kdo drug? Prijatelji?

Ne, samo mož in iz Cene Štuparja.

Mhm, kdo ti pa zdaj pomaga?

Moj otrok mi več pomaga.

Aha, tvoji otroci ti več pomagajo?

Najstarejši zelo, zdaj grem za social, zdravnik, če kaj dobro ne razumem, on vse pomaga. To zelo dobro in zelo je pameten.

Aha, največ on pomaga.

Ja, zelo dobro ja.

Kakšno podporo potrebuješ ali pa si jo potrebovala pri doseganju teh stvari?

Ja, več učenja, potem dela in potem vse.

Se vse poklopi, haha, gre eno za drugim?

Ja, jaz se učim in prijateljic imam več, ne vem ker zdaj ne razumem dobro.

Učenje, se pravi.

Ja, več učenja, vsak dan. Vsak dan greš v šolo. Otrok gre vsak dan v šolo od 8 do 12, potem še domačo nalogo dela doma, to jima gre zelo dobro. Potem vse okej.

Se pravi, učenje zate, slovenščina ali otroci?

Ne, ne jaz in potem otroci.

Se pravi, tvoje učenje slovenščine.

Ja.

Okej, kakšno vlogo imajo pri tem socialne delavke?

Kdo so specialisti?

Socialna delavka recimo na CSD-ju, jaz bom recimo socialna delavka, ki študiram, Kaja je socialna delavka. Kakšno vlogo imajo pri vsem tem? Imajo kakšno vlogo, kakšno?

Dajo nam spodbudo za učenje in vključevanje v družbo.

Se pravi pomembna vloga?

Ja, zelo.

Okej, še kaj drugega?

To je to.

Okej, še zadnje vprašanje. Kako se ti je zdela delavnica?

Zelo dobro, zelo lepo, ker je več vprašanj, kaj delam, kaj mi je všeč. Res mi je bilo zelo všeč.

Si se kaj novega naučila?

Ja razumem, zdaj?

Ja. Je bilo uporabno in poučno?

Ja, družba je vse, ja res. Ti?

Jaz, kaj?

Izvedela sem, da obstajajo ljudje kot si ti, ki nam pomagajo v težki družbi.

Ja. Upam, da sem lahko kaj pomagala.

Ker te skrbi za naša življenja.

Ja, res mi je pomembno.

Kaj imamo radi, kaj sovražimo in česa si želimo.

Se ti zdi, da te nekdo posluša, da te nekdo sliši, kaj rabiš?

Mhm, ja, ker ti živiš tukaj v Sloveniji, jaz pa sem prišla sem, ampak ti si zdaj tukaj in je zame zelo pomembno tudi, da sem lahko povedala kaj mi je všeč, kaj ne…

Okej, super. Tudi s tem želim drugim zunaj pokazati, kaj je tebi pomembno, ne da oni vidijo, da si to ti, ampak da si predstavljajo migrantsko žensko in vidijo te stvari, ki si jih naredila. In jaz bi naredila razstavo tega na moji fakulteti, če se strinjaš?

Aha, ja. Zelo dobro, super. To mi je zelo všeč, hvala.

In zraven bi to, kar sva se pogovarjali in kakšno stvar, za katero si rekla, da je pomembna, prilepila v različnih jezikih, v arabščini, v angleščini, slovenščini, albanščini, različne stvari, ki si jih tudi ti povedala.

Okej, ja. Zelo dobro, meni je to všeč. To je zelo pomembno.

Da drugi slišijo?

Ja, da lahko slišijo, pogledajo.

In tudi ti bi lahko prišla pogledat fakulteto.

Haha, ja ne vem. Težko, bom videla.

Če bi želela, bi si lahko šli pogledat.

Okej, super.